

Mirada al 2030: Anàlisi de Futur i Propostes

setembre 2019

Títol: Mirada al 2030: Anàlisi de Futur i Propostes ©

El país de demà ©

Participants:

- Supervisat per 278 persones
- Nombre de persones que han efectuat aportacions via telemàtica: 116
- Nombre de persones que han participat i-o efectuat aportacions presencials: 179

Nombre de redactors: 5

Coordinació de l'elaboració i redacció document: Adrià Aldomà

Redacció: Del 29 de juny de 2019 al 21 de setembre de 2019

CONTIGUT

Pròleg

Síntesi dels 4 eixos

1.- EIX 1: Economia

- 1.1.- Context de l'economia i l'empresa a Catalunya
- 1.2.- Actuacions orientades a potenciar i millorar el sistema productiu català
 - 1.2.1 Talent
 - 1.2.2 Infraestructures de mobilitat de persones, béns i dades
 - 1.2.3 L'ecosistema en què es desenvolupa l'activitat: factors d'entorn
- 1.3.- Síntesis de propostes per a potenciar i millorar el sistema productiu català
- 1.4.- Línies d'actuació estratègiques i d'impuls de l'activitat econòmica en la propera dècada

2.- EIX 2: Social

- 2.1.- Els reptes socials de futur
- 2.2.- Per una educació innovadora per a tothom al llarg de la vida
- 2.3.- Treball digne per a Tothom
- 2.4.- Comportament saludable u qualitat de l'atenció sanitària
- 2.5.- L'envelliment de la població i l'atenció a la gent gran
- 2.6.- Habitatge accessible per a tothom
- 2.7.- Per a una protecció social eficaç

3.- EIX 3: Valors

- 3.1.- Introducció
- 3.2.- Entorn
- 3.3.- Problemes
 - 3.3.1.- Trencament dels entorns tradicionals de socialització de les noves generacions
 - 3.3.2.- Xarxes socials i bombolles ideològiques
 - 3.3.3.- Identitat individual i col·lectiva
- 3.4.- Reptes i solucions
 - 3.4.1.- Definició d'uns nous valors
 - 3.4.2.- Europa i ordre global
 - 3.4.3.- Nou concepte de catalanitat
 - 3.4.4.- Àmbits concrets on els valors han d'actuar
 - 3.4.5.- Mitjans per a construir valors
- 3.5.- Conclusions

4.- EIX 4: Polític

- 4.1.- El conflicte entre Catalunya i l'Estat: El *procés*
 - 4.1.1.- Un acte de valentia
 - 4.1.2.- Curar les ferides
- 4.2. La reconstrucció nacional
 - 4.2.1.- Repensar l'estratègia política
 - 4.2.2.- Repensar el camí cap a la independència
 - 4.2.3.- Proposta per un acord de "conveniència"
- 4.3. Recuperar la qualitat democràtica
 - 4.3.1.- Els dèficits democràtics
 - 4.3.2.- Mesures per millorar la qualitat democràtica
- 4.4.- La reforma de l'Administració i la Governança
 - 4.4.1.- Superar els dèficits organitzatius
 - 4.4.2.- Simplificar els procediments
 - 4.4.3.- Reforçar el retiment de comptes
 - 4.4.4.- Millorar els serveis públics i la qualitat normativa
 - 4.4.5.- Implementar el govern obert
 - 4.4.6.- Actualitzar l'estatut dels alts càrrecs

Pròleg

Catalunya, com la majoria de països avançats, ha d'afrontar els desafiaments propis dels grans canvis que hem experimentat en els últims 20 anys i que no faran més que accelerar-se en el futur. Uns canvis esperonats per la socialització de la tecnologia, els avenços científics i la globalització. Davant d'aquests nous desafiaments, els col·lectius humans ben posicionats observen amb deteniment els països capdavanters per establir les seves pròpies estratègies i dissenyar polítiques a llarg termini. L'objectiu no és altre que agafar avantatges i assegurar, de forma sincrònica, el progrés econòmic i social a llarg termini.

El poder polític en gran part dels països occidentals s'està mostrant poc efectiu en fer front a aquests reptes. No només a causa de la magnitud del repte, sinó també per un funcionament disfuncional de la política actual. Aspectes com el curt-terminisme, els discursos buits de contingut i la lluita pel poder com a fi últim estan perjudicant seriosament el debat col·lectiu, la generació de consensos i la presa de decisions tenint el bé comú com a objectiu.

Catalunya també està immersa en aquesta dinàmica, una situació en què la complexitat s'estén arreu, des de la política a l'empresa i la societat, i en la qual les contradiccions i els dilemes són omnipresents generant un cert grau de paràlisi per albirar el futur llunyà.

La societat catalana està immersa en el dilema de les conviccions i el pragmatisme. Arreu hi ha un cert grau de bloqueig que, si bé no impedeix l'activitat econòmica i la prestació dels serveis socials, ni tampoc la tasca d'administrar els recursos públics, impedeix governar. Entès governar com aquella activitat encaminada a albirar l'esdevenidor llunyà per a definir i articular iniciatives, marcs de desenvolupament i endegar grans projectes per, aprofitant les oportunitats, donar resposta als reptes, necessitats i problemes d'un país inclusiu, sense exclusió de persones i territoris. Un país que, desplegant la seva energia i capacitat, esdevingui líder en progrés econòmic i en progrés social.

El temps passa amb rapidesa i la competència, així com les oportunitats, són globals, per la qual cosa definir el model del país a llarg termini obliga, sense demores, a una reflexió serena efectuada des de la heterogeneïtat i la transversalitat.

És moment de definir el país que es vol, fugint dels interessos i centrant-se en les conviccions, efectuant-ho assumint a la vegada els desafiaments propis de

la societat global i el període actual de transició cap una nova era que la humanitat està iniciant.

És en aquest context, en què la societat civil no pot quedar impassible i, assumint el seu compromís, ha d'aportar la seva visió i ha d'actuar posant sobre la taula propostes que ajudin a sortir de la mirada a curt termini i incentivin caminar cap a un futur pròsper.

Cal assumir responsabilitat des de la pluralitat i el compromís compartit, sabedors que quan els grans reptes llunyans no s'entomen, si bé els resultats poden ser bons a curt termini, a llarg termini acaben essent desastrosos ja que generen fragmentació, confrontació i hipotequen el futur.

És des de aquestes conviccions que sorgeix la iniciativa **El país de demà**, una plataforma de la societat civil, configurada per més de 250 persones amb conviccions arrelades en la catalanitat i l'europèisme i, alhora, compromeses amb el progrés econòmic, social i ambiental, que han elaborat, de forma col·legiada, el present document, el qual aporta propostes per assegurar el progrés econòmic, de forma simbiòtica amb el progrés social, tot definint els valors que haurien d'impregnar l'acció humana.

Persones que desenvolupen, o han desenvolupat, la seva activitat en diversos sectors, ja sigui en la indústria, l'agricultura, els serveis, la docència, la recerca o en l'activitat política. Persones que configuren un grup intergeneracional i alhora multiterritorial, no en va hi ha persones residents arreu de Catalunya. Persones que han posat els seus coneixements i experiència en albirar el futur com a ciutadans compromesos, actuant com a societat civil, entesa com aquella part de l'àmbit privat, l'activitat de la qual no té ànim lucratiu. Dit altrament, la societat civil acaba allà on comença l'Administració Pública i on comença el mercat (entès com l'activitat que es genera amb finalitats lucratives).

Un conjunt de propostes que comporten transformacions importants, que requereixen el compromís de tots i, molt especialment, de l'Administració, del món polític. És des de aquesta òptica que el document incorpora també una anàlisi crítica de la situació actual i, alhora, efectua tot un seguit de propostes per a entomar els desafiaments associats a vertebrar un futur de progrés.

Així doncs, el document que, amb la mirada a, 2030, recull una anàlisi i un conjunt de propostes per avançar i generar progrés econòmic de forma simbiòtica amb progrés social, en un marc de valors i de desenvolupament d'una millor manera de fer política i de governar el nostre país.

A Catalunya, a setembre 2019.

EL PAÍS DE DEMÀ: Síntesis dels 4 eixos

1.- Eix econòmic

Catalunya l'any 2019, com tot país capdavanter, ha d'afrontar els desafiaments arrelats en els grans canvis que s'han anat concretant en els darrers 20 anys. Canvis que varien substancialment la forma de relacionar-nos, de treballar, de produir, de decidir i de consumir. Canvis esperonats pel progrés tecnològic i científic, en un marc de deteriorament del medi ambient que obliga a assumir, amb convicció, els objectius de l'Agenda 2030 de desenvolupament sostenible.

Ajustar els models productius als nous escenaris esdevé una obligació indefugible tot considerant, alhora, els factors que enquadran les actuacions del propers anys: la feblesa amb la qual es va superar la darrera gran crisi; els avenços científics; la digitalització que transformarà els llocs de treball; el replegament de la globalització econòmica; els conflictes polítics, financers, ètnics o religiosos en un context multilateral; i els riscos i oportunitats del canvi climàtic. Modelar un sistema productiu sòlid, considerant els factors anteriors, és determinant per afrontar els cicles econòmics periòdics i consolidar i aprofundir en l'estat del benestar.

Per a entomar els reptes de futur, Catalunya té tot un conjunt de fortaleces que permetran afrontar amb èxit els desafiaments. Entre elles, cal destacar que és capdavantera a l'hora de generar progrés científic i disposa d'excel·lents universitats i centres de recerca; compta amb una estructura empresarial àmplia, amb un entramat industrial que se situa en l'objectiu de la UE per al 2020; que disposa d'una bona xarxa d'infraestructures de mobilitat. Ara bé, malgrat que ha recuperat part dels salaris i l'ocupació perduda arran de la crisi del 2007, la taxa d'atur encara és elevada i hi ha un important desajust entre salaris i el cost de la vida. Finalment, també cal destacar que Catalunya ocupa una posició geoestratègica cabdal al Mediterrani.

Potencialitats que han de permetre desplegar tot un conjunt de actuacions encaminades a solucionar alguns dels problemes crònics del nostre model econòmic, dotant-lo de fortaleza tot assegurant-ne un creixement continuat. Entre ells destaquen la mida massa petita de les empreses, les seves dificultats de finançament i d'innovació, la manca de cultura de cooperació, l'enorme desequilibri territorial, la insuficient inversió en R+D i el baix nivell de transferència de coneixement.

Per a enfortir el nostre sistema productiu, tot possibilitant alhora el progrés personal i professional dels ciutadans, és precís considerar de forma sincrònica tres components: el talent de les persones; les infraestructurals de mobilitat; i els factors d'entorn. Els tres components, gestionats de forma simultània i

Versió *Post sessió de treball del 21/9/2019 a Poblet*

Document pendent revisió final

sincrònica, són els que potencien el creixement i permeten endinsar-se cap un model econòmic d'excel·lència tot solucionant-ne les problemàtiques existents.

Així doncs, al llarg dels propers anys, caldrà actuar ajustant la formació als requeriments de la nova era que afronta la humanitat. Incrementar de forma significativa les inversions en R+D+i. Potenciar les polítiques de suport i impuls a l'emprenedoria. Desplegar amb plenitud les xarxes de dades d'alta velocitat i baixa latència i, alhora, assegurar la connectivitat física del país, internament i externa, de persones i de mercaderies. Un conjunt de mesures que han d'anar acompanyades de les que assegurin un ecosistema facilitador, motivador, competitiu i compromès amb els objectius del desenvolupament sostenible. Cal doncs, entre d'altres, reformar l'Administració ajustant-la a les exigències de la societat 4.0, de manera que s'elimini la burocràcia que encotilla les empreses. Ajustar la legislació a les noves demandes associades a la societat i a l'economia digitalitzada i al desenvolupament de l'economia col·laborativa, tot facilitant la llibertat d'actuació i la iniciativa privada, establint regles de joc als mercats de forma clara, àgil i nítida.

Adicionalment, a les actuacions aplicables a tota activitat econòmica en el marc de l'economia del coneixement, caldria desenvolupar actuacions sincròniques amb les tendències de futur i les potencialitats existents a Catalunya per assegurar un model econòmic que pugui garantir l'oclusió d'una societat cohesionada i referent. Estratègies de futur amb criteris de mitjà i llarg termini encaminades a assolir els reptes propis de la societat 4.0.

Així doncs, per les potencialitats existents a Catalunya i les tendències de futur, es considera que els eixos de desenvolupament estratègic, en els quals caldria prioritzar les actuacions, haurien d'estar encaminats a assolir que Catalunya esdevingui un país:

- Capdavanter en sostenibilitat, protegint el medi ambient i lluitant contra el canvi climàtic. Abraçant els temes associats a nous models urbanístics, i de gestió de la ciutat, amb criteris de *smart and sustainable city*, i avançant cap una economia bio-base per contra d'una economia petro-base.
- Líder industrial en la implantació dels principis de l'economia circular convertint els residus en producte, cosa que permet desenvolupar la nova indústria de tractament dels residus, la qual té molta capacitat de crear valor, ocupació i innovació.
- Referent en relació a la robòtica social i la IA, és a dir, aquella destinada a facilitar les tasques diàries de la llar, les escoles, els espais públics i el lleure.

- Avançada en les biociències i la biotecnologia, tot considerant que aporta solucions innovadores en el camp de la salut i a alguns dels grans reptes que el planeta s'enfronta, com l'alimentació, l'aigua o el medi ambient.
- Capdavantera en disseny i fabricació de productes amb criteris *smart*. Objectes amb capacitat d'interacció i certs graus d'intel·ligència. Productes que estan amatents a les persones, respectant la seva privacitat i, a la vegada, cuidant d'elles amb criteris de sostenibilitat i respecte ambiental.

Cinc eixos prioritaris que exigeixen un esforç compartit. Les Administracions han d'actuar com a tractors que facilitin la creació d'empreses, que eliminin traves burocràtiques i que implementin polítiques fiscals adequades que afavoreixin l'augment de la dimensió empresarial mitjançant projectes de cooperació i facilitant les fusions. Al mateix temps, s'han d'incrementar els recursos assignats a les activitats d'R+D+i, les quals han d'estar coordinades i gestionades amb eficiència i eficàcia; retribuint millor la comunitat científica; facilitant la col·laboració pública i privada, assegurant els fluxos d'informació i cooperació entre el món de la recerca i el de l'empresa generadora de productes i serveis, tot vetllant que el progrés tècnic i científic es converteixi en valor diferencial de les empreses i alhora en progrés social. La col·laboració públic-privada és quelcom fonamental ja que esdevindrà difícil mantenir l'actual estat del benestar sense aquesta col·laboració, l'objectiu de la qual és l'assoliment de la màxima eficiència en la gestió, atès que els recursos són limitats.

2.- Eix Social

El nivell de benestar de la població de Catalunya dependrà de la capacitat de generar riquesa amb una economia competitiva basada en la innovació, i, alhora, de la voluntat i capacitat de generar recursos de benestar per a tothom en el marc d'unes relacions socials inclusives. El segle XX/XXI ha demostrat les potencialitats dels estats de benestar, però també les seves limitacions. La revisió crítica de les experiències acumulades ha de servir per a construir unes societats de benestar inclusives per a tota la ciutadania capaces de resoldre amb visió estratègica els grans reptes que han de fer front les societats avançades: l'envelliment de la població occidental, els efectes del canvi climàtic i la conversió ecològica, els moviments migratoris i la reestructuració

Versió Post sessió de treball del 21/9/2019 a Poblet

de les competències professionals que requereix una economia 4.0 globalitzada. Aquests reptes s'han de resoldre amb una governança més profundament democràtica, sostinguda per la participació intensa d'una ciutadania activa, implicada i responsable dels seus drets i obligacions.

Una visió global d'aquests reptes en un planeta Terra finit situa les àrees de societats més avançades, en la qual se situa Catalunya, en una doble disjuntiva: accelerar el procés d'innovació tecnològica per aconseguir marges de productivitat més elevats i incrementar el salari social per a mantenir els nivells de benestar de la població que compensi uns nivells de renda que segurament no tendiran a incrementar-se massa degut a la competitivitat mundial, o bé acceptar uns nivells de desigualtat social creixent que poden arribar a posar en perill la governabilitat democràtica i la pròpia capacitat d'innovació i competitivitat econòmica.

Al mateix temps, les societats més avançades han de contribuir responsablement a reduir els profunds desequilibris internacionals que provoquen, que encara avui, una bona part de la població mundial pateix greus mancances vitals i democràtiques.

La visió del país de demà hauria de basar-se en la primera opció: innovació i distribució de la productivitat mitjançant un salari social basat en un accés universal de qualitat a l'educació, el respecte i sensibilització per a la sostenibilitat del planeta, la cultura i el lleure, el treball, la sanitat i l'habitatge.

La base de tota societat de benestar és la capacitat de la població de desenvolupar una activitat productiva que li asseguri les rendes necessàries per a mantenir un nivell digne de vida. El treball remunerat dignament per a tothom ha de ser el fonament de la Catalunya de demà. Per aconseguir-ho cal una economia innovadora amb índexs de productivitat més sòlids, amb serveis d'alt valor afegit, amb un empresariat responsable i implicat amb la societat en la qual desenvolupa la seva activitat i uns recursos humans competents i implicats d'una manera sostenible i respectuosa amb el medi ambient.

Sabem que el procés de reorganització productiva iniciat en les darreres dècades requerirà una forta reestructuració de l'ocupació amb la creació de nous llocs de treball de perfils qualificats i la pèrdua d'altres llocs de treball que quedaran obsolets. La capacitat d'anticipació i de fer front a aquest gran repte determinarà els països que se situaran a la capçalera del benestar. Una de les claus de futur radica en la potenciació d'uns serveis d'ocupació eficients capaços d'orientar, acompanyar i requalificar un gran nombre de persones al llarg de tota la seva vida, les competències de les quals quedaran afectades pel procés de reestructuració productiva.

No obstant això, és de preveure que un nombre elevat de persones tindran dificultats per aconseguir re-situar-se en els nous escenaris productius, per a la qual cosa caldrà potenciar una economia social dirigida a cobrir necessitats col·lectives amb rendibilitat social organitzada a través del tercer sector per a mantenir actives les persones amb dificultats d'accés al mercat de treball.

L'accés a l'habitatge està essent un dels pilars que cal reforçar en el qual es jugarà el grau de cohesió social de les societats avançades. No serà possible assegurar societats inclusives i cohesionades sense proveir les necessitats d'habitatge accessible de la població. Mitjançant la regulació, la inversió pública fonamentada en el lloguer i la rehabilitació i els mecanismes del mercat de l'habitatge, cal assegurar el compliment real d'aquest dret, seguint una estratègia coordinada entre totes les administracions de reequilibri territorial en ciutats sostenibles connectades per xarxes de comunicació i de serveis eficients, entorn dels espais metropolitans en els quals s'agrupa l'activitat econòmica de la població.

Avui disposem d'uns serveis sanitaris amb un raonable nivell de qualitat però amb dificultats per afrontar una demanda creixent d'aquests serveis, a un cost en augment constant de la factura farmacèutica, i a uns requeriments organitzatius i tecnològics també en augment. Per a resoldre aquestes tensions, cal un enfocament basat en la prevenció i en la mobilització de les capacitats de vida saludable de la població, en la recerca i la innovació i el desenvolupament tecnològic que ens brinda la intel·ligència artificial i el *big data*, sense detriment de la humanització de la pràctica mèdica i la igualtat universal en l'accés als serveis sanitaris.

Els moviments de la població han estat a la base del progrés de les societats des de temps remots. En el context d'un món finit i superpoblat constitueix un dels reptes majors que ha d'assumir la governança global i les institucions internacionals com a marc més adequat per a resoldre aquesta qüestió.

L'històric dèficit de natalitat de Catalunya, agreujat per l'envelliment de la població, comportarà l'aportació de noves necessitats de població per a sostenir l'activitat econòmica i l'estat de benestar. La societat catalana té una llarga experiència d'integració positiva de la població nouvinguda, però el repte és ara encara major donada la diversitat cultural actual, però no hi ha un altre camí que el d'aglutinar tota aquesta diversitat poblacional en una ciutadania que comparteixi un projecte de país, mitjançant polítiques eficients i coherents d'acolliment i d'integració, paral·lelament al desplegament de polítiques efectives de suport a la natalitat i a les famílies amb infants.

No serà possible superar tots aquests reptes sense una forta inversió col·lectiva en l'educació i recerca, que ha de comportar una important injecció pressupostària en els serveis educatius i en les institucions dedicades a la

recerca científica, però també amb una decidida aposta col·lectiva per una educació de qualitat per a tothom, inclusiva i innovadora, liderada pels serveis públics d'educació, amb la participació activa de tota la comunitat educativa. Una educació que fomenti els valors d'una ciutadania preparada per a viure en un entorn canviant, disposada a aprendre a aprendre al llarg de la vida i amb les competències personals i professionals necessàries per a desenvolupar-se en un entorn altament tecnològic i global i, alhora, capaç de conèixer pacíficament en un món d'intenses relacions interculturals basades en el respecte per les persones i els valors d'una humanitat respectuosa amb la vida i la natura.

La transició de l'escola a la vida activa i al mercat de treball dels joves requereix d'un suport institucional que els permeti desenvolupar les capacitats adquirides en llargs anys d'escolarització i els doti de l'experiència necessària per albirar un futur de benestar per a la seva vida.

Davant d'uns escenaris previsibles de limitació del creixement, el benestar de la població no pot dependre de les possibilitats d'ascens social per a uns quants, sinó en la capacitat de compartir entre tota la ciutadania els recursos aconseguits col·lectivament. I per això és imprescindible comptar amb una administració dels béns comuns eficaç, al servei de la ciutadania, que generi confiança, respecte i implicació.

L'aposta decidida per afrontar aquests reptes en la línia de les propostes presentades requereix coratge, visió de futur i grans consensos entorn dels seus principals eixos d'acció, fruit d'una reflexió compartida i serena però que no es pot demorar en el temps, si es pretén governar i liderar el procés de transformació de les nostres societats cap a un demà de major benestar i cohesió.

3.- Eix Cultura - Valors

Vivim un temps d'incertesa. A Catalunya i al món, perquè, com dèiem, el nostre món és el món. La cultura, entesa com el coneixement compartit, està marcada per aquesta manca d'horitzó. Allò que ens fonamentava com a individus i com a societats trontolla. Els valors, quan diem valors parlem de prioritats, també trontollen. Perquè els resultats no han estat els esperats. Perquè el futur, per primera vegada en segles, no s'albira indefectiblement com a millor que el passat. Perquè, com a conseqüència de la globalització i de la revolució digital, els valors i la cultura no estan lligats de mans i peus al territori, a l'espai i al temps compartit. Vivim envoltats de diferents i els qui sentim com a pròxims no sempre parlen la nostra llengua o no són els nostres

veïns. Estem dislocats, plens d'incertesa, incòmodes, desesperançats... Aquest és el context cultural i de valors de la cruïlla catalana. Ens veuen desorientats els qui ho estan tant o més que nosaltres. Volem ser malgrat en massa moments no sabem qui.

Tenir o ésser, la disjuntiva d'Erich Fromm ara fa 60 anys ha acabat per atrapar-nos. Ja no som el que tenim. De manera que posem per davant les experiències a les propietats. I aquesta actitud, més intensa en els grups més joves de la nostra població, és a la base dels canvis en els nostres valors de consum, però també polítics i cívics, marcats per aquest desig de vivències, deslligades del passat -la cultura i els valors tradicionals- i allunyades del futur, la qual cosa atia uns valors a molt curt termini, més pròxims a la voluntat individual que a la comunitat compartida. El regne de les vivències ens remet a una mentalitat que en tots els aspectes de la vida valora més el present que el passat i el futur. Aquesta pulsíó ens converteix en individus menys conservadors però a la vegada més capriciosos. El que volem, ho volem ara i aquí, sense esperar el moment òptim i sense valorar si el llegat que portem (en termes, per exemple, de formació i experiència) ens avala i encara menys sense valorar les conseqüències en el futur dels nostres actes d'avui. I, a més, amb la necessitat de gestionar un progrés de positiu a negatiu, que sempre és més difícil. L'emergència ambiental és, en aquest sentit, un molt bon exemple d'aquesta manera de veure el món pròpia de les societats avançades.

Com a conseqüència d'aquest immediatisme o presentisme, els valors són uns altres. L'esforç individual, la contribució al bé comú, el repartiment equitatiu de la riquesa a partir del creixement econòmic, el futur col·lectiu ja no són les prioritats compartides per la majoria de la nostra societat. Aquí, exactament igual que passa en les idees polítiques i en les rendes econòmiques, vivim processos de polarització social. Les societats complexes permeten ara que les persones visquin amb bombolles amb prioritats radicalment enfrontades malgrat viure a pocs metres o a pocs quilòmetres. Podem distingir bombolles consumistes al costat de bombolles abocades a l'autoconsum, vegans al costat de fans dels restaurants amb estrelles Michelin, persones que viuen per enriquir-se i persones que voluntàriament s'empobreixen a costa d'altres que ho fan expulsats pel sistema. No parlem de la pluralitat pròpia de les societats democràtiques que és un valor a preservar. Parlem de la mentalitat de "fans", de "followers", que impregna el nostre comportament social i que genera importants reptes per la convivència, tant social com política.

De manera que ens cal construir unes noves prioritats compartides. I avui, més enllà del paper que juguen les religions i les tradicions, avui s'haurà de fer amb els mitjans de comunicació i les xarxes socials on caldrà identificar les interseccions, de vegades a partir de la llengua, de vegades a partir de la ideologia, però també a partir de la defensa de causes concretes, com el

Versió *Post sessió de treball del 21/9/2019 a Poblet*

feminisme o l'ecologisme, de les passions, de l'estètica o de les especialitats professionals comunes amb els seus respectius universos de sentit. Però ho farem, sobretot, des de l'administració pública (l'educació, la sanitat, els serveis personals) que és on hem de posar l'accent per definir aquells valors, aquelles prioritats, que considerem imprescindibles per la convivència i que han de fonamentar la cultura de la nació.

Catalunya vol redefinir-se en un món interconnectat en temps real, amb vuit milions d'habitants amb matrius culturals ben diverses i amb un horitzó d'incertesa. Aquest és el context de la nostra reflexió pel que fa als valors i a la cultura i que voldríem que constituïssin la base del país de demà.

4.- Eix Política

En els darrers anys, Catalunya ha perseguit un objectiu de gran envergadura i complexitat: la seva constitució com un Estat independent en el marc de la Unió Europea. La sentència de l'Estatut de 2006 i la profunda crisi econòmica va portar molta gent al convenciment que era necessari emancipar-se d'Espanya per salvaguardar els drets que tenen els catalans i catalanes com a comunitat nacional.

La independència és un objectiu legítim que s'ha de respectar com a opció democràtica. Tanmateix, és un procés que s'enfronta a moltes dificultats perquè pugui prosperar. La independència és un objectiu que engresca molta gent i que pretén ser hegemònic a Catalunya. Però per aquesta mateixa raó, ha de ser conduït amb responsabilitat, prudència i sentit de la realitat. Malauradament, aquest no ha estat el cas del Procés que s'ha desenvolupat en els darrers anys, que ha estat una oportunitat perduda perquè en la seva gestió no s'ha sabut calibrar les dificultats que suposa haver optat per la via unilateral i el conflicte directe amb l'Estat. S'ha volgut traslladar a molts ciutadans la idea que la independència era fàcil d'assolir i que només depenia de nosaltres quan és molt diferent el que es desprèn d'una anàlisi realista de tots els factors que incideixen sobre una qüestió com aquesta. El procés no ha funcionat i per això és necessari replantejar l'estratègia i assumir que el camí per arribar a la independència és més difícil i més llarg del que alguns creuen.

El procés no ha estat només una oportunitat perduda. La societat catalana viu avui la crisi més greu de la història recent del país. Una crisi que ha causat ferides importants per una mala gestió dels uns i dels altres i que es concreta, especialment, en una crisi de confiança entre Catalunya i Espanya, la desafecció envers Espanya o les institucions catalanes, i una divisió/polarització social interna que no es pot negar. Una crisi que també ha

tingut com a conseqüència especialment greu la reacció de l'Estat front al procés que demostra la seva incapacitat política per donar sortida per vies negociades a una demanda democràtica: la judicialització del procés n'és l'exemple més punyent per les conseqüències polítiques i personals que comporta.

A hores d'ara, és més que evident que insistir en la unilateralitat i el conflicte no és la solució. Només ens pot perjudicar més, sobretot quan ja sabem que la Unió Europea i la comunitat internacional en general no han mostrat simpaties per la forma com s'ha desenvolupat el Procés. Això fa imprescindible canviar d'estratègia per cercar escenaris que evitin nous conflictes. Cal fer un exercici de pragmatisme i acceptar que promoure i assolir la independència és un objectiu que requereix paciència, perseverança i una gestió realista i intel·ligent dels escenaris polítics i socials que es donin en cada moment. Catalunya ha d'emmirallar-se en altres experiències més properes de la nostra cultura política i social (Escòcia, Quebec) que ens ensenyen la necessitat de cercar vies d'acord per a poder materialitzar un projecte polític com és el de la independència. I, també, la importància que en aquests casos té ampliar la base social que li doni suport per reforçar el valor democràtic que l'empara. Una base social que no s'ampliarà si es persisteix en la radicalització i el conflicte.

Això pot portar temps, certament, encara que no significa que haguem d'estar amb els braços plegats. Catalunya no s'ho pot permetre i cal esmerçar des d'ara tots els esforços possibles per construir ponts amb l'Estat per preservar l'autogovern que tenim i millorar-lo. Encara que molts catalans ja no confiïn en un projecte comú dins d'Espanya, això no exclou que s'hagin d'establir acords per a superar la situació en la qual ens trobem, encara que aquests acords siguin de conveniència. S'ha dit que el marc constitucional està esgotat i hi ha molt de cert en això. Però també és cert que aquest esgotament no deriva tant del marc en si, sinó de la manera com s'ha aplicat fins ara per interessos polítics. De marges n'hi ha i no són precisament menors i aquest pot ser un bon moment perquè les dues parts (Catalunya i l'Estat) valorin la importància de poder-los explotar vista la situació crítica a la qual hem arribat.

Catalunya només pot sortir del cercle viciós en el qual es troba si reorienta l'estratègia política cap a la independència i treballa al mateix temps per a protegir el seu autogovern i per a desenvolupar-lo. Això no s'ha de veure com una renúncia ni una traïció, perquè no hem d'oblidar que una retirada a temps sempre és millor que una derrota que ens condemni a anys de frustració. Catalunya no s'ho pot permetre.

El procés també ha posat en evidència problemes de qualitat democràtica. Certament, des de la perspectiva estatal per la forma com s'ha reaccionat.

Però nosaltres també hem de fer examen de consciència sobre aquesta qüestió. Ens hem guiat massa per les emocions i els sentiments i no s'ha interpretat correctament el valor i el sentit de la democràcia en un context en el qual també juguen altres principis i valors que són propis d'una democràcia liberal. La via unilateral ha posat en evidència aquest problema i ha portat altres conseqüències negatives com la pèrdua de representativitat de les institucions (que són de tots els catalans i catalanes, sense excepció).

Catalunya necessita regenerar la seva classe política per assolir les condicions que permetin exercir un govern responsable. Una governança que, més enllà de la seva orientació política, no renunciï a representar els interessos generals i sàpiga mantenir distància amb els activismes socials de qualsevol mena. És així com funcionen les democràcies modernes.

Recuperar la política institucional és una tasca urgent. La Generalitat està al servei de tots els ciutadans i ciutadanes i ha de tornar a tenir el prestigi social que ha quedat malmès. També ha de tornar a actuar com a poder públic exercint les funcions que li corresponen, de manera especial la prestació dels serveis en les millors condicions possibles. L'autogovern no és un concepte abstracte ni merament polític; també és un instrument per a satisfer i garantir els drets bàsics del ciutadans. La Generalitat ha de tornar a administrar i fer-ho sense estar condicionada per factors distorsionadors. Aquesta és una qüestió essencial que no pot quedar relegada a un segon pla com malauradament està passant.

1.- Eix ECONÒMIC¹

1.1.- Context de l'economia i l'empresa a Catalunya

Catalunya al 2019, com tot país capdavanter en termes de generació de valor econòmic i, alhora, amb la voluntat de mantenir el progrés social, afronta un conjunt de desafiaments arrelats en els grans canvis que s'han anat concretant en el món, en la seva totalitat, al llarg dels darrers 20 anys. Alguns d'ells arrelats en la darrera gran crisi i altres associats al progrés tècnic i científic que canvien la forma de relacionar-nos, treballar, produir, decidir i consumir i que, paulatinament, es fan omnipresents². Uns canvis tecnològics que a curt, mitjà i llarg termini poden esdevenir una potent palanca de progrés i benestar. Certament, s'ha contrastat que, ara per ara, a major tecnologia hi ha més competitivitat, més ocupació³ i majors possibilitats d'avançar cap un sòlid estat del benestar.

També, cal considerar els canvis originats per les tensions i comportaments arrelats en el ressorgiment del proteccionisme, la post globalització econòmica

¹ Aquest document desenvolupa les manifestacions, opinions, dades i propostes efectuades pel grup de treball d'economia dels assistents a la sessió de treball del dia 29 de juny de 2019, al palau Macaya de Barcelona, així com també les aportacions posteriors telemàtiques dels participants a la iniciativa d'El país de demà'.

² Algunes aspectes que ho certifiquen:

La penetració de mòbils al món és superior al 97%. Només 4 regions en el món tenen una penetració del mòbil menor del 100%: el sud d'Àsia (77%), l'Àfrica (82%), centre Amèrica (88%) i l'Àsia Oriental (99%).

- Patrick Lin –editor de *Robot Ethics* i director de l' *Ethics + Emerging Sciences Group* ha descobert que expressions com "ètica computacional" o "moralitat artificial" ja formen part del vocabulari de molts laboratoris tecnològics.
- La fàbrica de mòbils instal·lada a Dongguan (la Xina) de Changying Precision Technology Company, l'any 2015, va substituir el 90% dels treballadors, més de 500, per robots, en la cadena d'assemblatge. Els treballadors humans es dediquen a tenir cura del correcte funcionament dels robots.
- Com a exemple de la presa de decisions, l'ordinador AlphaGo, desenvolupat per Google, que al mes de març del 2016 va competir amb el campió sud-coreà Lee Es-Dol amb una sèrie de cinc partides al joc del go. El resultat va ser AlphaGo 4 a Lee Es-Dol 1. O el projecte Projecte Kristina, finançat per la Unió Europea, dins del programa estratègic HORIZON 2020 que té per finalitat convertir-se en un assistent virtual en l'àmbit de l'atenció sanitària.
- En relació als hàbits de compra, "del 80% dels espanyols que usa internet, el 29% fa compres *online* almenys una vegada al mes, un de cada quatre realitza compres cada dues o tres setmanes i el 22% adquireix productes o serveis a través d'Internet cada setmana", segons EmpathyBroke.

³ No es pot oblidar que estudis de la Universitat d'Oxford indiquen, que amb la tendència actual d'avenç tecnològic, cap al 2060 tota tasca humana podria ser desenvolupada per robots materials o immaterials (algoritmes d'IA). Si és així, el treball humà pot desaparèixer. Conseqüentment, caldrà implementar mecanismes i polítiques redistributives. Conceptes com la Renda Bàsica Universal (RBU) haurà de ser plantejada en la línia efectuada, entre d'altres, per líders tecnològics com Elon Musk o Bill Gates, o inversors com Warren Buffet.

i les polítiques aranzelàries que l'acompanyen. Sense oblidar els conflictes ètnics, religiosos o geopolítics que no han perdut protagonisme en aquest segle XXI.

Així doncs, l'economia i l'empresa catalana operen i operaran en els propers anys en un entorn condicionat per:

- ✓ La sortida amb poques forteses⁴ de la gran crisi (2007-2013) i sense haver-ne tancat les ferides.
- ✓ Pels avenços tècnics i científics accelerats⁵ que ens instal·len en un context sostingut de disrupció.
- ✓ Per la digitalització i l'emergència de la I.A. que transformarà els llocs de treball.
- ✓ Per una globalització econòmica qüestionada, encara que difícilment reversible.
- ✓ Pels conflictes polítics, financers, ètnics o religiosos, entre d'altres, d'abast global, que es desenvolupen en un context multilateral.
- ✓ Pels riscos i oportunitats del canvi climàtic, fruit del model de desenvolupament humà, en les darreres dècades, i la requerida sostenibilitat.

Tot un conjunt de factors que configuren un món que camina cap a una nova era incerta, volàtil i immersa en un enorme canvi climàtic⁶ –transformat ja en crisi i emergència climàtica- que posa en perill, a curt termini, les condicions d'habitabilitat de determinades zones del planeta, amb les conseqüències que se'n derivaran a mitjà i llarg termini en termes, per exemple, de nous fluxos migratoris.

⁴ La taxa d'atur a Espanya és del 14%, entre menors de 25 anys arriba al 32,4%, el salari net mensual mitjà és de 1,300 € i el 21,5% dels ciutadans viuen en risc de pobresa.

⁵ En la transició del segle XVIII al XIX, la primera revolució industrial tardà 70 anys a implantar-se plenament. Ja al segle XIX, l'electricitat tardà una mica més de 45 anys a arribar al 25% de les llars dels Estats Units. Internet, però, es va implantar en menys de cinc anys, i els imprescindibles i omnipresents *smartphones* tenen tot just 15 anys.

Es calcula que en els darrers 100 anys la temperatura mitjana de la Terra s'ha incrementat uns 1,5 graus centígrads afectant ja la salut i el nivell del mar i dels oceans ha pujat 20 centímetres, però podria pujar fins a 1 metre l'any 2100. En el cas que s'incrementés de mitjana global 4°C, en referència a les temperatures preindustrials, els ecosistemes no podran adaptar-s'hi i, per tant, no podran sustentar la població, atès que les temperatures de les estacions varien i allargarien les èpoques de sequera i canviarien els cicles migratoris de les aus i els temps i qualitat de les collites.

Versió Post sessió de treball del 21/9/2019 a Poblet

La gran crisi (2007-2013).

Després del període expansiu de gairebé 12 anys comprès entre el 1995 i el 2007, s'evidencià que Catalunya, com el conjunt d'Espanya, les activitats econòmiques que són tractors d'una economia sòlida capaç de generar llocs de treball estables i ben retribuïts i no precaris van perdre pes, en especial la indústria. En efecte, la indústria representava al 1980 el 25% de la activitat, mentre que al 2013 arriba tan sols al 14%. El sector industrial català va perdre 300 mil llocs de treball des de 2008. El dany provocat al teixit empresarial català, i en l'ocupació, per la crisi fou enorme.

Si bé es pot afirmar que la reacció a la crisi per part de les empreses fou ràpida, pel que fa a l'ajust de la capacitat productiva; audaç en aconseguir nous mercats i a exportar amb la finalitat d'afrontar la manca de demanda interna; i lúcida en assumir que el model de negoci havia de ser substituït per un altre més competitiu. També és cert que alguns dels problemes de la nostra economia, i de la nostra manera de comportar-nos com a societat, encara estan presents en aquest nou període de creixement. Un període de creixement al qual alguns indicadors albiren un final proper⁷, amb les conseqüències pròpies d'una nova crisi econòmica amb repercussió sobre les decisions empresarials i sobre les polítiques públiques i fiscals de les Administracions.

En concret, cal tenir present, per a identificar i superar les problemàtiques que persisteixen, els problemes associats a la manca de dimensió mínima de moltes empreses per a competir, innovar i afrontar els períodes recessius; les debilitats de les estructures dels balanços de les PIMES que dificulten afrontar crisis periòdiques, a diferència de les empreses grans que tenen més eines per a entomar els cicles recessius; l'absència d'una cultura de cooperació que no exclou la competència, batejada amb l'expressió anglesa de "coopetition"; la insuficient i ineficient transferència de coneixement cap al teixit productiu amb la necessitat de trencar els límits entre la recerca "de frontera" i la innovació aplicada.

7

Al final del primer trimestre de 2019, l'Eurostat, l'FMI i l'OCDE ajustaren les seves prediccions i van indicar que al 2019 l'Eurozona creixeria menys del previst. En aquesta línia, no es pot ignorar que les exportacions alemanyes van caure un 8% al juny i la producció industrial un 5,2% i que el seu PIB va caure una dècima al segon trimestre obrint la porta a recessió.

El progrés tècnic i científic

El canvi enormement accelerat⁸, impulsat pel progrés tècnic i científic, canvia la quotidianitat tot configurant la societat i l'economia del coneixement i condueix la Humanitat cap a una nova era caracteritzada per la irrupció de la robòtica, en tots els sectors, i l'omnipresència de la intel·ligència artificial, fets que determinen canvis substancials en la configuració del mercat del treball, l'organització i els processos de decisió de les empreses⁹. En aquest context, les societats avancen al ritme de la seva capacitat de generar coneixement i convertir-lo en progrés social. Per això, són prioritàries les polítiques R+D+I. L'Estat (i Catalunya) inverteix sols al voltant de l'1,2% del seu PIB en investigació i desenvolupament, mentre que als països de l'OCDE la xifra arriba al 2% i als països del nord d'Europa inverteixen al voltant del 3%. Incrementar la capacitat de generar coneixement i tecnologia requereix assignar recursos, retenir i atreure talent i una clara cooperació competitiva entre el sector públic i el privat. Una nova era que exigeix no demorar la presa de decisions, atès que velocitat dels canvis és enorme i les oportunitats tenen data de caducitat.

La digitalització i l'ocupació.

És difícilment qüestionable que la digitalització, la computació i la transformació digital generen un nou escenari en el qual el coneixement i el capital humà es dibuixen com les bases imprescindibles per a vertebrar un model productiu competitiu, innovador i sostenible.

La requerida digitalització de la societat, dels mètodes de prestació de serveis i dels processos productius, tenen importants impactes sobre l'ocupació, la formació i els models organitzatius¹⁰. L'anomenada Societat 4.0, o Societat Digital, és una societat en la qual la digitalització modifica les relacions socials, els canals d'informació i d'aprovisionament. S'està canviant de forma radical el que ha estat quotidià en els últims 50 anys.

⁸ Stacy J. Smith, vicepresident d'Intel sobre la nanotecnologia i la computació: "Si altres disciplines haguessin avançat al ritme de la llei de Moore, es podria viatjar 300 vegades més ràpid que la llum o alimentar la població mundial amb un sol km² de terreny "

⁹ Així ho explicà aquest 2019 el Fòrum Econòmic Mundial argumentant que, al 2025, més de la meitat dels llocs de treball actuals seran reemplaçats per robots o màquines intel·ligents, i van afegir que la robotització podria fer desaparèixer 75 milions d'ocupacions en el món d'aquí a 2022, tot indicant, a la vegada, que es podrien crear uns 133 milions de llocs de treball nous.

¹⁰ Klaus Schwab, fundador del Fòrum Econòmic Mundial: "Estem immersos en una revolució tecnològica que modificarà fonamentalment la forma en què vivim, treballem i ens relacionem. En la seva escala, abast i complexitat, la transformació serà diferent a qualsevol cosa que el gènere humà hagi experimentat abans".

Una transformació que va acompanyada de la presència, en els llocs de treball, de maquinària amb un major o menor grau d'intel·ligència artificial. Aquesta simbiosi entre humans i robots genera nous llocs de treball, models d'organització i processos que s'han d'ajustar a les peculiaritats de cada tipologia d'empresa en relació a l'activitat, el sector, la mida i els mercats¹¹.

Davant d'aquest nou escenari, els professionals del futur han de ser multidisciplinaris, analítics, polivalents, proactius, compromesos amb el desenvolupament sostenible i adaptats als canvis tècnic-científics constants. Competències com la solució de problemes complexos, la gestió de persones, la presa de decisions, el pensament crític, la capacitat de coordinació, l'orientació al servei, la flexibilitat cognitiva, la creativitat, la intel·ligència emocional i la capacitat de negociació són avui requerides en el nou mercat laboral. Tot un conjunt de característiques més intangibles que no estan incloses ni en els currículums de Formació professional, ni en els universitaris, ni en els d'estudis de Postgraus. Tampoc en la formació bàsica ni en la continuada ni ocupacional.

Adaptar la formació és un requisit indispensable. Per a això, la totalitat dels estudis haurien d'incorporar coneixements que permetin als professionals del futur navegar amb fluïdesa en aquest nou context. És imprescindible conjugar coneixements científico-tecnològics amb aspectes tan variats de la vida humana com les xarxes, la política, la cultura o l'economia¹².

Només assumint aquestes realitats tot entenent els riscos associats a la interconnexió global, les potencials fallades del programari, la hiperdependència tecnològica o l'exposició als ciberatacs serà possible extreure productivitat al potencial de les telecomunicacions i la computació, tot millorant les condicions de competitivitat i treball i superant les amenaces

¹¹ La digitalització, i la quarta revolució industrial que impulsa, tenen unes implicacions molt diferents en funció de l'empresa. D'aquesta manera, per a les grans corporacions, la clau és implementar fàbriques intel·ligents, mentre que per a les PIMES, la quarta revolució industrial és bàsicament la revolució dels productes intel·ligents", cita extreta del llibre "La indústria 4.0 en la Sociedad digital".

¹² Estudi de la Fundació Fundit, amb la participació de 35 persones del món industrial, acadèmic, administració, serveis, etc, l'any 2017: "Els estudis escaients per a preparar els professionals del futur, encara no ben definits, han d'incorporar matèries de sabers tradicionalment humanístics, com la història, la filosofia, la sociologia i l'antropologia, i matèries fonamentals en la cultura digital, com Internet, el Big Data, la programació, les matemàtiques i les xarxes socials, sense oblidar els aspectes claus associats a la responsabilitat per aconseguir un desenvolupament sostenible"

que s'albiren per a l'automatització intel·ligent i el treball sincrònic entre Humans-Robots-Cibors

La post globalització econòmica

Pel que fa a la globalització i la deslocalització, cal considerar que són dos fenòmens amb impactes desiguals en el teixit industrial català. La globalització afectà totes les empreses, si bé la deslocalització ho feu, bàsicament i inicialment, a aquelles activitats de baix valor afegit, sent els salaris el component més sensible. De fet, ja des de finals del segle anterior –els anys 80 i els 90—, el creixement de l'*outsourcing* i el *offsourcing* va convertir la Xina i l'Índia¹³, entre altres països de baixos salaris, en països fàbriques.

Ara bé, els criteris que comportaren la deslocalització mercès a la globalització han anat variant amb l'increment de les comunicacions i la irrupció dels nous processos productius associats a la indústria 4.0 –de manera emblemàtica, la irrupció de la impressió en 3D. Avui és determinant la possibilitat de sèries curtes mercès a la fabricació additiva, la conversió dels productes en '*smart products*', potenciant-ne la individuació en funció de les necessitats a atendre i, en definitiva, el seu valor afegit. Tot un conjunt de factors que exigeixen major incorporació de coneixements diversificats com són el disseny, la personalització, el servei al client, la qualitat o la distribució, entre d'altres. Aquets factors comporten una nova cadena de valor i subministres i formes de produir més sofisticades que comporten l'exigència de perfils professionals de major i diferent formació. Tot un conjunt de fets que obliguen a replantejar la deslocalització i retornar als 'llocs' d'origen. S'obren, doncs, oportunitats que ja són visibles en diversos sectors per a una "relocalització" d'activitats industrials.

Als anteriors fets, bàsicament esperonats pels avenços tècnics, darrerament se li sumen els associats al proteccionisme emergent, impulsat pels EUA, que comporta/rà guerres comercials, les quals poden afectar greument l'activitat econòmica, tot variant les cadenes de producció i subministrament. Un aspecte no menor que cal entomar amb determinació, sense menysvalorar les seves conseqüències, atès que poden ser determinats en els propers anys.

¹³ Un procés de deslocalització que arriba, o pot arribar arreu fins i tot l'espiritualitat. Rai, S. (13/06 / 2014) *New York Times*. Short on Priests, U.S. Catholics Outsource Prayers to Indian Clergy.

Conflictes d'abast global (polítics, financers, ètnics, religiosos o geopolítics)

Les problemàtiques i la interdependència financera, les asimetries quant a costos i matèries primeres, les dependències energètiques, les estructures organitzatives associades als mercats globals, les polítiques de blocs i els interessos geoestratègics configuren un món interdependent, molt sensible a les tensions polítiques internacionals i a les decisions dels governs.

És coneguda l'estreta relació entre el creixement econòmic global amb la volatilitat dels governs en països emergents¹⁴, els conflictes polítics, l'augment del autoritarisme¹⁵ i l'estabilitat financera mundial. Uns conflictes que, en alguns casos, generen violència o confrontació bèl·lica que condiona, entre d'altres, l'èxode de centenars de milers de persones, les destinacions turístiques, la seguretat de la mobilitat de mercaderies, i complica els aspectes logístics i d'abastiment i el preu de les matèries primeres i de l'energia.

La situació política mundial conjuntament amb l'augment de la interconnexió entre les economies del planeta per la integració financera, la major obertura comercial i el deute dels països augmenten els riscos de contagi davant d'una nova crisi. Per tant, a l'hora de decidir les palanques de creixement de Catalunya i les polítiques de futur per assolir un creixement robust i estable, no es pot ignorar aquesta realitat. Cal saber calibrar els riscos de naturalesa global que, segons detalla l'informe Global Risks¹⁶ del Fòrum Econòmic Mundial, podrien causar impactes negatius importants tant en l'estabilitat de l'economia com en el progrés social en els propers 10 anys

¹⁴ L'anàlisi elaborada per Bloomberg Economics, a la tardor del 2018, ho posa en evidència.

¹⁵ Segons explica l'informe de Bloomberg Economics, el Producte Interior Brut de les economies del G-20 més Espanya puja a uns US \$ 64 bilions. El 2007, el 4% d'aquesta riquesa estava controlada per governs populistes. Actualment, aquests governs controlen ja més del 40%. Governos, en opinió de Bloomberg Economics, autoritaris són els de la Xina, Rússia, l'Àrab Saudita o Turquia, els quals són responsables del 24% del PIB del G-20

¹⁶ L'informe Global Risks 2015 examina les interconnexions entre els diferents riscos i la forma en què interactuen amb les tendències que configuren l'horitzó de risc a curt i mitjà termini, redactat amb la participació de Strategic Partners Marsh & McLennan Companies i Zurich Insurance Group, concreta els riscos en 28, els quals són agrupats en cinc categories: econòmica, mediambiental, geopolítica, social i tecnològica.

Canvi climàtic i sostenibilitat. Nous riscos noves oportunitats

La majoria dels principals riscos que s'han d'afrontar en la pròxima dècada, a nivell global, estan íntimament relacionats amb la sostenibilitat del planeta, segons detalla l'informe del World Economic Forum, "*The Global Risks Report 2019*". Entre ells, els associats al canvi climàtic, que comporta temperatures extremes, desastres naturals, col·lapse dels ecosistemes i pèrdua de biodiversitat.

Afrontar l'escenari associat al canvi climàtic exigeix, en primer lloc, reconèixer els riscos i, en segon lloc, avançar, tant a nivell de producció com de consum, cap a models de desenvolupament basats en la descarbonització de l'economia per a reduir les emissions de CO₂ i de gasos d'efecte hivernacle; en la reducció del consum d'aigua, d'energia i de matèries primeres; en dissenyar els productes amb criteris d'economia circular, des de la seva concepció i disseny inicials, dotant-los de la capacitat de tenir més d'una vida útil, amb igual o diferents funcionalitats, i, a la vegada, dotant-los d'identificació individualitzada i de capacitat d'interacció més o menys intel·lectiva¹⁷.

Assumir l'Agenda 2030 i incorporar els ODS en tota organització, acceptant la necessitat del canvi de paradigmes, és a dir, adoptar un compromís amb un desenvolupament sostenible, en la línia dels 17 objectius establerts per les Nacions Unides per a l'any 2030, dissenyant i aplicant estratègies específiques de sostenibilitat, és una exigència indefugible i que interpel·la a tots (administracions, empreses, i societat civil).

Nou entorn, noves estratègies

L'objectiu no és altre que eliminar incerteses per afrontar els reptes, sumant esforços des de la diversitat amb la finalitat de planificar el futur, fixar prioritats i dedicar-hi recursos posant en valor les potencialitats per agafar avantatges i assegurar, de forma sincrònica, el progrés econòmic i social.

Catalunya està immersa en una situació en què les contradiccions i els dilemes d'un context polític incert són molt presents i arriben a generar un cert grau

¹⁷ *La identificació dels productes, a nivell individual, que esdevindrà una característica fonamental, esdevindrà clau per ajudar a disminuir l'impacte sobre el planeta originades per les actituds humanes que, menystenint els ecosistemes i els recursos, causen greus impactes mediambientals. La traçabilitat del producte incorporant la identificació dels usuaris no tan sols evitaria furts i robatoris, sinó que a la vegada permetria identificar aquells que no tenen cura del planeta i reconduir situacions" Fundació Indicis 2007, sobre traçabilitat plena o extensiva dels productes.*

de paràlisi en la presa de decisions que, des de les polítiques públiques, condicionen el marc pel desenvolupament d'una economia i un teixit empresarial competitiu i sostenibles a llarg termini. Però el país no pot ignorar aquests desafiaments globals que han de ser internalitzats sense demora en tota definició, planificació i execució de les estratègies, ja siguin públiques o privades. Propostes a efectuar amb rapidesa atès que la competència i les oportunitats són globals.

Síntesi: aspectes remarcables en la Catalunya del 2019.

Sintèticament, es pot concloure que l'economia catalana, com totes les economies capdavanteres, està subjecta a un triple desafiament:

1. La digitalització de la societat i la requerida transformació digital de les organitzacions, tot assumint que els avenços tècnics i científics modifiquen substancialment els processos productius i les relacions proveïdors-clients.
2. La globalització, que obliga a competir entre regions amb legislacions i costos asimètrics.
3. L'assumpció dels criteris establerts en els Objectius del Desenvolupament Sostenible (ODS), que obliga a la descarbonització, a disminuir la petjada ecològica, a l'economia circular (creativitat *by design*), a reduir la mobilitat innecessària i a la fabricació de proximitat (el 3D ho permet).

Afrontar aquets desafiaments obliga a considerar, en el moment de definir estratègies de futur, el conjunt de potencialitats existents i, a la vegada, aquells aspectes que dificulten l'èxit de convertir les oportunitats en progrés econòmic.

En concret, cal considerar una sèrie de problemes que requereixen ser entomats amb determinació i urgència. Entre ells destaquen:

- ✓ L'omnipresent desequilibri territorial, concretat en aspectes com la mobilitat obligada per motius professionals.¹⁸
- ✓ La connectivitat d'altres prestacions no arriba arreu del territori, de manera que exclouen parts importants d'oportunitats de futur.
- ✓ El teixit productiu està configurat per PIMES molt petites que "cauen ràpid" en front del problemes que l'activitat interdependent comporta.

¹⁸ Cada dia entre i surten de Barcelona gairebé 600.000 persones.

- ✓ Una certa tendència, sovint errònia, d'acceptar que ens hem instal·lat en la cultura del *low cost*.
- ✓ L'excessiva burocratització en el procés de creació d'empreses.

Uns problemes, però, que no impedeixen que Catalunya continuï:

1. Essent capdavantera en generar progrés científic i líder en emprenedoria 4.0. Ara bé, cal fer possible, dotant-se de polítiques i organismes escaients, la conversió d'aquests lideratges en innovació i competitivitat empresarials.
2. Disposant d'una estructura empresarial àmplia, amb un alt nombre de petites empreses i amb una bona base industrial. Ara bé, assolir salts qualitius en termes de competitivitat, requereix de suports específics que considerin les peculiaritats específiques del teixit empresarial, conjuntament amb aquelles que aportin solucions a les dificultats existents.
3. Tenint una àmplia xarxa d'infraestructures de mobilitat (persones i mercaderies), si bé hi ha una clara descompensació entre territoris. També manca connectivitat d'altres prestacions i serveis tecnològics de proximitat.
4. Disposant d'empreses capdavanteres amb gran potencial, presència internacional i capacitat d'operar globalment. Però cal treballar per a incrementar els centres de decisió ubicats a Catalunya amb estratègies de desenvolupament d'empreses en sectors estratègics de futur.
5. Tenint una potent indústria logística de mig i llarg recorregut, la qual pot incrementar la seva eficiència i eficàcia abordant amb criteris innovadors en els aspectes associats a la logística d'última milla, els de canvis d'hàbits del consumidor i els relatius a la logística 4.0.
6. Si bé ha recuperat part dels salaris i de l'ocupació perduda arran de la crisi del 2007, és imprescindible seguir actuant per a generar treball de qualitat i disminuir l'atur. Cal corregir el desajust entre salaris i cost de la vida tot disminuint la precarietat i augmentar la durabilitat del contracte laboral. L'alta incidència del sector turístic i del sector terciari és un dels factors a considerar en aquesta equació.
7. Disposant de bones universitats¹⁹ i un bon nombre de centres de formació professional. Ara bé, cal reduir la manca de sincronisme entre

¹⁹ Si bé amb greus problemes de finançament considerant les 80.000 estudiants i 8.000 empleats que la conformen

- els perfils professionals requerits per les empreses i els sorgits dels centres de formació.
8. Tenint una ciutat de referència internacional reconeguda i atractiva, Barcelona²⁰. Un potencial que hauria de capitalitzar-se arreu de Catalunya. Potenciar l'arrelament de noves iniciatives al llarg del territori permetria el requerit equilibri territorial i guanyar qualitat de vida i, a la vegada, reduir les emissions d'efecte hivernacle.
 9. Estant ubicada en una posició geoestratègica cabdal en el Mediterrani²¹, una localització que cal completar amb infraestructures de mobilitat cap a l'exterior i consolidar la captació d'empreses de referència i tractors del desenvolupament en sectors estratègics.
 10. Vertebrant un sector turístic potent que és clau per a l'economia catalana²². Ara bé, caldrà treballar les externalitats negatives que el turisme concentrat en una part del territori pot arribar a col·lapsar determinats indrets i deteriorar el destí turístic. S'han ajustar els serveis que s'ofereixen incidint més en la qualitat que en la quantitat.
 11. Disposant d'una ciutadania immersa en la societat del coneixement, amb un teixit productiu en transició cap a l'economia del coneixement²³. Potenciar l'assumpció en plenitud dels paradigmes i reptes propis de la quarta revolució industrial i permetre salts qualitatius per a entomar amb èxit els nous desafiaments propis dels escenaris tecnològics globals.
 12. Protegint el seu estat del benestar i qualitat de vida, aspectes clau per atraure i retenir talent i capacitat d'innovació.

²⁰ Diversos autors coincideixen en què el paper cabdal de Barcelona, el seu rol de gran metròpoli permet atraure, sota el seu àmbit d'influència, municipal i metropolitana, una quantitat important de recursos i decisions d'implantació i d'inversió empresarial impulsada pel que ha estat un creixement de la " Marca Barcelona" i per la concentració de recursos en el seu entorn empresarial, d'infraestructures, de coneixement de recerca. Precisament aquest reconeixement cal aprofitar-lo per a projectar aquest efecte generador d'activitat cap a altres indrets del territori i donar importància al concepte de model econòmic diversificat i equilibrat. Per exemple, el concepte dels aeroports de Reus i Girona, com a noves "pistes" de l'aeroport de Barcelona, haurien de jugar un paper cabdal per a la millora dels sectors tradicionals de l'economia.

²¹ En el context d'altres com: Port Saïd, Gibraltar; Istanbul o Xipre

²² Una vertebració requerida i urgent que ha de prendre en consideració que el sector turístic i comercial representa el 30% del PIB del País. Hem de fer una reflexió sobre el model comercial i turístic que volem per Catalunya.

²³ Informe territorial de la demarcació de Barcelona 2018 conjunt de la Cambra de Barcelona i la Diputació explicita que el nombre d'assalariats al sector TIC va créixer un 34,1% acumulat durant el període 2008-2018. En valors absoluts, a la demarcació de Barcelona, hi ha actualment 81.492 assalariats enfront dels 60.783 del 2008.

Un conjunt de fortaleces que han de permetre afrontar amb èxit alguns dels problemes del teixit productiu: dimensió petita de les empreses, dificultats de finançament, manca cultura de cooperació i poca inversió en R+D+i.

1.2.- Actuacions orientades a potenciar i millorar el sistema productiu català

En un marc de canvis multidimensionals accelerats, esdevé imprescindible establir actuacions encaminades a assegurar un model de desenvolupament econòmic capaç de mantenir un creixement continuat i, alhora, robust als cicles econòmics. Fer-ho comporta acceptar que, amb independència dels sectors econòmics, o de la ubicació de l'activitat, l'objectiu només és possible, assumint els conceptes en què se sustenta l'economia del coneixement, en un context d'economia circular, no malversació de recursos, disminució de la petjada ecològica i la descarbonització del desenvolupament.

Per assegurar aquest tipus de model econòmic, és precís considerar de forma sincrònica tres components que esdevenen cabdals: el talent de les persones; les infraestructurals de mobilitat; i les particularitats de l'ecosistema en què es desenvolupa l'activitat o factors d'entorn. Els tres components gestionats de forma simultània i sincrònica són els que permeten endinsar-nos cap a un model econòmic d'excel·lència.

1.2.1 Talent

El talent de les persones, l'element més apreciat en la societat del coneixement, és un dels factors més estratègics i determinants en relació a la construcció d'aquest ecosistema empresarial i econòmic atractiu a la inversió i sostenible en el temps. Per tant, generador de benestar i progrés per a les persones.

Persones amb capacitat de discernir l'essencial en l'oceà d'informació i dades i prendre decisions en conseqüència. Persones que han integrat la innovació com actitud, conjuntament amb els objectius del desenvolupament sostenible, tot assumint els reptes i les oportunitats de la globalització, la tecnologia, la IA, els models productius en xarxa --la "coopetition"-- i la possibilitat d'interacció ubíqua --en qualsevol lloc i moment.

Conseqüentment, els treballadors requerits han d'ésser professionals multidisciplinaris, analítics, polivalents, compromesos amb el desenvolupament sostenible, proactius i adaptatius al canvi tècnico-científic constant.

El talent de les persones i la formació

Essent les persones l'element cabdal de tota organització, la formació cal tractar-la com un desafiament estratègic. Una formació encaminada no sols a aspectes instrumentals, sinó al que és més important: encaminada a potenciar la capacitat d'abstracció, aprendre a aprendre i aprendre a desaprendre, i, a la vegada, a saber aplicar els coneixements.

Per assolir-ho, cal tractar simbiòticament les necessitats del model productiu, propi de la societat del coneixement, amb les d'assegurar l'aportació de valor i l'ocupabilitat de les persones al llarg de la seva vida. En conseqüència, la formació ha de focalitzar-se a desenvolupar la capacitat d'observar, d'analitzar, de raonar, de proposar i de saber aplicar. Comprendre i aplicar les potencialitats de les tecnologies digitals i els canvis socials a què estem sotmesos. En definitiva, saber actuar utilitzant simbiòticament les ciències socials i el mètode científic. Una formació que, alhora, ensenyi a afrontar els reptes que presentarà el desenvolupament vital, personal i col·lectiu, assumint els deures ètics, universals i aportant una visió global, transcultural, cosmopolita i possibilitant la comprensió del rerefons dels conflictes i reptes humans.

Una formació que no pot oblidar potenciar la formació continuada amb una oferta de qualitat, ajustada a les necessitats de les empreses i als canvis dels models productius. Formació continuada que s'ha de desenvolupar sincrònicament amb la formació ocupacional, prestant especial atenció a l'atur de llarga durada per a incrementar les seves habilitats i coneixements. Els subsidis d'atur haurien d'estar vinculats a la participació en programes de formació per a facilitar el reingrés en el mercat laboral.

Assolir l'excel·lència del capital intel·lectual, addicionalment a la formació, comporta treballar activament en la retenció del talent i atreure el millor d'arreu del món possibilitant el seu desplegament. Per a fer-ho, esdevé imprescindible el reconeixement de l'experiència adquirida i l'acreditació àgil dels estudis cursats i donar resposta als aspectes associats al suport a la mobilitat, l'habitatge, la família i lleure.

Bona formació i polítiques de retenció i atracció de talent requereixen de la interacció i cooperació, de manera continuada, entre les empreses i les organitzacions empresarials i socials en el disseny, la implantació i l'execució dels plans d'estudi, tot fomentant comunitats educatives que busquin l'excel·lència

El talent de les persones i l' R+D+i

La recerca, el desenvolupament i la innovació han esdevingut el motor de progrés de tota societat. Bons nivells d'innovació asseguren la competitivitat de les empreses, la vertebració d'un model econòmic avançat i garant de la qualitat de vida dels ciutadans.

La capacitat innovadora, en el marc de l'economia del coneixement i la quarta revolució industrial, és una palanca imprescindible i, a la vegada, pendent a casa nostra. Una innovació sorgida de la inversió en R+D la qual, cal reconèixer-ho i denunciar-ho, se li destinen pocs recursos²⁴, molts menys que en els països amb els quals hem de comparar-nos²⁵. L'endeutament, les prioritats urgents de l'avui, la manca de conscienciació en diversos col·lectius socials de la importància de dedicar recursos a l'R+D per assegurar el futur, la dimensió de les empreses, la manca de continuïtat entre les universitats i el món empresarial, entre d'altres, expliquen el no compliment dels objectius en R+D i la manca de compacitat innovadora d'una part important de les empreses.

Esdevé imprescindible impregnar la societat d'una cultura orientada a la valorització de la ciència i de la innovació, sense oblidar la innovació disruptiva que exigeix canvis significatius en els marcs legislatius. Assegurant i potenciant la cultura de cooperar per a competir, establir complicitats, entre universitats i empreses. Alinear els objectius de la recerca amb les oportunitats de futur i potencialitats específiques del sistema productiu. Articular centres específicament adreçats a ajudar les PIMES, tot superant els problemes associats a codis de llenguatge i temps divergents. Actuacions simultànies per tal de dedicar més recursos a l'R+D+i, tant per part de les Administracions, també a la retribució dels seus professionals, com del sector privat amb polítiques que incentivin la inversió en innovació, i assegurant que els centres de recerca i tecnològics potenciïn la transferència de coneixement tot convertint el progrés tècnic i científic en competitivitat.

²⁴ Si bé en el període 2000 al 2007, Catalunya i l'Estat va realitzar un gran esforç amb l'objectiu d'arribar al 2% del PIB en R+D, tot i l'increment de recursos només es va assolir l'1.4% del PIB. La crisi va frenar aquella tendència estant actualment en tan sols l'1,2% del PIB, molt lluny del 1,32% del PIB del 2008 moment en què es va percebre amb nitidesa la crisi.

²⁵ La realitat és que Espanya és l'únic país de la UE-5 en el qual la inversió total R+D+i ha caigut, entre 2009 i 2016, un 10,2%. Una xifra que cal contextualitzar-la amb el creixement de la inversió total dels 28 països de la Unió Europea, que ha ascendit al 17%, segons les dades de 'la Autoridad Independiente de Responsabilidad Fiscal (AIReF)' publicades en l'estudi sobre el programa de promoció del talent i la seva ocupabilitat en R+D+i de juny 2019.

El talent de les persones i l'emprenedoria

Una altra de les expressions en les quals es concreta el talent, i a la que cal prestar una especial atenció, és en l'emprenedoria, si bé està molt present a Catalunya²⁶, atès que els emprenedors d'avui són els empresaris de demà. Cal impulsar l'increment de l'esperit emprenedor posant en valor el seu rol i el de l'empresari, tot entomant la cultura de tornar-ho a intentar després d'un fracàs, aprenent dels errors. Cal no castigar socialment el fracàs en la emprenedoria sinó potenciar les segones oportunitats.

La iniciativa empresarial privada és l'eina principal del desenvolupament econòmic i del benestar, de manera que totes les actuacions han d'estar dirigides a millorar la capacitat empresarial, la productivitat i la innovació, col·locant l'empresari i l'emprenedor en un lloc d'honor dins la societat.

Conseqüentment, cal recuperar i potenciar programes de suport i acompanyament als emprenedors²⁷. També cal unificar i posar en marxa iniciatives plenes de foment de l'emprenedoria maximitzant el seu èxit i minimitzant els fracassos per manca de visió empresarial i de finançament, així com no renunciar a les mesures d'exempció fiscal als emprenedors, potenciar la emprenedoria intraempreses, (entenent l'empresari com un emprenedor permanent), portar a terme les modificacions legislatives pertinents per tal de reduir un excés de burocràcia en la creació d'empreses i garantir als emprenedors els espais d'incubació per als primers 5 anys. En aquesta línia esdevé requerit un canvi legislatiu, una nova llei d'emprenedoria que primí la forma nova de fer de les empreses 4.0, que ha de potenciar l'atracció talent i el finançament internacional

2.2 Infraestructures de mobilitat de persones, béns i dades

En la societat 4.0, la mobilitat i la capacitat de gestionar un gran volum de dades aplicant intel·ligència esdevé un requisit cabdal per assegurar el progrés. Una mobilitat que cal que consideri el triplet: persones, productes i dades. I que, especialment, en tot allò referent a la gestió de les dades, té en

²⁶ Segons el Global Entrepreneurship Monitor(GEM)-Catalunya 2018-2019, el 8,1% de la població catalana (entre 18 i 64 anys) al llarg del 2018 va estar involucrada en activitat d'emprenedoria, un percentatge superior a la mitjana europea que se situa en el 8%, i molt per sobre de la de l'Estat, que fou del 6,4%.

²⁷ En la línia del programa interdepartamental (liderat pel Departament d'Empresa i Coneixement) "Catalunya Emprèn", creat l'any 2012, que fomenta l'esperit emprenedor, promou la cultura d'empresa i impulsa accions específiques per a la creació, creixement i consolidació de noves empreses.

el consum d'energia²⁸ un dels principals reptes per les implicacions evidents en les polítiques de sostenibilitat i de minimització del canvi climàtic.

Essent l'energia un factor determinant, ha d'estar disponible arreu a preu ajustat i obtinguda amb processos no contaminants. Cal progressar cap a un *mix* on les energies renovables i el gas natural tinguin un pes més important, tot premiant les actuacions encaminades a l'estalvi, l'autogeneració i l'eficiència energètica.

La mobilitat de persones i productes

Les infraestructures de mobilitat de persones²⁹ i productes³⁰, gestionades amb criteris d'eficàcia i d'eficiència, han de considerar la totalitat del territori català amb una triple finalitat: en primer lloc, moure productes i serveis en lloc de persones per potenciar, en la mesura del possible, la conciliació de la vida professional i personal. En segon lloc, reequilibrar el territori tot considerant que actualment el 90% de la població viu en un 10% del territori, atès que és un element cabdal pel que fa a la lluita contra el canvi climàtic i avançar en la sostenibilitat. I en tercer lloc, per no excloure cap àrea ni persona de l'accés a la informació i al progrés.

Disposar d'òptimes infraestructures³¹ arreu del territori, en l'actual conjuntura, requereix de la col·laboració públic-privada amb la finalitat de superar, amb urgències, les mancances que dificulten l'activitat econòmica, la cohesió territorial, la connectivitat cap a l'exterior i, en conseqüència, la competitivitat i la creació d'ocupació. Una col·laboració que ha de permetre millorar la disponibilitat pressupostària per atendre elements bàsics com són les

²⁸ Internet, segons investigadors de la Universitat de Stanford, consumeix prop del 10% de l'electricitat directa del planeta (l'any 2000 no arribava a l'1%). Està previst que el 2020 el consum arribi a 140 mil milions de quilovats hora a l'any només als EUA. Els grans centres d'empreses com Google, Facebook o Apple, que disposen d'enormes plantes energètiques al costat d'ells, segons la Universitat Northwestern (EE. UU.), consumeixen el 3% de l'energia consumida a tot el planeta.

²⁹ Segons l'IDESCAT, Catalunya al 2018 tenia un parc automobilístic de 5.315.560 vehicles dels quals 3.527.529 eren turismes (695 vehicles cada 1000 persones).

³⁰ Segons l'IDESCAT, el nombre d'operacions de transport de mercaderies internes ascendí a 29.020.294 (sense considerar operacions cap a fora o cap a dins de Catalunya), transportant 189.762 milions de tones.

³¹ Cal considerar que la manca d'inversions de l'Estat a Catalunya és notòria, a l'octubre de 2018 el Ministeri de Foment explicitava que "al llarg dels últims 20 anys, la inversió a Catalunya del conjunt de la inversió de l'Estat ha estat al voltant del 12%, molt inferior al percentatge de població (16%), PIB i molts altres paràmetres". A juliol 2019, la patronal Foment del Treball estimava que el dèficit en infraestructures acumulat durant els últims 10 anys a Catalunya s'eleva a 27.970 milions d'euros, quelcom que afecta directament el dinamisme empresarial.

polítiques d'R+D, formació i polítiques socials. És a dir, uns i altres col·laboren per desenvolupar conjuntament projectes i iniciatives compartint riscos, costos i resultats.

Mobilitat basada en inversions planificades amb criteris d'eficiència i d'eficàcia, que minimitzi l'impacte sobre el medi ambient, tot considerant un equilibri raonable entre riscos mediambientals, generació de riquesa i desenvolupament del món rural. És imprescindible reforçar la participació del ferrocarril en el *mix* de transport i, a la vegada, diferenciar la xarxa de proximitat, d'alta capacitat, respecte de la xarxa viària d'alta capacitat interna del país i de connectivitat cap al món. Actuacions que han de permetre augmentar la connectivitat de l'aeroport de Barcelona, els ports de Tarragona i Barcelona i relligar el corredor del Mediterrani.

La connectivitat de dades

Les dades són la matèria primera de la societat del coneixement³². Sense una bona connectivitat l'activitat econòmica és una quimera. Un país no pot esdevenir capdavanter econòmicament ni atraure talent i inversions sense una dotació d'infraestructures de telecomunicacions que la interconnectin internament i, a la vegada, la connectin al món³³.

Les economies capdavanteres requereixen una connectivitat "digital" de banda ampla ràpida i ultra ràpida, amb latències properes a zero, i que cobreixi tot el territori sense exclusions. El criteri a emprar és 'en tot moment i en tot indret', atès que les telecomunicacions són un sector "tractor" i transversal de la resta de tractors de la societat i de l'economia. Connectivitat indispensable que cal executar-la a base d'esquemes de col·laboració públic-privada per a integrar l'impuls i l'esforç planificador de l'Administració amb la capacitat d'innovació, execució i finançament que aporta el sector privat.

En aquesta aposta per les telecomunicacions i la connectivitat, cal considerar de forma prioritària el desplegament del 5G, en el període 2019-2024, i el de

³² El 88,0% dels catalans utilitza internet, en la franja entre 16 i 54 anys està per sobre del 94,5%. El major ús és a través del mòbil. L'any 2018, hi havia més de 52,2 milions de línies mòbils (al món hi ha instal·lades 8.450 milions de línies mòbils). Per terme mig, cada usuari consumeix 4,2 GB per mes. L'ús de les xarxes socials com Twitter o Facebook requereixen 1 Mb el minut, mentre que l'accés a 10 fotos a Instagram comporta consumir 5 Mb. *Font Idescat i operadors.*

³³ Internet suporta un enorme trànsit de dades a nivell global mercès, en gran part, al més d'1 milió de quilòmetres de cables submarins que connecten 11 països marítics. Sens dubte, una infraestructura estratègica bàsica no exempta de riscos en cas de conflictes o catàstrofes naturals.

les infraestructures que l'han de fer possible. Aquest serà un element clau de competitivitat i atractivitat per a Catalunya³⁴. Alhora, ha d'esdevenir l'element que permeti l'impuls requerit al reequilibri territorial. Així doncs, les Administracions, en particular les municipals, hauran de ser impulsores d'un desplegament accelerat, alhora que ordenat, de les d'infraestructures associades al 5G.

Cal que les Administracions prioritzin i jerarquitzin els desplegaments amb criteris de compartició dels nous equipaments per a fer-ho més eficient i sostenible econòmicament i més integrat en el paisatge urbà, tot considerant les experiències internacionals en curs en aquests àmbits.

1.2.3 L'ecosistema en què es desenvolupa l'activitat: factors d'entorn

Els factors d'entorn són determinants a l'hora de condicionar l'activitat empresarial, especialment en una economia globalitzada, amb unes empreses que assumeixen la competitivitat impulsada pels avenços tecnològics, amb unes bones infraestructures i, progressivament compromeses amb els objectius del desenvolupament sostenible.

Sens dubte, l'ecosistema en què es desenvolupa l'activitat principal està condicionat per aspectes propis i per d'altres de forans. Però aquestes no poden amagar aquelles que s'enquadren en l'esfera de decisions pròpia i que cal entomar per a enfortir la competitivitat de les empreses i la fortalesa del sistema productiu. En concret, la tríada 'Productivitat, Innovació i Internacionalització' ve condicionada per la dimensió de les empreses, el finançament o capacitat d'inversió i la regulació.

Així doncs, més enllà de la importància dels factors propis de l'ecosistema d'activitat, caldria assumir que el coneixement resideix en les empreses i que aquest coneixement cal mobilitzar-lo eficientment. Desplegar les capacitats pròpies de tota organització requereix un entorn favorable, però també acceptar que les empreses que disposen de més avantatges són les de major grandària, atès que, normalment, estan més ben finançades i poden invertir en R+D regularment tot assumint el risc associat. Una actitud que assumeix

³⁴ El 5G és vector bàsic per a la implantació de la indústria 4.0 i del desenvolupament d'aplicacions innovadores en l'àmbit de la robotització, del vehicle connectat, de l'"e-health", del turisme, de la connectivitat universal dels objectes (l'IoT) i dels *smart products*.

que, i bé els factors d'entorn condicionen molt l'activitat empresarial, cal saber adaptar-s'hi per treure partit a cada situació.

Factors d'entorn: la dimensió de les empreses

La dimensió és un factor determinant de la competitivitat i la sostenibilitat dels projectes empresarials, especialment dels que operen des d'una cultura "industrial" de llarg termini, i no financera (en el sentit d'especulativa)³⁵. La dimensió té una relació de causalitat amb una major productivitat, més alts nivells d'innovació, contractació de treballadors millor formats i una major resistència davant els cicles recessius.

Incrementar la dimensió no és fàcil. Adquirir dimensió amb creixement orgànic és lent, a més de costós i no exempt de risc. Créixer és una actitud enfront de riscos de tota mena, el més immediat dels quals és la pèrdua de capital, i, alhora, els associats a la captació de finançament, la innovació permanent i l'atracció del millor talent.

Les Administracions han de facilitar les condicions d'entorn que discriminin positivament la dimensió sense qüestionar la competència. Per a fer-ho, han d'empènyer i donar suport a les aliances entre empreses, a la cooperació entre competidors, impulsant l'establiment d'aliances per a exportar, o contractar conjuntament determinades investigacions aplicades. La pedagogia sobre la relació també causal entre dimensió empresarial i efecte "tractor" (seus i sous) sobre tot un teixit associat d'empreses de serveis o consultoria, entre d'altres, forma part també del relat que cal afavorir des de les Administracions combatent l'estigma que en alguns casos confon dimensió amb posicions de domini o una capacitat d'influència desmesurada.

Amb molta probabilitat, incentivar polítiques de cooperació transversal, variar la legislació per a incentivar i eliminar les traves que impedeixen l'increment del volum és una de la millor inversió que es pugui fer com a país. Cal que els governants, i legisladors, tinguin imaginació i valentia per articular mecanismes que incentivin la fusió i integració d'empreses. Per a fer-ho, cal actuar sobre l'Impost de Societats, un cop assolida la fusió, durant un període delimitat, amb la condició de no distribució de dividends i reinversió dels

³⁵ A Catalunya, només hi ha 45 empreses catalanes que facturen més de 1.000 milions d'euros i només del total de 630.020 empreses amb establiments a Catalunya actives al 2018 tenien 250 o més treballadors 1.998 emoreses, de les quals 410 són industrials, 1.544 de serveis i la resta, 44, són constructores. Font IDESCAT.

beneficis, també aportant avantatges i incentius per als treballadors en la recol·locació o prejubilacions derivades de la fusió.

Factors d'entorn: finançament

La majoria d'empreses catalanes pateixen d'insuficiència de fons propis, el que comporta que la banca sigui reticent a compromisos estables. També cal considerar que les relacions entre banca i empreses han estat històricament distants i poc satisfactòries, no exemptes de desconfiances i ferides fruit dels cicles i de l'estructura del mercat.

En relació al finançament de l'activitat empresarial, cal considerar, a la vegada, el pes desproporcionat del sistema bancari comercial a Espanya, un fet que dificulta les relacions a llarg termini amb el sistema financer i comporta finançament a curt termini. Hi ha, doncs, un pes exagerat del sistema bancari comercial en el finançament de les empreses. Gairebé no hi ha, com a tal, ni mercats alternatius, ni altres actors que puguin subministrar finançament assequible i de forma regular a les PIMES³⁶.

Caldria, doncs, identificar i vertebrar sistemes alternatius per aportar finançament de forma continuada i competitiva a les PIMES, atès que configuren la columna vertebral de l'economia del país, tot considerant l'impuls de mecanismes de finançament alternatius al crèdit bancari que diversifiquin les fonts de finançament per a les petites i mitjanes empreses tot preguntant-se el rol de futur de les criptomonedes. Alhora, cal reforçar i comprometre les entitats de crèdit oficial en el finançament dels projectes de les PIMES i microempreses de component innovadora. També caldria fomentar la capitalització empresarial amb reducció del tipus de gravamen a l'Impost de Societats sobre els beneficis no distribuïts i aplicats a augment de capital o a reserves indisponibles, sempre que es destinin a projectes d'inversió real.

³⁶ Pel que fa al cost del crèdit bancari, en el darrer Informe de Conjuntura de la patronal de Foment del Treball, de març de 2019, explica que el tipus d'interès aplicat a empreses fou "per a operacions noves menors a 250.000 euros va ser del 3,17% al gener i per a les operacions superiors a 1 milió d'euros el tipus va ser de l'1,40%", tipus que cal contextualitzar en el marc dels baixos tipus d'interès existents o la no remuneració dels recursos financers propis de les empreses.

Factors d'entorn: l'Energia.

És ben coneguda l'estreta relació existent entre energia i desenvolupament, per això l'accessibilitat a la mateixa, a preus raonables, constitueix un dels objectius claus per a la reducció de la pobresa, la competitivitat de les empreses, la qualitat de la vida i el desenvolupament humà. No obstant, si bé l'energia és el motor del desenvolupament de la humanitat, la seva generació i consum té, en l'actualitat, un impacte summament negatiu en el medi ambient. El model actual de desenvolupament afecta al clima el que el fa insostenible, en gran mesura per basar-se en el consum de petroli, gas natural i carbó. Per això, és urgent la transformació energètica cap a un model que no segueixi danyant el planeta.

Així doncs, essent l'energia quelcom imprescindible, el model de producció energètica és un element cabdal per a la sostenibilitat ambiental, la competitivitat de l'economia i la sostenibilitat del creixement.

En aquesta context cal considerar un el model energètic que compleixi els objectius de la Unió Europea a 2030 i 2050, en base a un model caracteritzat per les baixes emissions i centrat en energies renovables; que sigui fiable, segur i de qualitat sustentat en unes xarxes que contemplin tot el territori i preparades per rebre els recursos distribuïts, alhora ha d'esser competitiu i inclusiu, de tal manera que permetin la màxima descarbonització i l'electrificació de l'economia (una transició, en la qual no es pot menystenir el rol de l'energia nuclear).

Un model energètic de futur que, sempre buscant aquest objectiu de descarbonització amb un model òptim en la seva articulació, haurà de considerar tan l'alternativa d'un model 100% elèctric i màxim renovable (implica moltes noves línies i uns costos elevats d'inversió), com la d'un model híbrid, amb electrificació renovable i gas descarbonitzat (aprofitant la infraestructura existent amb gas renovable, hidrogen i per a emmagatzemar excedents), ambdues alternatives actualment en avaluació per part de la UE.

Assegurar la disponibilitat energètica i, alhora, el progrés econòmic i social comporta canviar el model energètic. Un procés que hauria de facilitar, a la vegada, la transformació del model socioeconòmic d'acord als nous paradigmes de la Societat i l'Economia del Coneixement i als requeriments del desenvolupament sostenible que, exigeixen, la transformació d'una matriu energètica fòssil i nuclear cap a una basada en les renovables distribuïdes i l'autogeneració. Avançar en la transició energètica esdevé imprescindible, i cal

Versió Post sessió de treball del 21/9/2019 a Poblet

fer-ho tot considerant el model territorial i l'organització productiva del país, assumint que hi ha un cert endarreriment quant a la generació d'energia 'verda' respecte a la resta de l'estat i alguns països de la UE. Cal doncs, també, una aposta política i regulatoria estable que ajudi a avançar en aquet camí.

Conseqüentment la transició energètica ha d'afrontar-se, sense demores, com un repte estratègic que requereix objectius clars i molts recursos³⁷. Entre ells:

- ✓ La descarbonització energètica és un objectiu prioritari que no admet demores
- ✓ Cal contemplar les problemàtiques dels diferents sectors econòmics contemplant des del primari, al industrial, transport i els serveis
- ✓ Assumir que el cost de l'energia és un factor de competitivitat per les empreses i no pot ser una llosa per la renda familiar disponible, l'energia ha d'ésser assequible.
- ✓ Possibilitar solucions innovadores mercès a la cooperació entre els diversos actors i molt especialment amb el món tecnològics i el científic.
- ✓ Efectuar un desplegament energètic que faciliti el re-equilibri territorial.
- ✓ Impulsar l'electrificació de l'economia, el que comporta una demanda creixent.

Tot un conjunt d'objectius que precisen de l'ús intensiu de les TIC per avançar de forma eficient i eficaç en el mix energètic i també facilitar la generació distribuïda d'electricitat, a prop del lloc de consum, per reduir les pèrdues i les inversions en xarxes.

Factors d'entorn: la regulació

En un context de competència global i canvis accelerats, esdevé imprescindible que el sistema jurídic mercantil sigui capdavanter per a possibilitar que les empreses també ho siguin. I això passa per la plasmació documental

³⁷ segons l'informe REPTES DE LA TRANSICIÓ ENERGÈTICA A CATALUNYA de la CECOT de juliol 2019, explica que de són requerits 10.000M€ de nova inversió directa fins el 2030, addicionals als aproximadament 8.000M€ anuals que gira el sector elèctric a Catalunya

societària, *smart contracts* i, molt especialment, un sistema modern de solució de conflictes amb un sistema arbitral i de mediació com a mitjà habitual i no subsidiari en la solució dels conflictes empresarials de tota mena. A la vegada, els Tribunals de Justícia, fins ara la part més abandonada i menystinguda de l'Administració, han de potenciar-se i finançar-se adequadament assolint una justícia ràpida i eficaç pels conflictes empresarials, seguint els millors models de la Unió Europea.

Amb una regulació escaient, un sistema jurídic eficient i un teixit empresarial capdavanter, el bon funcionament de l'economia de mercat desplega la seva potència i permet assegurar la prosperitat dels ciutadans, proveint a la vegada de recursos el sector públic perquè aquest pugui finançar inversions, serveis i protecció social. A la vegada, les institucions públiques han de contribuir de manera activa a corregir els punts on el mercat falla i dissenyar eines perquè el mercat sigui més competitiu i tingui un major rendiment. Els poders públics han d'entendre la importància de l'exportació i la substitució d'importacions. L'exportació, les multinacionals autòctones i la substitució d'importacions augmenten la riquesa i la influència d'una societat.

Per tant, no es pot menystenir la capacitat de les Administracions com a palanques tractores i d'impuls de les activitats de futur amb criteris de transparència, amb centres de decisió propers, amb un compromís contrastat per la sostenibilitat, la innovació i la descarbonització de l'economia, tot vertebrant un entorn que faciliti l'emprenedoria i el reequilibri territorial.

Per assolir-ho, esdevé imprescindible emprar de forma escaient la capacitat de contractació de l'Administració, ajustar la legislació a les noves exigències associades a la societat i a l'economia digitalitzada en un marc de facilitar la llibertat d'actuació i la iniciativa privada, tot assumint que, en certes circumstàncies, la intervenció dels governs pot ser necessària més des d'una perspectiva de "modulació i ordenació" que no pas de substitució del sector privat. Els monopolis, per exemple, hauran de ser regulats amb criteris més sofisticats als utilitzats fins ara per a evitar les dictadures del mercat i el poder condicionador de les grans corporacions que impedeixen la lliure competència. El compromís i rol del poder legislatiu esdevé en aquest context essencial.

Cal seguir avançant per adaptar la legislació als nous desafiaments en un marc de competència i transparència. Treballant per la simplificació real dels tràmits documentals en la creació i capitalització d'empreses i societats, amb criteris de confiança i responsabilitat. Reduir significativament els tràmits.

Implementar la signatura electrònica i la comunicació digital directa davant del Registre Mercantil com a modus ordinari de documentar els acords societaris i la creació de societats, considerant els millors models del nostre entorn, com ara França, pel que fa al sistema de documentar i publicar els acords socials. Implementar les llicències municipals d'activitat automàtiques. Simplificar les regulacions associades a la implantació d'empreses que penalitzen l'emprenedoria i a l'economia productiva en general. Un conjunt de mesures acceleradores de l'activitat i competitivitat del territori, les quals han d'anar acompanyades d'una fiscalitat que no freni, ni desincentivi, l'activitat productiva i la doti de seguretat jurídica, tot contemplant, alhora, de forma equilibrada la nova economia col·laborativa que avui ja irromp al mercat. En definitiva, permetre el lliure mercat, però garantir que és la persona i la societat la beneficiària de l'economia.

Pel que fa al marc laboral, tot considerant que els professionals són l'element clau, caldrà assumir que l'actual legislació laboral cal que sigui modificada, tendint a la simplificació de les modalitats contractuals i superar la dicotomia entre contractes temporals i indefinits. Igualment, la incorporació de models de "capitalització" de l'antiguitat laboral –com la "motxilla" austríaca—són factors que introdueixen flexibilitat al mercat laboral ja que faciliten l'adaptació de les empreses al cicle econòmic i no desincentiven les decisions de mobilitat laboral d'un treballador que pot veure amb recel la pèrdua d'uns drets econòmics adquirits per la via de l'antiguitat.

Un conjunt de requeriments que han d'anar acompanyats d'una reforma de les Administracions Públiques ajustada a les noves exigències, que optimitzi els recursos emprats amb criteris d'eficiència, eficàcia i no duplicitat. Alhora, cal racionalitzar el nombre i la tipologia d'ens, organismes i agències públiques, ajustant les plantilles als nivells de servei requerits. Cal digitalitzar l'Administració i les relacions amb la ciutadania, descentralitzant-la i mancomunant serveis amb criteris transmunicipals.

Una darrera consideració fa referència a la fiscalitat empresarial. No hi ha cap dubte que els processos associats a la robotització i al desplegament de la IA comportarà el desplaçament i l'exclusió de força laboral humana³⁸. Davant d'aquest escenari que amenaça una determinada tipologia de llocs de treball,

³⁸ El darrer informe de l'OCDE, analitzant 32 països, explica que el 14% dels llocs de treball tenen una alta probabilitat de ser automatitzats i un 32% canviaran substancialment. A Espanya, el 20% passaran a mans de robots.

la resposta no la trobarem en la resistència "luddita". Caldrà treballar en elements que, des de la formació contínua, facilitin la reinvençió de perfils professionals, passant també per esquemes fiscals que, entre d'altres, contemplin gravar fiscalment els robots i autòmats en la cadena de producció³⁹, cosa que serà factible degut a l'increment de la productivitat. Gravar la potència de càlcul que aporta productivitat cal que sigui considerada en l'Impost d'Activitats Econòmiques⁴⁰.

Finalment, és l'hora de tenir present el que va passar al finals del segle XIX quan es treballava 90 hores a la setmana. Ara som en una nova cruïlla on també cal que la tecnologia afavoreixi a tots, socialitzant els beneficis del seu ús per als treballadors que han de veure com disminueix progressivament el nombre d'hores treballades, sense que comporti davallades dels seus ingressos i, a la vegada, s'obtinguin més recursos per a finançar les polítiques socials⁴¹.

³⁹ La transició cap a la digitalització de la indústria i serveis comportarà, com en d'altres revolucions industrials en el passat, la destrucció de molts llocs de treball. Ara bé, amb l'envelliment de la població, que no es podrà compensar amb la immigració, faltaran professionals per a l'atenció a la gent gran i noves fons d'ingressos seran requerides per tal d'assegurar el model de pensions.

⁴⁰ Variar la forma de càlcul de l'IAE és coherent en la línia que, des de fa dècades, tributa la potència instal·lada (KW o Cavalls força) considerada com la suma de les potències nominals dels equips industrials de naturalesa elèctrica o mecànica. Un impost que ara no hauria de considerar el nombre de treballadors, atès que és imprescindible crear llocs de treball, però sí la potència de càlcul disponible o contractada externament.

⁴¹ Cal tenir constància que avui, com se certifica pels augments de productivitat i la substitució d'autòmats per Robots i I.A. immaterial, hi ha prou capacitat tecnològica per ajustar la jornada plena a 20 hores setmanals (*jornades fundació per la Indústria primavera 2016*), De fet, que la implantació massiva de la tecnologia permetrà reduir significativament les hores treballades ja fou pronosticat per l'economista John Maynard Keynes al 1930 quan va parlar d'"atur tecnològic", afirmant que el treball es basaria en una jornada laboral setmanal de 15 hores.

1.3.- Síntesi de propostes per a potenciar i millorar el sistema productiu català⁴²

D'acord amb allò exposat en l'apartat anterior, el conjunt de propostes es concreten, sintèticament, en les següents:

A nivell general, caldrà endegar actuacions encaminades a

1. Treballar per un *mix* productiu encaminat a incrementar el pes del sector industrial, tot redefinint el model turístic, analitzant la seva sostenibilitat (12-13% PIB). Apostar per models bieconòmics.
2. Diversificar l'activitat en el territori per a equilibrar-lo. La indústria és la que ho pot fer amb política industrial que afavoreixi la reindustrialització amb criteri de proximitat.
3. Preservar la classe mitjana, els perdedors de la globalització, amb reduccions fiscals substancials i incrementar IRPF i Patrimoni a les grans fortunes i aquelles empreses que atresoren els excedents sense invertir-los.
4. Bioeconomia, un dels pilars de benestar de l'economia. Passar de les idees a produir-les. No s'està aplicant la innovació que hem creat i s'ha d'aplicar al terreny de la indústria.
5. Incentivar la cultura empresarial de col·laboració i ODS.
6. Implementar nous tributs indirectes que gravin productes de luxe, que afectin a la sostenibilitat o antiecològics.

En relació als àmbits específics indicats, la síntesi de les actuacions és la següent:

- En referència a potenciar el talent de les persones:
 - Pel que fa a la formació dels professionals:
- 7. Ajustar els plans d'estudis per a potenciar la formació bàsica i universitària en l'anàlisi i comprensió dels fets:

⁴² El conjunt de propostes sorgeix de les consideracions dels apartats anteriors i, en especial, de les aportacions efectuades, presencials o telemàtiques, per més de 30 persones que han aportat opinió i informació en el si de les tasques encaminades a efectuar propostes de futur en relació al model de desenvolupament econòmic.

- a. Orientar la formació no sols cap a aspectes instrumentals, sinó cap a potenciar la capacitat d'abstracció, aprendre a aprendre i aprendre a desaprendre, i, a la vegada, a saber aplicar els coneixements.
 - b. Afrontar reptes, assumint deures ètics universals, aportant una visió global, transcultural, cosmopolita i possibilitar la comprensió del rerefons dels conflictes, reptes i èxits humans.
 - c. Potenciar la capacitat d'observar, analitzar, raonar i proposar.
 - d. Saber actuar utilitzant simbiòticament les ciències socials i el mètode científic.
 - e. Potenciar la formació de caire internacional, a nivell lingüístic i cultural per tal de normalitzar la realitat global on vivim i amb l'objectiu que els futurs professionals estiguin naturalitzats en un entorn obert i multicultural.
8. Assolir l'excel·lència del capital intel·lectual:
- a. Atreure i retenir talent d'arreu contemplant les necessitats de forma integral de les persones: mobilitat, habitatge, lleure, família, etc.
 - b. Reconeixement de l'experiència i agilitat en l'acreditació dels estudis cursats o títols assolits.
 - c. Establir marcs de col·laboració simbiòtics entre el món educatiu i el món laboral.
 - d. Involucrar la participació de les empreses i les organitzacions empresarials i socials en el disseny, implantació i execució dels plans d'estudi.
9. Orientar la Formació Professional a les necessitats dels nous models productius tot potenciant la capacitat d'aplicar la resolució de problemes i la innovació.
10. Solucionar el buit existent entre els perfils professionals requerits i els sorgits dels centres de formació, atès que els tècnics actuals no donen resposta a les necessitats de la indústria i frenen la seva capacitat de creixement.
11. Potenciar la formació continuada i ocupacional i ajustar-la a les necessitats de futur de les empreses i als canvis dels models productius.
12. Aprofitar els períodes d'atur per a incrementar l'ocupabilitat vinculant els subsidis d'atur a la participació en programes de formació, amb la finalitat de potenciar la recerca de treball o l'emprenedoria
13. Donar resposta a les necessitats de capital humà en la totalitat del territori.
14. Aplicar polítiques per retenir i atraure talent (no només enginyers de software).

15. Desenvolupar polítiques reals i valentes de natalitat vinculades a avantatges fiscals amb reduccions substancials a l'IRPF els primers anys per a cada fill i a l'habitatge de lloguer o propietat.
16. Actuacions encaminades a traslladar el valor reconegut del capital humà a la indústria i als altres sectors productius.

▪ R+D+i

17. Incrementar els recursos públics destinats a R+D+i i incentivar la participació del sector privat.
18. Millorar substancialment els salaris i carreres professionals de la comunicat científica i honorar socialment els protagonistes.
19. Implantar programes per assolir que la ciutadania valoritzi més la ciència i la innovació.
20. Impulsar estratègies per a potenciar la transferència de coneixement i tecnologia al teixit productiu real català.
21. Crear l'Agència (público-privada) de Transferència de Tecnologia i de Foment a la Protecció de la Propietat Intel·lectual i Industrial.
22. Perseguir amb molta més fermesa les pràctiques deslleials i la violació de la propietat industrial i intel·lectual. Protegir el talent innovador.
23. Fomentar la cultura de cooperar per a competir i establir complicitats entre universitats i empreses.
24. Articular centres específicament adreçats a ajudar a la innovació de les PIMES.
25. Alinear els objectius del món acadèmic i de la recerca amb les oportunitats de futur i potencialitats del sistema productiu, tot millorant la retribució dels professors i el seu reconeixement en la societat. Incentivar els estudis de tercer cicle en el marc de la cooperació universitat empresa, com a font de millora del capital humà.

▪ L'emprenedoria

26. Impulsar el sorgiment de l'esperit emprenedor posant en valor el seu rol i el del empresari.
27. Unificar i posar en marxa iniciatives plenes de foment de l'emprenedoria per a maximitzar-ne l'èxit.
28. Aplicar mesures d'exempció fiscals als emprenedors.

29. Fomentar i incentivar la cooperació entre emprenedors i experts que els complementin, a la vegada establir potents canals de col·laboració entre el món universitari i l'emprenedoria abraçant tota la comunitat universitària
30. Potenciar la emprenedoria intraempreses, entenent l'empresari com un emprenedor permanent.
31. Garantir als emprenedors els espais d'incubació per als primers 5 anys. Disposar d'espais fins al seu assoliment com a PIME consolidada.
32. Implantar una nova llei d'emprenedoria assumint que l'actual està desfasada.

➤ Infraestructures de mobilitat de persones, béns i dades

33. Progressar cap a un *mix* on les energies renovables i el gas natural tinguin un pes més important.
34. Aplicar un tipus d'IVA superreduït o exempció en la compra *leasing* o *renting* de vehicles elèctrics.
35. Premiar l'estalvi energètic, l'autogeneració i l'eficiència energètica.

▪ Mobilitat de persones i productes

36. Complementar les infraestructures interconnectant, en mode nodal, la totalitat del territori amb col·laboració pública i privada, assegurant-ne la cohesió territorial.
37. Diferenciar la xarxa de proximitat d'alta capacitat, amb la xarxa viària d'alta capacitat interna del país i de connectivitat cap al món.
38. Reforçar la participació del ferrocarril en el *mix* de transport, millorant la mobilitat a mitjana distància.
39. Augmentar la connectivitat de l'aeroport de Barcelona, els ports del Tarragona i Barcelona i el corredor del Mediterrani.
40. Millorar la mobilitat en el si de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, el Vallès i els Túnel·ls de Vallvidrera. Alhora, cal optimitzar la circumval·lació de l'Àrea Metropolitana separant la mobilitat interna de la de pas cap a l'exterior: el Quart Cinturó.

▪ Connectivitat de dades

41. Assegurar una connectivitat d'altas prestacions, amb latència zero, en tot el territori tenint especial cura de les zones rurals i dels polígons industrials.
42. Implementar esquemes de col·laboració públic-privada que integri l'esforç planificador de l'Administració amb la capacitat d'innovació, execució i finançament del sector privat.

43. Facilitar un desplegament accelerat, alhora que ordenat, de l'ecosistema d'infraestructures associat al 5G.

➤ L'ecosistema en què es desenvolupa l'activitat: factors d'entorn

44. Endegar actuacions per ajudar a enfortir la competitivitat de les empreses d'acord amb la triada 'Productivitat, Innovació i Internacionalització'.

▪ Factors d'entorn: la dimensió empresarial

45. Implantar polítiques per empènyer i donar suport a les aliances entre empreses i la cooperació entre competidors.

46. Incentivar les aliances per a exportar o contractar conjuntament investigacions aplicades i innovació.

47. Fomentar l'establiment de relacions de *partneriat* entre clients i proveïdors, tot desincentivant la morositat mitjançant penalitzacions dissuasives.

48. Incentivar polítiques de cooperació transversal.

Modificar la legislació per a incentivar, eliminar les traves i incrementar el volum de les organitzacions.

49. Potenciar les fusions:

a. Reduccions en les cotitzacions socials temporalment durant un període post-fusió condicionat a mantenir llocs de treball.

b. Reducció en l'Impost de Societats, un cop assolida la fusió, durant els següents exercicis amb la condició de no distribució de dividends i reinversió dels beneficis.

c. Avantatges i incentius per als treballadors afectats per la fusió.

▪ Factors d'entorn: finançament

50. Identificar i vertebrar sistemes alternatius per aportar finançament de forma continuada i competitiva a les PIMES.

51. Reforçar i comprometre les entitats de crèdit oficial en el finançament de projectes de les PIMES i microempreses de component innovadora.

52. Fomentar la capitalització empresarial amb reducció del tipus de gravamen a l'Impost de Societats, sobre els beneficis no distribuïts i aplicats a augment de capital o a reserves indisponibles, sempre que es dediquin a projectes d'inversió real i no a pura acumulació.

53. Facilitar els processos per donar accés a les empreses a inversors privats tant nacionals com internacionals

▪ Factors d'entorn: la regulació

54. Emprar la capacitat de contractació de les Administracions com a palanques tractores i d'impuls de les activitats punteres de futur del país.
55. Facilitar l'emprenedoria sincrònicament amb el reequilibri territorial.
56. Ajustar la legislació a les noves exigències associades a la societat i a l'economia digitalitzada.
57. Implantar la solució de conflictes amb un sistema arbitral com a mitjà habitual i no subsidiari en la solució dels conflictes empresarials de tota mena.
58. Potenciar i finançar adequadament els Tribunals de Justícia per assolir una justícia ràpida i eficaç per als conflictes empresarials, seguint els millors models de la Unió Europea (temps màxim de sentència ferma: un any).
59. Facilitar la llibertat d'actuació i la iniciativa privada, tot establint regles de joc als mercats per assegurar la qualitat en la prestació de serveis.
60. Impulsar polítiques actives que fomentin el canvi tecnològic i la innovació.
61. Establir marcs d'actuació que evitin les dictadures del mercat i el poder condicionador de les grans corporacions que impedeixen la lliure competència.
62. Adaptar la legislació als nous desafiaments en un marc de competència i transparència, treballant per la simplificació real dels tràmits administratius amb criteris de confiança i responsabilitat.
63. Contemplar la nova economia col·laborativa permetent el lliure mercat, però garantint alhora que la beneficiària sigui la societat. Que s'impulsi els serveis de forma equilibrada.
64. Simplificar significativament els tràmits administratius.
65. Implementar la finestreta única i comunicació electrònica.
66. Implementar la signatura electrònica i la comunicació digital directa dels inversors, socis i administradors davant del Registre Mercantil.
67. Implementar les llicències municipals d'activitat automàtiques amb declaració del sol·licitant de compliment de les normes i lleis d'aplicació.
68. Establir la Obligatorietat del Silenci Administratiu de l'Administració en referència a les llicències per l'obertura d'establiments, en el mínim temps possible
69. Simplificar les regulacions associades a la implantació d'empreses que penalitzin l'emprenedoria, la captació i la retenció del talent

70. Reunificar Normatives i Lleis per la implantació de noves activitats industrials, i reduir la possibilitat de criteris interpretatius per part de les administracions.
71. Ajustar la legislació laboral als nous escenaris productius superant la dicotomia desequilibrada entre contractes temporals i indefinits.
72. Establir polítiques d'ocupació lligades a la col·laboració públic-privada que garanteixi l'ocupabilitat de les persones.
73. Vertebrar la seguretat jurídica. Cal dotar un cos normatiu des del punt de vista mercantil, fiscal i administratiu que doni facilitats a l'empresari.
74. Facilitar l'establiment d'empreses i la captació de capital i inversions estrangeres.
75. Avançar en contractes de treball a temps parcial per a facilitar la conciliació treball-estudis-família. Tot considerant les noves maneres de treballar o la productivitat laboral per tenir més temps lliure
76. Reforma de les Administracions ajustant-la a les exigències de la societat 4.0, amb criteris d'eficiència, eficàcia i no duplicitat. Digitalització de l'administració i les relacions amb la ciutadania, descentralitzant-la, i mancomunant serveis amb criteris transmunicipals. Posar les coses fàcils als emprenedors i a les empreses en creixement.
77. Redefinir la política fiscal considerant els desplaçaments dels humans per robots, i alhora incorporar aspectes associats a que les grans empreses que operen a nivell global, tributin també amb criteris d'ubicació de l'activitat
78. Establir taxes en relació a la mobilitat innecessària i al deteriorament del medi ambient, tot bonificant les organitzacions i col·lectius descarbonitzats.
79. Articular un diàleg permanent amb el govern central, buscant influència dins l'Estat en el procés legislatiu. Consorci amb l'Agència Tributària.
80. Establir procediments i mecanismes d'avaluació de polítiques públiques.

1.4.- Línies d'actuació estratègiques d'impuls de l'activitat econòmica en la propera dècada

Adicionalment a les actuacions descrites a l'apartat anterior, aplicables a tota activitat econòmica amb criteris de desenvolupament econòmics en el marc de l'economia del coneixement, caldria desenvolupar actuacions sincròniques amb les tendències de futur i amb les potencialitats existents a Catalunya per assegurar un model econòmic que pugui garantir esdevenir una societat cohesionada i referent.

Actuacions que cal impulsar considerant el canvi d'era que la Humanitat ha iniciat en aquest tercer mil·lenni. Un canvi que obliga a definir estratègies de futur amb criteris de mitjà i llarg termini (10 o 12 anys), encaminades a assolir els reptes propis de la societat 4.0. Una societat altament tecnificada, hiperconnectada, autònoma i, a la vegada, interdependent, amb coexistència sincrònica entre robots i humans i immersa en un canvi climàtic d'efectes enormes.

Entendre els nous desafiaments i entomar els reptes obliga a aplicar els criteris associats als canvis de paradigmes que defineixen la societat. Uns objectius estratègics que són difícilment qüestionables amb independència de la ideologia política i social que s'abraci.

Definir els eixos de desenvolupament estratègic esdevé substancial i és en els quals on caldria ser prioritari, concentrant esforços amb la finalitat i aplicant-hi els recursos requerits. En concret, la Catalunya que cal construir, i que és possible mercès a les seves potencialitats i realitats, hauria d'esdevenir un país:

1. Capdavanter en sostenibilitat, que protegeixi el medi ambient i que lluiti contra el canvi climàtic

L'assumpció en plenitud dels objectius establerts a l'Agenda 2030 de les Nacions Unides comporta enormes canvis en la forma de produir, distribuir i consumir. Cal redissenyar la quotidianitat, tot considerant-ne els aspectes associats a la sostenibilitat, l'economia circular, la capacitat associada a les tecnologies en relació a la transformació de les pautes de comportament i la innovació en producte associada a la connectivitat i l'Internet de les coses.

La definició, l'execució i el desenvolupament de productes encaminats a nous models urbanístics per a convertir les ciutats en *smart and sustainable city* esdevé una oportunitat i un requeriment. És a dir, avançar-se als nous requeriments de les ciutats del futur que ja és present: avançar cap a ciutats sostenibles amb inclusió d'economia verda, que redueix les emissions i compensa les pròpies i les dels altres; disminuir mobilitat innecessària; la incorporació d'energies netes i consums acurats als requisits; ser atractiva pel que fa a nous requeriments dels nadius digitals; facilitar l'atracció de talent internacional i de referència global; redefinir tots els elements amb criteris *smart* associats; el mobiliari urbà; la senyalística, entre d'altres aspectes.

Esdevenir un país capdavanter en sostenibilitat permetrà impulsar l'activitat a la indústria, la innovació i la cooperació entre emprenedoria (que té idees i coneixement) i empreses consolidades (que tenen capacitat productiva); una economia de base bio-base en lloc de petro-base.

A la vegada, desenvolupar un nou model arquitectònic encaminat a què cada edifici, parc o espai sigui utilitzable quant a generació d'energia elèctrica generada a partir d'energia solar o eòlica. Un fet que donaria un nou impuls al sector immobiliari i a la rehabilitació i a les reformes, alhora que noves perspectives i funcionalitats de tots els productes que caldrien repensar.

Desenvolupar aquests eixos com un prioritari d'activitat econòmica de futur comporta també redefinir els aspectes propis de la mobilitat, assegurant la no col·lisió entre la mobilitat *on demand* i la planificada. Un fet que permet reduir les emissions, potenciar la conciliació entre el desenvolupament professional i personal i potenciar les iniciatives pròpies en l'àmbit ecològic i de mobilitat autònoma.

Nous productes, models urbanístics i constructius ajustats en plenitud a criteris de desenvolupament sostenible, respectant sincrònicament la privacitat del ciutadans i la seva ajuda, en accidents o agressions, mercès d'objectes dotats de I.A., els quals tenen com a ADN el respecte a la intimitat.

Un conjunt d'actuacions que cal desenvolupar de forma sincrònica, amb la potenciació dels sectors industrials vinculats a l'estalvi, la

racionalització del ús de l'aigua, les energies netes i noves energies, tenint especial cura de l'agricultura, atès que és l'element cabdal per a la lluita per la sostenibilitat, la reducció de la mobilitat d'aliments i la disminució dels riscos de grans incendis forestals. El model actual no incentiva l'agricultura i no és sostenible. S'ha de menester un plantejament nou de les cooperatives, incorporant més tecnologia, de tal manera que la gestió separi propietat i gestió. Així doncs, l'agricultura i el tractament dels boscos són un recurs indispensable a protegir⁴³ per a potenciar la lluita per la sostenibilitat i el canvi climàtic.

2. Líder industrial a l'hora de convertir els residus en producte

El canvi climàtic i l'enorme empremta ecològica generen enormes riscos sobre la viabilitat de la vida humana al planeta. Aquest enorme problema, que ha d'ésser entomat amb determinació, genera a la vegada oportunitats enormes pel que fa a la recerca, l'activitat econòmica i el treball.

L'assumpció que Catalunya esdevingui líder a l'hora de convertir els residus en producte⁴⁴ comporta el desenvolupament de la nova indústria de tractament del residu, i, a la vegada, el redisseny dels productes per a dotar-los de més d'una vida útil, amb la mateixa o diferents funcionalitats que en la precedent. Una activitat que generarà una nova indústria emergent amb molta capacitat de crear valor, ocupació i innovació.

3. Referent en relació a la robòtica social i d'IA

La tecnologia computacional i la robòtica esdevenen les dues tecnologies claus en relació a la transformació de la societat. Qualsevol activitat de futur se sustenta en aquestes dues tecnologies de les quals Catalunya és focus d'atenció i disposa de centres capdavanters.

⁴³ Catalunya disposa d'una massa forestal important que s'ha de gestionar. El 60% del País és avui, massa forestal, i creixent. Aquets important volum de recursos naturals és una oportunitat que cal aprofitar i a la vegada un repte la seva gestió

⁴⁴ Cada català produeix una mitjana de 509 quilos de residus l'any, segons l'informe "Catalunya cap al residu zero. Situació actual i indicadors per a la transició", publicat el febrer del 2019 per la Fundació Rezer. Uns residus dels quals la recollida selectiva se situa al voltant del 35 % i precisa de millores notòries, atès que a la fracció orgànica hi ha un 12% de residus inadequats i en la d'envasos arriba al 30%. En aquesta quantitat, uns 10 quilos de roba acaben sent llençats per part de cada ciutadà procedent de les 34 peces l'any que es consumeix de mitjana. També cal considerar que a Espanya es generen anualment 2.151 kt de residus plàstics o *scrap* plàstic (tot i ser un dels països europeus líders en el reciclatge de materials plàstics, només un 34% són reciclats, un 17% es valoritzen energèticament i un 49% es destinen a abocador. Dades de: l'Associació Ibèrica de Reciclatge Tèxtil (Asirtex), Cicloplast, i Fundació Rezero.

El focus d'activitat principal, o d'especialització, s'hauria de centrar en el camp emergent com és l'associat a la robòtica social, destinada a facilitar les tasques diàries en tots els camps d'activitat de les llars, les escoles, els espais públics, llocs en els quals els robots i la Intel·ligència Artificial té un llarg camí d'oportunitat per a evidenciar i desplegar el seu vessant més social i recreatiu.

Àmbits en els quals l'atenció dels emprenedors digitals s'està focalitzant en el desenvolupament de les solucions i productes dirigits, entre d'altres, a la companyia, al joc, a potenciar els processos formatius, a tenir cura dels malalts o a la detecció precoç de problemàtiques. La repercussió, l'activitat i el creixement que tindran en la propera dècada serà enorme, amb creixements molt superiors als de la robòtica industrial⁴⁵.

Una aposta decidida a fer avançar la robòtica i la Intel·ligència Artificial aportarà valor a la resta de sectors i, a la vegada, desenvoluparà noves iniciatives referents amb enorme capacitat de generar treball de qualitat i atracció de talent.

Alhora, esdevenir un país referent en relació a la robòtica social, especialment en el seu vessant formatiu permetrà avançar pel que fa a la dotació de capital humà simbiòtic amb les exigències de la societat del coneixement, assegurant la no exclusió del mercat laboral de les persones (actives o no), disposar del talent requerit per a les noves professions i exigències de l'economia 4.0, augmentar la competitivitat de les empreses actuant com a pol d'atracció d'inversió ja que es disposa de l'indispensable talent.

4. **Avançar en les biociències i la biotecnologia**

L'evolució que la biotecnologia i les ciències de la vida han experimentat en l'última dècada és molt significativa. El seu rol en els propers anys seguirà incrementant-se i esdevindrà un dels pilars bàsics de l'economia⁴⁶.

⁴⁵ El portal Bussines Insider en diversos informes xifra que la demanda de robots de consum podria superar els sis milions d'unitats el 2020, amb taxes de creixement unes 7 vegades major que el mercat dels robots de manufacturadors.

⁴⁶ L'estat de Massachusetts, als Estats Units, amb més de 400 empreses biotecnològiques configura un clúster de referència mundial. Un àmbit en què la Xina està prenent posicions: aproximadament, la meitat de les biofarmacèutiques que han sortit a borsa a tot el món eren xineses.

En aquest context, s'ha de prendre en consideració que la biotecnologia i les biociències es poden aplicar a objectius dirigits a obtenir beneficis en innumerables camps. Un fet que obre innumbrables àmbits d'activitat i facilita una millor qualitat de vida de forma simultània amb un desenvolupament més sostenible.

La biotecnologia i l'enginyeria genètica permeten recodificar els codis de la matèria viva i, per tant, ser capaços de processar i actuar amb noves metodologies per al diagnòstic i la prevenció de malalties, tot canviant la teràpia de les malalties hereditàries. Avui en dia, ja es poden crear teixits i òrgans nous al laboratori. Els nous fàrmacs estan sent desenvolupats per empreses de biotecnologia. Els fàrmacs de base nanotecnològica ja són presents en el tractament del càncer o de l'artritis reumatoide, entre d'altres.

Cal considerar, alhora, que la biotecnologia, addicionalment, aporta solucions innovadores en el camp de la salut, aportarà avenços en alguns dels grans reptes que el planeta té plantejats pel creixement de la població, entre ells, l'alimentació, l'aigua, el medi ambient o amb la implementació de processos de producció més eficients i menys contaminants.

Catalunya, gràcies a la seva capacitat científica, amb centenars de grups de recerca consolidats en biociències, amb un excel·lent servei de salut i amb bons hospitals té una enorme capacitat per aprofitar les oportunitats de futur que el sector presenta. Ara bé, en aquest camp, això com en els eixos estratègics de futur, és necessària l'aplicació d'estratègies encaminades a atraure centres d'investigació de les grans multinacionals biofarmacèutiques i, també, a fomentar el sorgiment d'una indústria pròpia atès que és una de les indústries clau del futur.

5. **Capdavanter en innovació amb productes amb criteris *smart***

La connectivitat global d'altres prestacions, la computació en el núvol i l'Internet de les coses permeten dissenyar els objectes dotant-los de capacitat d'interacció i de certs graus d'intel·ligència. Productes que poden estar amatents a les persones, respectant la seva privacitat i, a la vegada, cuidant d'elles amb criteris de sostenibilitat i de respecte ambiental. En altres paraules, avui és un objectiu assolible que els objectes resolguin problemàtiques individuals i col·lectives, adaptant-se a cada persona, tot considerant les potencialitats del big data.

L'impacte econòmic a futur serà enorme⁴⁷, és una gran oportunitat per a Catalunya atesa la seva potència industrial, el domini de la tecnologia i la seva llarga i extensa cultura de disseny. L'*smart design* ha d'esdevenir la palanca diferencial de les empreses catalanes per a competir i innovar en el mercat global.

Els objectes intel·ligents que interactuen amb les persones i entre si representen un salt qualitatiu en les funcions que fins ara han tingut els productes. Conseqüentment, contextualitza els objectius de la indústria 4.0. La manufactura 4.0 no és només convertir les fàbriques en fàbriques intel·ligents per a millorar la productivitat. La indústria 4.0 és també, i bàsicament, dissenyar i fabricar productes intel·ligents⁴⁸. La tecnologia avui permet que tots els productes esdevinguin intel·ligents, conseqüentment, tot, absolutament tot, ha de redissenyar-se, reinventar-se: des de la indumentària, als estris de la llar i les oficines, als objectes adreçats a l'oci o a l'aprenentatge, als vehicles o instruments de mobilitat de persones i mercaderies i, naturalment, el tractament de la mobilitat urbana.

Cinc eixos prioritaris descrits que exigeixen esforços en investigació i innovació. Per això, cal incrementar els recursos assignats a l'R+D+i i garantir els fluxos d'informació i cooperació entre el món de la recerca i el de producció, tot assegurant que el progrés tècnic i científic es converteixi en valor per a les empreses i, alhora, en progrés social.

⁴⁷ L'enorme potencial es pot mesurar considerant que la previsió que, en poc menys de de 5 anys, s'arribi a la xifra de 38 mil milions de dispositius connectats (4.000 milions per any, una quantitat absoluta més gran del que teníem fa només 10 anys).

⁴⁸ Si s'albira el 2030, el nombre de dispositius connectats amb més o menys capacitat intel·lectual superará els 50 mil milions d'equips connectats.

2.- EIX SOCIAL⁴⁹

2.1.- ELS REPTES SOCIALS DE FUTUR

La major part dels reptes socials que ha d'afrontar Catalunya provenen directament o indirecta dels impactes de grans tendències que afecten la majoria dels països de la nostra àrea, però la disposició o les capacitats per afrontar-los són més dependents de les característiques socio-polítiques de la societat catalana d'avui. La combinació d'aquests dos fets defineix els escenaris en el quals caldrà prendre decisions i elaborar objectius per a les polítiques socials en els propers anys.

Vivim una època de profundes transformacions econòmiques, socials, tecnològiques i geopolítiques que ja estan impactant la nostra vida quotidiana immersos en un procés de transició, per l'esgotament de les societats industrials del segle XX, cap a una altra situació, que encara no albirem totalment, però que ja es van definint alguns dels seus components bàsics: societat 4.0 pels seus continguts tecnològics; societat post-industrial per la profunda transformació de la producció industrial i el predomini de les economies de serveis; societat del coneixement pel paper clau que juga la innovació i l'alt nivell d'educació aconseguit per amplies capes de la població; societat xarxa per la importància d'Internet com a infraestructura de comunicació i relació digital; societat que està incrementant la seva conscienciació i reclamant incorporar valors de sostenibilitat mediambiental, altrament molt necessaris.

En aquest escenari, van entrant progressivament en crisi les principals institucions i els mecanismes que varen estructurar les societats industrials i cal adaptar-les o transformar-les dissenyant els nous pilars en els quals s'han d'organitzar les societats del segle XXI, especialment les més desenvolupades, entre les quals cal situar Catalunya.

És en aquest tipus de moments històrics en els quals es juguen els futurs de les societats. Si Catalunya vol continuar essent una societat pròspera amb personalitat pròpia ha de trobar la seva pròpia via d'encarar els reptes que l'assetgen. És una tasca engrescadora, necessària i urgent. Com més es tardi a afrontar-la més s'anirà a remolc dels esdeveniments i més riscos hi ha de conflictes i tensions que malbaratin els esforços de transformació.

⁴⁹ Aquest document desenvolupa les manifestacions, opinions, dades i propostes efectuades pel grup de treball d'economia dels assistents a la sessió de treball del dia 29 de juny de 2019, al palau Macaya de Barcelona, així com també les aportacions posteriors telemàtiques dels participants a la iniciativa d'El país de demà'.

Els reptes i les grans tendències estan bastant delimitades i existeix un nivell de consens suficientment ampli sobre els objectius a aconseguir, des que el 2015 les Nacions Unides varen acordar els 17 objectius de desenvolupament sostenible. Aquests objectius també són vàlids per a Catalunya i permeten configurar entorn d'ells una aliança àmplia que acumuli la força política necessària per a conduir un pla d'acció per a la seva implementació.

El benestar per àmplies capes de la població en les societats avançades s'ha basat en un fort creixement econòmic i en uns mecanismes d'ascens socials que han facilitat l'accés al benestar a un gran nombre de persones. Les limitacions del creixement econòmic per assegurar la sostenibilitat del planeta i la globalització que requereix compartir el creixement entre un major nombre de països imposa un escenari en el qual el mecanisme d'ascens social com a fonament de la cohesió de les societats avançades i de distribució del benestar ja no podrà jugar el seu paper amb la mateixa intensitat que ho ha fet en el passat. Això requereix repensar els mecanismes bàsics del benestar i de la cohesió social per tal d'assegurar societats inclusives atractives per a viure-hi. Les societats avançades disposen de prou capacitat d'innovació i de creació d'activitat econòmica per a competir en un món global, però necessiten reformar els seus mecanismes d'inclusió i benestar. El principal repte *d'aquestes societats* i per tant de Catalunya, cal situar-lo en l'àmbit de l'accés al benestar de tota la població, assegurant els drets i els deures de tot estat de benestar.

Un estat de benestar caracteritzat per l'establiment i reconeixement d'un conjunt de drets universals, com la sanitat, l'educació -tan en actituds com en aptituds-, com els associats als valors com la igualtat, el respecte a la llibertat dels altres, la convivència, el compliment de la legalitat, el respecte mediambiental o l'habitatge, tot recordant que la Constitució Espanyola sentència que 'tothom té dret a un habitatge digne', un fet que obliga no sols a disposar d'habitatges de protecció oficial, si no també a establir mecanismes per a facilitar la compra del primer habitatge i alhora facilitar l'emancipació dels joves. Un conjunt de drets articulats a través de prestacions universals, contributives o socials, adreçades aquestes últimes als col·lectius amb recursos escassos, que tenen per finalitat que tots els ciutadans gaudeixin d'un nivell de vida digne, amb igualtat de punt de partida, -el d'arribada és fruit de l'esforç de cadascú- assegurant la igualtat d'oportunitat i reduint les desigualtats socials.

Parlar de l'estat del benestar, una eina cabdal de la nostra manera de pensar i actuar, comporta parlar de drets, però alhora és imprescindible prendre en consideració que no hi ha drets sense deures. Assegurar drets fonamentals socials, econòmics i culturals, obliga, al seu torn, de forma ineludible a

repensar el binomi drets-deures els quals s'han d'articular segons les responsabilitats. Unes responsabilitats associades a complir les lleis, a respectar la llibertat i les conviccions dels altres, a desenvolupar la solidaritat com eina per aportar solucions als grans problemes en un marc de convivència i pau, tot respectant les diverses expressions culturals, ideològiques, religioses o polítiques, a tenir cura dels recursos col·lectius, ... a foragitar les temptacions, sovint generalitzades, de minimitzar el pagament d'impostos ja que contribueixen a finançar les infraestructures, els serveis i les polítiques socials.

Especialment a Catalunya, terra d'integració, el seu futur depèn en bona mesura del manteniment i la millora de la seva capacitat d'integració social, cultural i econòmica de la diversitat poblacional que l'ha caracteritzat històricament. En aquest sentit, la consecució de nivells de benestar per a tota la població i l'acció cultural com element aglutinador col·lectiu juguen, i jugaran encara més en el futur, un paper clau de cohesió social. Benestar social i cultura haurien de constituir els dos elements prioritaris de tota acció de govern de futur de Catalunya per a transformar en cohesió social i col·lectiva els guanys de l'activitat econòmica.

Entre els principals reptes que es plantegen a Catalunya amb impacte sobre el benestar de la població podem esmentar:

- L'envelliment de la població i el seu impacte en els comportaments de la població i els seus efectes en el manteniment de la societat del benestar i d'unes pensions dignes.
- Els efectes del canvi climàtic i la conversió ecològica, per l'esforç que requereix de reestructurar la base productiva de l'activitat econòmica i els seus efectes sobre els valors i comportaments de consum de la població.
- La innovació tecnològica i el seu impacte en la transformació de les condicions de competitivitat a nivell mundial i els canvis en els models productius amb els efectes sobre la localització de l'activitat industrial i econòmica dels serveis.
- La profunda reestructuració de les competències professionals de la majoria de la població i la transició cap un nou prototip històric del model del treballador-professional de l'economia 4.0.
- La millora de la qualitat de l'ocupació perquè sustenti un nivell digne de renda per a tota la població.

- La transformació d'un sistema educatiu inicial a un sistema d'educació i formació al llarg de la vida de les persones capaç de desenvolupar les competències de creativitat i innovació de la població.
- El manteniment d'uns estàndards saludables de vida, incorporant les noves tecnologies i una gestió més eficient dels costos que signifiquen.
- La reducció de les desigualtats socials provocadores de tensions i conflictes i desarrelament de la població cap a les institucions col·lectives.
- La superació de la crisi d'habitatge accessible que eviti la gentrificació de la població i la precarització de les classes mitjanes i treballadores.
- La integració de les persones immigrades a un projecte de país en el qual trobin oportunitats pels seus anhels de benestar.

Aquests reptes s'han de resoldre amb una governança més profundament democràtica, sostinguda per la participació intensa d'una ciutadania activa, implicada i responsable dels seus drets i obligacions.

La superació d'aquests reptes requerirà redefinir els models de fiscalitat que, basant-se en criteris d'equitat i proporcionalitat, obtinguin els recursos necessaris per afrontar els costos del benestar i redistribuir els guanys de la riquesa obtinguda. Però al mateix temps, també exigeix una gestió de les administracions públiques més eficient, orientades al servei de la ciutadania, menys burocràtiques, que suscitin més confiança entre la població i que compleixin els criteris de transparència, honradesa i rendició de comptes en la seva gestió.

2.2.- PER UNA EDUCACIÓ INNOVADORA PER A TOTHOM AL LLARG DE TOTA LA VIDA

L'educació té dos funcions principals, interrelacionades entre si. Per un costat formar persones preparades per tenir èxit en un mercat laboral cada vegada més canviant i exigent. Per altre costat, i d'igual o més importància, és la formació de persones; que siguin persones íntegres i de qualitat, que siguin bones ciutadanes i sobretot que siguin capaces de gaudir i treure el màxim profit de la seva vida.

És sobretot en aquest segon punt que la família hi juga un paper clau. Empoderar la família, a través de mesures que facilitin la conciliació (a través de la implementació d'una reforma horària totalment necessària), la formació de pares i mares en els àmbits que els són propis i, en general, les polítiques per potenciar la família com a principal cèl·lula de la societat (fiscalitat, natalitat). No ens referim a fer una defensa ideològica de la família tradicional. Sinó de que els vincles familiars, siguin els que siguin, contribueixin positivament al desenvolupament personal dels infants i joves.

Una d'aquestes polítiques ha d'anar a reforçar de forma inequívoca i definitiva, la defensa dels drets dels pares a un sistema educatiu gratuït i ben finançat per a tothom. En aquest sentit, cal superar la discriminació de les famílies que, per exercir el seu dret, han de suportar un cost econòmic que l'administració no dota, així com la segregació socioeconòmica i cultural que pateixen moltes famílies, a través de polítiques d'educació al llarg de la vida, d'habitatge, de barris, que els permeti assolir feines dignes amb sous dignes i, en definitiva, una vida digna. Per tant cal pensar el Servei d'Educació de Catalunya en termes d'equitat, de pluralitat i de llibertat.

L'involucrament de la família és un altre pilar que cal bastir seriosament i amb eficàcia, doncs tots els estudis internacionals fan pesar en aquest àmbit una part molt important de l'èxit escolar i la manca d'abandonament prematur. No es pot despatxar aquest tema amb una frase, i cal donar-hi la importància que té. Cal començar un pla per involucrar la família, primer a casa i després a l'escola: l'acompanyament familiar és fonamental, especialment en aquelles famílies amb menys capital cultural. La tutoria compartida, exercida amb rigor i exigència des de les etapes més primerenques, té la virtualitat de conscienciar la família de la importància de l'acompanyament i dona uns bons resultats. En definitiva, és imprescindible trobar vies per augmentar la cooperació entre pares i escola.

L'objectiu quart dels ODS de l'ONU pretén garantir una educació inclusiva, equitativa i de qualitat i promoure oportunitats d'aprenentatge durant tota la vida per a tothom. En les properes dècades, l'educació reforçarà la seva funció

essencial per a aconseguir societats inclusives i innovadores. Les desigualtats en l'accés i la consecució de nivells secundaris d'educació definiran la línia divisòria, molt més dura que en el passat, en les oportunitats per a accedir al benestar i a la inclusió social. L'accés a la formació al llarg de la vida definirà les oportunitats de la població entre els qui seguiran el ritme de la transformació econòmica i professional i els qui quedaran despenjats del canvi tecnològic. La qualitat de l'educació separarà les societats capaces de desenvolupar les competències innovadores i de creativitat de la seva població i les que no podran mantenir els seus estats de benestar.

Un nou escenari que s'obra pas, en el qual el coneixement i el capital humà es dibuixen com les bases imprescindibles per vertebrar una societat més justa tot disposant d'un model productiu competitiu, innovador, sostenible i capaç d'assegurar treball estable i ben retribuït. Conseqüentment, es requereixen persones amb capacitat de discernir en l'oceà d'informacions disponibles i en la immediatesa, de prendre decisions, d'ajudar a definir la millor manera de fer la feina, persones amb una sòlida formació i que han interioritzat els reptes i les oportunitats de la globalització, dels avenços tecnològics, de la intel·ligència artificial, dels nous models productius en xarxa i la telepresència en qualsevol lloc i moment. Tot un conjunt de fets que obren finestres d'oportunitats a societats avançades, amb bons sistemes formatius i especialment a les persones natives digitalment, és a dir, aquelles que han crescut amb dispositius electrònics a les mans. Persones que al 2020 seran el 50% de la població activa.

Així doncs, el futur, que ja és present, requereix assumir que el canvi esdevé un desafiament indefugible. Fer-ho obliga acceptar, en primer lloc, que el món ha canviat molt en els darrers 15 anys per la ràpida expansió de la tecnologia i els canvis socials, i, en segon lloc, a entendre que ens cal adoptar noves actituds i aptituds⁵⁰. Un canvi que obliga a ajustar els mètodes i les eines emprades en el sistema d'educació. Un sistema que assumint la importància de les humanitats i el mètode científic s'ajusti amb la societat present i les exigències de futur, tot entenent a la vegada que estudiar, aprendre, - acceptant que els processos d'aprenentatge és multifactorial-, no sols s'assoleix llegint, escoltant, experimentant i observant, també esdevé imprescindible estimular la voluntat de superació i l'ambició de millorar, de superar reptes i d'assolir èxits amb lleialtat i respecte als altres potenciant el millor de les

⁵⁰ Els experts diuen que un percentatge elevat de les feines que tindran els nostres joves al 2.030 encara no existeixen i que cada cop seran més importants per assegurar l'empleabilitat futura els soft skills (capacitat de resoldre problemes complexos, pensament crític, creativitat, ...) que el propis coneixements.

persones i desplegant tot el seu potencial. Una escola, uns centres formatius, desconnectada de la societat no és un bon presagi de futur.

L'adquisició de coneixements hauria de desenvolupar-se simbiòticament amb l'adquisició de les actituds associades a assumir compromisos i afrontar contratemps per aconseguir l'excel·lència en les activitats, a donar el millor de nosaltres mateixos i, a la vegada, a assumir amb naturalitat la incertesa pròpia d'una nova era on gairebé tot varia o pot variar. Les persones hem d'adquirir la fortalesa arrelada en la pau interior, en saber escoltar i observar, i la capacitat de sobreposar-se a l'adversitat, entenent que la seguretat plena no existeix i que és impossible tenir-ho tot. Esdevé necessari assumir que superar dificultats ens permet aprendre i millorar, adquirir experiència per entomar desafiaments no predefinitos. La nova era que iniciem interioritza amb plenitud aquests aspectes que exigeixen educar en l'esforç i la perseverança. La por al futur, a la pèrdua de la confortabilitat, sol arrelar-se en les vivències del passat i les pors de la infància que es projecten cap al futur i condicionen les actituds pròpies afectant la formació dels fills i la convivència. Vèncer les pors '*posar bona cara al mal temps*' és un requisit indispensable per educar millor, per ensenyar a entomar amb optimisme i determinació els desafiaments associats als canvis, a la incertesa o a les dificultats. Per tant cal passar d'un model educatiu basat en la transmissió de coneixements a un model on la formació integral de la persona i l'adquisició de "soft skills"

Catalunya disposa d'un bon punt de partida, amb un sistema educatiu que ha estat capaç d'incrementar considerablement els nivells educatius de la població en les darreres dècades i amb l'impacte del moviment d'innovació promogut per Escola Nova 21, recentment assumit pel Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya. Però alhora el sistema educatiu català presenta dèficits preocupants perquè pugui desplegar tota la seva capacitat de contribució a la inclusió social i al benestar de la població.

Una persistent asfíxia pressupostària, més enllà del període de crisi econòmica 2008-2013, amb unes dotacions pressupostàries insuficients, redueixen la seva capacitat d'acció. Els dèficits excessius en les infraestructures dels centres i les limitacions de personal docent són alguns dels efectes més evidents. Cal una inversió urgent en educació per a situar Catalunya entre els països capdavaners amb dedicacions pressupostàries del PIB per sobre del 6%.

Una major dedicació pressupostària hauria de permetre finançar els següents punts del sistema educatiu:

1. La dotació dels edificis i equipaments escolars adients per a desenvolupar l'activitat educativa eficaçment, amb un pla d'eliminació total dels barracons i edificis provisionals.
2. El finançament de l'oferta de 0 a 3 anys, pel seu impacte en el benestar de les famílies, la conciliació familiar i els efectes positius en la socialització primerenca dels infants. Tota família hauria de poder tenir assegurada un plaça d'atenció infantil per als seus fills des del naixement, tal com tenen les societats més desenvolupades. Aquesta oferta hauria de passar a formar part d'un dels pilars consolidats de la societat del benestar.
3. Les dotacions necessàries dels equips docents per poder exercir la seva funció educativa amb els mitjans adequats i atendre adequadament la diversitat social als centres i les necessitats d'atenció especials.
4. La cobertura territorial de l'escolarització obligatòria per a contribuir a evitar el despoblament de les zones rurals i allunyades.
5. Una política àmplia i generosa de beques per a reforçar l'equitat d'accés a l'educació postobligatòria, tant a l'educació i la formació secundària com a la universitària, i que actués com a incentiu per a completar els estudis post-secundaris.
6. La gestió i posada en valor de la diversitat en els currículums escolars i en la formació dels/les professionals de l'educació.
7. Major inversió en la formació de professorat

Una millor dotació pressupostària contribuiria en gran manera a abordar en millors condicions els principals dèficits acumulats en el sistema i a adequar el model educatiu a les noves exigències de la nova societat tecnificada canviant, incerta i global.

El repte principal és l'excessiu percentatge d'abandonament escolar prematur dels joves, que els deixa sense les acreditacions necessàries tant per la seva inclusió social com per a respondre a les necessitats de qualificació de la transició econòmica en curs. Malgrat les millores del darrers anys, encara s'és lluny de les recomanacions de la UE i som en les darreres posicions entre els països europeus. L'abandonament escolar prematur fa témer conflictes d'integració social en les properes dècades.

Les dificultats escolars ja es detecten a la finalització de la primera etapa de l'educació primària, temps suficient per a intensificar de forma personalitzada l'acció educativa amb aquells nois i noies per tal de compensar les seves mancances ja siguin de capacitats personals, com de càrrega cultural i social

d'origen familiar. L'experiència internacional indica que si s'actua a temps amb una dedicació educativa més personalitzada i intensiva, mobilitzant tota la comunitat educativa, especialment la família i el seu entorn comunitari i amb un plantejament educatiu motivador i que tingui en compte les expectatives i els interessos dels nois i noies, és possible reduir considerablement els índexs d'abandonament prematur.

Mentre un programa d'aquestes característiques no tingui el seu efecte, l'arribada al final de l'ESO d'alumnes amb dificultats per a graduar requereix d'accions de xoc basades en la diversificació curricular i la flexibilització escolar complementades amb incentius econòmics selectius per facilitar la continuïtat en el marc escolar dels joves amb més dificultats. Les experiències positives existents marquen el camí a seguir que caldria ampliar i assegurar la seva consolidació econòmica i organitzativa. Una avaluació de les experiències en curs d'escoles de segona oportunitat, FPI, aules obertes, entre d'altres, permetria consolidar les metodologies adequades i la seva millor integració en el sistema educatiu.

En els darrers anys, s'observen taxes elevades d'abandó escolar en el batxillerat i en la formació professional de grau mitjà, especialment en els primers trimestres. Les causes detectades són una combinació d'una orientació educativa errònia i una escassa preparació de base heretada de l'ESO i sovint també pel desajust entre el procés formatiu i la nova cultura basada en què el coneixement és a internet i és obert i públic. Un reforç personalitzat als joves que presenten símptomes de dèficits en les primeres setmanes de curs, uns plantejaments educatius més motivadors i adaptats a la diversitat d'interessos dels joves i una millor orientació educativa i professional ajudarien a reduir aquesta problemàtica. A la vegada cal assumir la necessitat de un paper més actiu per part de les empreses en la formació professional. S'aprèn més i més ràpid treballant a les empreses que estudiant a les aules. L'objectiu és que els joves s'integrin al món laboral i siguin productius per les empreses en l'espai més curt possible des que finalitzen els seus estudis, Estudia i aplicar els coneixements ajudaria a disminuir l'abandó dels estudis

L'educació del segle XXI, a més d'instructiva, ha d'estar organitzada de forma que desenvolupi les competències d'aprendre a conèixer, aprendre a conviure, aprendre a fer i aprendre a ser per a preparar uns ciutadans i ciutadanes que protagonitzin unes societats complexes, de gran diversitat cultural i altament tecnològiques. El canvi copernicà que ha suposat la introducció de l'enfocament de les competències en el sistema educatiu, ja està bastant avançat en el nivell programàtic i curricular, però encara està molt poc implantat en el nivell quotidià de la pràctica educativa en els centres. El moviment de la Escola Nova 21 ha significat un important impuls inicial. Ara cal que des del Departament

d'Educació es lideri aquesta profunda transformació de la pràctica educativa com a model a generalitzar, especialment en l'educació secundària que és la que encara està més retardada en el procés de canvi.

Fer-ho requerirà un ambiciós programa de requalificació dels docents i introduir canvis en els mecanismes de formació inicial del professorat i de la selecció i contractació dels docents. A la vegada que des dels centres i l'administració és dona un major recolzament i una major autoritat als professors per a realitzar la seva tasca.

Els dèficits de l'orientació escolar s'han assenyalat com un dels punts febles a l'origen dels problemes a l'ensenyament secundari. De fet, constitueix un dels punts foscos de tot el sistema educatiu, que, malgrat el consens en la importància de dotar uns mecanismes d'orientació educativa i professional adequats, s'ha avançat molt poc en aquesta direcció en les darreres dècades. La diversificació de les vies educatives, la complexitat de la transició al mercat de treball i la gran diversitat cultural i d'expectatives personals en una societat mediatitzada per les pautes de consum i dels mitjans de comunicació i les xarxes socials requereixen de forma urgent dotar el sistema educatiu català d'un potent servei integral d'orientació, no dependent dels interessos corporatius dels centres educatius, que ofereixi informació i acompanyament a la presa de decisions dels joves en la seva trajectòria educativa i d'inserció professional. Una proposta d'aquestes característiques ha d'anar acompanyada de la professionalització dels orientadors/res i de les eines i instruments tècnics per a facilitar la seva tasca i fer més transparent els itineraris educatius i professionals.

Els nivells de l'educació postsecundària seran els que hauran d'incorporar més canvis per adaptar-se a les noves exigències socials i productives. Cal recordar que les previsions europees assenyalen que el 85% de la població haurà d'obtenir com a mínim una graduació secundària completa, ja sigui de batxillerat o de formació professional. La transformació del batxillerat propedèutic a un batxillerat competencial serà una de les que requerirà més esforços d'innovació donada la trajectòria clàssica d'aquests estudis. Aquesta transformació comportarà també canvis en la seva relació amb la formació professional i els cicles formatius, que hauran de transformar-se profundament en les properes dècades.

Els canvis en el món del treball requereixen una nova professionalització de la població activa basada en una nova combinació entre capacitats competencials genèriques i una forta especialització flexible per aconseguir un nou prototipus de professional que haurà d'interactuar amb sistemes altament automatitzats, en entorns amb una gran diversitat cultural, d'elevada complexitat que

requeriran bones dosis d'innovació i iniciativa per a aconseguir productes i serveis d'elevada qualitat.

Per a formar aquest nou tipus de professional és necessari que el batxillerat contextualitzi molt més els seus continguts curriculars de forma que es desenvolupin al màxim les competències transversals i "softs", però sobretot serà necessari repensar la formació professional, a l'actualitat excessivament compartimentada seguint uns patrons clàssics d'especialització sectorial que ja no es corresponen a la realitat, i a un model de pràctica professional que tampoc correspon a les necessitats de la indústria i dels serveis.

Cal repensar la formació professional de base organitzada per competències professionals i agrupar-la per cadenes de valor de similitud competencial amb una especialització final que hauria de fer-se a l'empresa mitjançant fórmules de formació dual. Les experiències de mediadors entre empresa i centres de formació per a promoure la formació dual estan donant un molt bon resultat. La creació d'un programa de mediació per a promoure la formació dual facilitaria la seva extensió a les petites i mitjanes empreses. Acords de col·laboració amb l'Aliança per a la formació professional dual contribuiria a aquesta finalitat. La incentivació fiscal de la implicació de les empreses en la formació dual també contribuiria a la seva extensió.

A més d'aquests canvis estructurals de la formació professional, és urgent incrementar considerablement a curt termini el nombre de graduats en formació professional. En alguns sectors, les empreses ja tenen avui dificultats per a trobar treballadors qualificats en el mercat de treball. Catalunya té actualment la meitat del nombre de població activa amb una titulació professional de grau mitjà que la desitjada a nivell europeu. Aquest important dèficit esdevé avui un dels principals factors que estan frenant el desenvolupament de la indústria i dels serveis d'alt valor afegit a Catalunya. Per fer front a aquesta situació, cal un pla de xoc pel desenvolupament de la formació professional, que entre altres mesures pot consistir en:

- Una campanya per a atraure joves cap a la formació professional. Augmentar el prestigi de la formació professional i ressaltar-ne el valor econòmic.
- Un programa d'incentius a les empreses per oferir places de formació dual.
- Redistribuir territorialment l'oferta dels cicles per adaptar-la a les necessitats de l'activitat econòmica local i evitar excés de places en estudis amb poca sortida professional.

- La reducció de l'abandó en els primers mesos dels cursos de formació professional de grau mitjà.
- Un programa de suport als joves amb dificultats per a seguir el ritme de la formació professional.
- Avançar i ampliar les pràctiques en empreses (FCT).
- Millorar l'orientació escolar pels joves que es dirigeixen a la formació professional.

Per incrementar el nombre de graduats de formació professional no cal reduir el nombre d'universitaris, sinó reduir dràsticament l'abandó escolar prematur tant a l'ESO, com a Batxillerat i a Formació Professional.

Catalunya compta amb bones universitats. Els principals problemes són el seu infra-finançament crònic (i ara ja crític), la seva estructura acadèmica i de governança que no s'han modernitzat d'acord amb el que caldria esperar i una certa inadequació d'alguns dels estudis vigents a les necessitats professionals de les empreses.

El nombre i qualitat de les universitats catalanes hauria de constituir un avantatge competitiu i una oportunitat per a promoure unes universitats més àgils, una docència innovadora i d'alt nivell de qualitat internacional, el desenvolupament de la I+D+I i una aposta decidida per l'emprenedoria d'alt valor afegit i contribuir així a la millora de la productivitat de les empreses. La universitat ha de revisar els seus sistemes de governança actuals. També cal una profunda revisió del sistema de contractació de professorat i de la carrera professional docent i investigadora, per fer-lo més àgil, competitiu i atorgant un major pes que ara als aspectes relacionats amb la docència.

De les diverses funcions que tenen encomanades les universitats, la de promoure la ciència mitjançant la recerca i la docència és la que Catalunya disposa d'un millor punt de partida, especialment en alguns àmbits i està ben posicionada en algunes especialitats, però el sistema universitari català no acaba de despuntar en la comparació internacional malgrat millores evidents dels darrers anys. Un esforç en aquesta direcció seria necessari perquè la universitat contribuís de forma decisiva a la transformació de l'activitat econòmica cap a posicions de major competitivitat i valor afegit.

La creació de noves universitats ha contribuït a l'equilibri territorial, però la seva dispersió frena l'articulació d'un sistema universitari coordinat que combini l'especialització amb els estàndards de qualitat a nivell internacional.

La proliferació excessiva de graus i de màsters sense la necessària connexió amb el món empresarial no contribueix a assegurar a les empreses una mà

d'obra d'elevada qualificació i especialització. La col·laboració universitats empreses continua essent feble, malgrat els esforços realitzats. La transferència tecnològica i la col·laboració entre universitats, centres de recerca i empreses és baixa i pràcticament inexistent amb les petites i mitjanes empreses.

La contribució de les universitats a la requalificació de la població ocupada i a la renovació de les competències de tota la població al llarg de la vida encara està molt poc desenvolupada a Catalunya. Aquesta qüestió constituirà un dels reptes majors en les properes dècades i distingirà les societats capaces de liderar el procés de transformació social, econòmica i tecnològica del segle XXI.

Tots aquests aspectes conjuntament reclamen una atenció preferent pel món universitari per tal d'accelerar els processos de canvi i d'innovació en curs amb un acord global d'administracions, universitats, empreses i societat civil que plantegi a curt i a mitjà termini les condicions de viabilitat de la seva transformació.

Les transformacions econòmiques i tecnològiques en curs produiran una demanda molt extensa de reciclatge i actualització de les competències professionals per a la majoria de la població ocupada. La transformació del sistema educatiu inicial en un sistema capaç de cobrir les necessitats formatives de tota la població al llarg de la seva vida constitueix ja avui una necessitat imperiosa.

Molts llocs de treball desapareixeran i se'n crearan d'altres, però gairebé tota la població haurà d'actualitzar regularment les seves competències professionals. Avui el sistema educatiu i els serveis de formació ocupacional i contínua no estan preparats per afrontar aquesta situació i les empreses no estan invertint prou en la formació dels seus empleats.

Cal donar la màxima prioritat a curt termini per a desenvolupar un sistema de formació continuada capacitat per a reciclar massivament la població activa per adquirir les habilitats que el món del treball necessita. Un sistema que no pot estar basat en subvencions burocratitzades i amb un catàleg d'oferta desfasat, sinó en la incentivació per a treballadors i empreses per a invertir en formació i en una oferta flexible adaptada a les necessitats de la demanda.

Conscients que de la importància que es doni a l'educació es distingiran les societats en les properes dècades, és imprescindible entendre que els models i mètodes emprats en l'actualitat, si bé no es perceben encara, estan esdevenint obsolets de forma accelerada si es considera, en primer lloc, els requeriments de l'esdevenidor i dels futurs professionals; en segon lloc, si observem els models d'aprenentatge i aplicació del coneixement de les

organitzacions més avançades; i, en tercer lloc, si analitzem com els nadius digitals s'informen, es relacionen, aprenen i actuen.

Conseqüentment, cal treballar amb la mirada posada en el futur i actuar en tres eixos. El primer eix és el relatiu a modificar completament l'entorn docent, assumint la digitalització i la cooperació, amb criteris de col·laboració, entre el món educatiu i el sistema productiu. El segon fa referència a les eines i la possibilitat d'adquirir experiència simultàniament a l'adquisició de nous coneixements, mercès a l'ús de sistemes experts i de simuladors híbrids del món real i virtual. El tercer eix d'actuació resideix en desenvolupar metodologies ajustades a les característiques específiques de cada persona, mitjançant la incorporació de tutors personals basats en sistemes sustentats per la intel·ligència artificial.

En relació al primer eix: modificar completament l'entorn docent. Cal treure la docència de les aules i assolir una col·laboració entre el món acadèmic i el sistema productiu. Cal anar més enllà del model dual, acceptant que el procés d'aprenentatge és un procés mix i simbiòtic en la línia desenvolupada amb èxit en l'àmbit de les ciències de la salut i, molt especialment, en la medicina. En aquest sentit caldria repensar plans d'estudi com el de medicina amb un contingut memorístic sobredimensionat tenint en compte les tecnologies actuals. Per contra, mancat de tècniques per desenvolupar altres habilitats molt necessaris en aquest àmbit com poden ser habilitats de comunicació. A la vegada cal interioritzar que el coneixement i la informació està digitalitzada a la xarxa, no sols en els llibres. Els llibres són el coneixement d'ahir, la xarxa és el coneixement d'avui i les tendències de futur.

A les aules cal aprendre a aprendre, i aprendre a desaprendre; a analitzar, a discernir entre veritat i falsedat; a saber detectar tendències i com aplicar els coneixements i adquirir les aptituds requerides per a l'exercici professional, cada cop més configurat per equips heterogenis, quant a coneixements, tarannàs i cultures primigènies. A l'empresa, cal aprendre, aplicant els coneixements amb criteris de productivitat, a aportar a l'equip i a l'organització, a assumir compromisos i a respondre, amb encert i rapidesa, a les necessitats dels clients i als requeriments i oportunitats dels mercats.

En relació al segon eix relatiu a les eines i la possibilitat d'adquirir experiència simultàniament a l'adquisició de nous coneixements. Avui en dia, la creació de móns virtuals i escenaris amb realitat augmentada, així com l'ús de productes *smart*, permeten aplicar coneixement i adquirir destresa en el seu ús en bancs de simulació i proves que incorporen intel·ligència artificial. Bancs vertebrats amb sistemes experts i simuladors híbrids. Conseqüentment, els centres formatius han d'incorporar aquestes eines amb la finalitat que, en finalitzar el període d'aprenentatge, ja es disposi de la

Versió Post sessió de treball del 21/9/2019 a Poblet

pràctica associada a l'exercici professional en les seves primeres etapes d'activitat. Desenvolupar eines, aplicant les tècniques dels videojocs, i recreant espais productius, mitjançant holografies immersives o realitat augmentada, esdevindran, a curt termini, eines molt útils i, a mitjà termini, indispensables. Com ja ho han estat, des de fa anys, en entrenaments de pilots d'aviació, astronautes o capitans de grans vaixells. Sense oblidar les tècniques de simulació amb realitat virtual immersiva, disponibles per a personal de professions de risc, o les pròpies de simulació habitualment emprades en escoles de negocis. Noves eines i instruments que permetin assolir el millor nivell d'aprenentatge a cada persona d'acord a les seves possibilitats, un fet que exigeix adaptar el ritme d'exposició als estats d'ànim en què es troba cada persona en cada moment del procés d'aprenentatge, estar atent als signes que identifiquen l'interès o avorriment és, sens dubte, un aspecte cabdal que utilitzen els professors i tutors. En aquesta línia i pensant especialment en els processos d'autoestudi -adaptant els ritmes i complexitat de les temàtiques, en tots els processos d'ensenyament a distància o d'assimilació i ampliació de coneixements- dotar dels materials digitalitzats de la capacitat de detecció de "l'estat d'ànim" seria una eina que aportaria millores significatives, una eina indispensable i a l'abast que obre portes i enormes oportunitats de millora.

En relació al tercer eix en el qual cal treballar la redefinició del sistema educatiu, relatiu a tutors personalitzats. Resideix en què cada persona ha de poder desplegar al màxim, d'acord amb les seves potencialitats cognitives. Ajustar els ritmes d'aprenentatge i assistència personalitzada requerida a cada persona esdevé fonamental per evitar l'exclusió i el fracàs en tot procés formatiu. L'ús d'eines de tutoria robotitzada basades en intel·ligència artificial és una eina imprescindible de futur com a suport a la tasca d'uns tutors professionalitzats.

El procés d'aprenentatge basat en continguts digitals pot permetre, si es disposa d'eines adequades, que es desenvolupi plenament en entorns cibernètics interconnectats, on el procés està 'assistit' pel propi ordinador, que esdevé tutor, el qual guiarà el progrés incrementant la dificultat o disminuint-la en funció dels resultats, tenint cura dels estats d'ànim i entorns mitjançant eines de reconeixement d'imatges i actituds, i informarà els pedagogs, identificant-ne afinitats. Eines que són l'expressió de posar la intel·ligència artificial al servei de les persones, al servei del procés més important o que hauria d'ésser el més important, que és el procés formatiu tant a nivell bàsic com de millora continuada.

Desenvolupar eines altament innovadores i amb tecnologies pioneres, per possibilitar la concurrència en assimilació de nous coneixements i adquisició

d'experiència de forma simultània i emprar, a la vegada, de forma sistemàtica la intel·ligència artificial per configurar eines de tutoria cibernètica, que acompanyin el procés d'estudi i aprenentatge no sols repercutiria en una millora molt significativa en el procés d'estudi i adquisició de coneixements i habilitats, sinó que comportaria, a la vegada, el sorgiment d'un nou sector d'activitat extremadament competitiu, altament qualificat, capaç de valoritzar coneixements, crear valor i amb incidència en el món global, atès que l'eficiència dels processos d'aprenentatge no poden ésser exclusius de cap col·lectiu, tot al contrari, cal que esdevinguin universals per assegurar la minimització de l'exclusió i el desenvolupament harmònic de la humanitat

En síntesi, la formació no pot seguir ajustant-se. Cal actuar per redissenyar-la de nou, una modificació que ha d'afectar tots els nivells, però que té més urgència a ser aplicada a la formació professional, atesa les seves peculiaritats i, a la vegada, les urgències del sistema productiu si vol, i de ben segur que vol, seguir existint i generant progrés social en un món sostenible.

Així doncs, amb la mirada posada al 2030, evitar l'obsolescència del procés formatiu esdevé una obligació indefugible, irrenunciable per a tots els qui creiem que cal posar en el centre de tota decisió les persones i el seu desenvolupament i progrés. Conseqüentment, és l'hora de foragitar excuses, cooperar per a competir trencant compartiments estancs i, cadascun de nosaltres, assumir amb determinació els reptes que es dibuixen a l'horitzó. Uns reptes al nostre abat si, per un costat, assolim la col·laboració de les administracions, els sindicats, els centres de formació, les universitats i les empreses, ja que sense elles el procés de formació mai serà plenament eficient i eficaç i, per altre, si despleguem aquella empenta, que caracteritzà els nostres avantpassats, aquells que sense recursos naturals ni matèries primeres van saber entomar els desafinaments de totes i cadascuna de les revolucions industrials i, bo recordar-ho, van fer de Catalunya un país compromès en el progrés econòmic i social.

2.3.- TREBALL DIGNE PER A TOTHOM

El vuitè objectiu de desenvolupament sostenible es refereix a la promoció del creixement econòmic sostingut, inclúsiu i sostenible, a la plena ocupació productiva i al treball decent per a tothom.

A Catalunya, la crisi econòmica del 2008-2013 va erosionar considerablement l'ocupació i les rendes de la majoria de la població, incrementant les taxes d'atur fins a límits insostenibles. Han passat més de sis anys des dels moments més crítics de la crisi econòmica però els seus impactes en el mercat de treball encara es fan sentir. S'ha incrementat molt l'ocupació amb una vitalitat poc esperada, arribant ja als nivells precrisi, però en canvi la qualitat de l'ocupació i les rendes del treball no s'han recuperat prou com per a garantir una capacitat adquisitiva superior a la d'abans de la crisi.

L'atur, malgrat la seva forta reducció i el seu balanç favorable respecte la resta de l'estat, encara està molt per sobre de la mitjana europea, l'atur juvenil continua essent un problema de gran abast generacional que està impactant en el comportament i les expectatives futures dels joves. L'atur de llarga durada es va enquistant en col·lectius de difícil reincorporació a l'ocupació. La contractació a temps parcial no desitjada s'ha incrementat molt. L'encariment de la vida, especialment de l'habitatge, superior a l'increment dels salaris, ha generat un nou perfil de treballador pobre que té dificultats per a arribar a final de mes, malgrat tenir una ocupació. Aquesta situació, a més de crear patiment a les persones afectades, és una font de tensió social i de debilitament de l'estat de benestar. És incompatible un estat de benestar potent amb la precarietat de l'ocupació.

Les causes d'aquesta situació són complexes i estan interrelacionades, però se'n poden distingir diverses: una especialització productiva de poc valor afegit dóna pocs marges de maniobra per a poder pagar salaris més elevats; un estat del benestar feble està relacionat amb condicions precàries d'ocupació; unes estratègies empresarials per competir en preus baixos en lloc d'innovació i qualitat donen com a resultat precarietat de l'ocupació; percentatges elevats d'economia submergida estan relacionats amb ocupació precària; el deteriorament de la negociació col·lectiva està també relacionat amb els increments de la precarietat.

Revertir aquesta situació demana complicitats de molts actors econòmics i socials i un gran acord de país que vagi en la direcció de:

- ✓ Potenciar l'economia competitiva i innovadora.
- ✓ Reduir substancialment l'economia submergida, reforçant estructures clau com la Inspecció de Treball de Catalunya.

- ✓ Promoure acords intersectorials entre els agents socials sobre matèries clau, com ara l'enfortiment de la negociació col·lectiva i l'establiment de salaris de referència.
- ✓ Impulsar un nou marc normatiu de relacions laborals que s'adapti a les necessitats del mercat de treball actual, tot respectant el rol dels agents socials i amb l'objectiu d'erradicar la precarietat laboral.
- ✓ Establir estàndards mínims a la contractació pública que potenciïn les bones pràctiques empresarials en matèria de condicions de treball, amb un especial focus en la igualtat de tracte i d'oportunitats, la no discriminació, el control del temps de treball i la vigilància de la seguretat i la salut dels treballadors.
- ✓ Promoure la responsabilitat corporativa de les empreses i el seu compromís amb el territori.

La situació dels joves mereix una consideració específica. El pitjor que pot passar per al futur de Catalunya és que cali entre la població, especialment entre la població jove, que els joves no tenen futur o que el seu futur serà pitjor que el de la generació precedent. Una constatació com aquesta portaria molts joves a sortir del país i buscar el seu futur en altres indrets, amb la conseqüent pèrdua de talent i d'energia juvenil, a més de desmoralitzar tota una generació que debilitaria el seu compromís amb el seu país i la portaria a buscar individualment la forma d'evitar la pèrdua de la seva posició social i familiar. El futur dels joves depèn fonamentalment de les decisions que es prenguin a l'actualitat. Catalunya té prou capacitat productiva i organitzativa per assegurar el futur dels seus joves, però cal que tothom s'impliqui en aquesta direcció.

Cal ordenar la transició dels joves de l'escola al treball. La Unió Europea recorda que la responsabilitat col·lectiva vers els joves no finalitza el darrer dia de la seva escolarització sinó que cal un acompanyament fins als primers contactes amb el mercat de treball per evitar una transició caòtica que malmeti les expectatives i les capacitats apreses després de tants anys d'escolarització. Els països que tenen implantats mecanismes de formació dual o d'acompanyament eficaç dels joves a la inserció laboral presenten nivells d'atur juvenil més baixos.

La creació d'un programa que permetés als joves posar en pràctica les competències adquirides en el sistema educatiu, ja fos en una empresa, en una institució social o pública o en un servei a la col·lectivitat, els obria noves perspectives de futur, contribuint al retorn social de la inversió col·lectiva en la seva formació, incrementaria els nivells actuals tan baixos d'emancipació juvenil i potenciaria les oportunitats d'inserció laboral.

Versió *Post sessió de treball del 21/9/2019 a Poblet*

Document pendent revisió final

La situació de l'atur de llarga durada, especialment entre les persones de major edat, constitueix un altre problema greu pels seus efectes socials presents i futurs. Aquesta situació segurament s'agreujarà en les properes dècades, per les conseqüències dels processos de canvi tecnològic i de reorganització productiva. Fins i tot en el cas que s'apliquin polítiques adequades de reciclatge i de millora de les competències professionals de la població actualment ocupada és de preveure que algunes de les persones que perdin els seus llocs de treball tindran dificultats per a ressituar-se en el mercat de treball. Segurament, durant el període de transició de la reorganització productiva, el mercat de treball tendirà a dualitzar-se entre unes persones altament qualificades i amb bons llocs de treball i persones amb greus dificultats per mantenir-se en l'ocupació. Afrontar preventivament aquesta situació mantenint l'activitat i les rendes de tota la població frenarà l'increment de les desigualtats que poden posar en perill la governabilitat de les societats avançades, tal com repeteixen darrerament els principals organismes internacionals: l'OCDE, l'OIT i el World Economic Forum.

Cal mantenir la perspectiva de la plena ocupació desenvolupant els mecanismes que generin oportunitats d'ocupació per a tota la població com a via prioritària per a obtenir rendes que possibilitin una vida digna per a tothom. Una de les vies per aconseguir-ho és la consolidació d'un tercer sector d'entitats socials prou potent perquè pugui generar prou llocs de treball d'utilitat social que aportin productivitat social necessària per a cobrir les necessitats socials que els mecanismes de mercat en les condicions de competitivitat global no poden cobrir. Una estratègia preventiva en els àmbits de l'estalvi energètic, el canvi climàtic, la conservació de la biodiversitat i del territori, la salut, la seguretat, l'educació, la cultura, considerada com a inversió que genera estalvi en la despesa corrent, permetria la creació de molts llocs de treball sostenibles, amb un impacte positiu en la inclusió social i en la consolidació de les societats del benestar.

Una mesura que ha estat també objecte de debat en fòrums internacionals consistiria en establir un conjunt d'obligacions en matèria de Seguretat Social específiques per a l'ús de robots i/o altres tecnologies a les empreses, de tal manera que la dràstica reducció de cotitzacions que provocaria la pèrdua de llocs de treball abans esmentada hauria de compensar-la l'increment de cotitzacions per part dels empresaris per cada robot (o eines anàlogues) emprat com a mitjà de producció substitutiu de mà d'obra humana. Seria raonable, en aquest sentit, establir mecanismes que permetessin correlacionar l'import a ingressar a la Seguretat Social amb l'augment de costos per al Sistema de la Seguretat Social que suposés la implementació d'aquests nous mitjans de producció.

La mesura exposada al paràgraf anterior podria anar de la mà amb l'establiment de rendes mínimes garantides que permetessin mantenir uns mínims estàndards de vida. Aquestes rendes haurien d'estar vinculades a la prestació de serveis per a la col·lectivitat o a d'altres punts crítics, per tal d'evitar el fenomen dels free riders (nociu per a qualsevol Estat del benestar).

Crear ocupació de qualitat i reduir l'atur és objectivament una prioritat inqüestionable que ha d'anar acompanyada d'una política de suport a les empreses socialment responsables com a creadores d'ocupació. L'ocupació la creen fonamentalment les empreses, en un marc de regulació que hauria de potenciar l'ocupació de qualitat i el desenvolupament d'activitat econòmica en els mercats globals amb la competició pel valor, mercès a processos continuats de innovació i, alhora, assumint les oportunitats i desafiaments dels avenços tecnològics.

Sense creixement econòmic no hi ha creació d'ocupació per a tothom. Per tant, la millor manera de crear treball consisteix a dissenyar i executar una política econòmica que possibiliti un creixement robust i sostenible mediambientalment a llarg termini. La majoria de països capdavanters la tenen tot assumint que, en la conjuntura econòmica global, el mercat evidencia la seva incapacitat per desenvolupar per si sol un model econòmic sòlid. Unes polítiques econòmiques amb estratègies específiques que determinen, cada una d'elles, el model de creixement i quin tipus de lloc de treball es volen crear.

En períodes de creixement econòmic, la intensitat de la creació de llocs de treball està associada a l'entorn o regulació de les condicions laborals i salarials aplicables. Les reformes que s'han anat aplicat a l'Estat no s'han adreçat a millorar i potenciar la productivitat. El resultat és que l'Estat, i Catalunya, té un mercat laboral amb una alta rotació i volatilitat, amb elevada utilització de la contractació temporal, motivada per un model econòmic amb un alt component d'activitat estacional i per un règim normatiu que no persegueix de manera eficaç la utilització fraudulenta de modalitats contractuals de durada determinada.

La tríada requerida és, doncs, (i) assegurar treball per a tothom, potenciant i facilitant la creació d'empreses; (ii) implantar polítiques i estratègies econòmiques d'alt valor afegit; i, a la vegada, disposar d'un marc regulador laboral adaptat a les noves realitats. Ara bé, aplicar-ho implica actuar en diversos fronts: el primer és implementar una reforma en profunditat de la regulació laboral, en línia amb les qüestions que s'han anat apuntant en els paràgrafs precedents. El segon comporta l'aplicació d'un conjunt d'actuacions que solucionin els problemes, gairebé crònics, existents. Entre elles, caldria:

- ✓ Incentivar la contractació de persones pertanyents a col·lectius amb majors dificultats en aquest àmbit (joves, persones amb titulacions acadèmiques però sense experiència professional i majors de 45 anys).
- ✓ Facilitar la conciliació de la vida personal i laboral, tot considerant les potencialitats del teletreball i la telepresència
- ✓ Prestar més i millor atenció als desocupats amb itineraris mixtos de formació i treball eficaços per a la seva reinserció laboral.
- ✓ Controlar i reduir el treball no declarat, el treball irregular i el frau a la Seguretat Social, reclamant la presència de les Administracions catalanes a organismes creats per tal d'actuar envers aquestes situacions (com ara l'Observatori de lluita contra el frau a la Seguretat Social, creat el juny de 2019, que depèn de la Tresoreria General de la Seguretat i on no es troba representada la Inspecció de Treball catalana).
- ✓ Ajustar les cotitzacions dels autònoms a la Seguretat Social d'acord amb la seva activitat.

Reduir els obstacles que dificulten la creació d'empreses, així com desenvolupar un marc favorable a la creació d'ocupació estable i de qualitat: entre d'altres, disminuir la tipologia de contractes i simplificar el règim de bonificacions i reduccions a la cotització per a la contractació.

Per fer viables aquestes opcions, és imprescindible una profunda reorganització dels serveis públics d'ocupació, reclamada insistentment des de les instàncies europees i recentment per la mateixa AIREF espanyola. Les escasses competències que en aquesta matèria té l'autonomia de Catalunya no ajuden a plantejar una reforma a fons dels serveis d'ocupació, tant a nivell de la Generalitat com a nivell local. Si es volen controlar de forma ordenada els processos de reorganització productiva en curs i que s'acceleraran en les properes dècades, caldrà dedicar-hi esforços pressupostaris complementaris que permetin una autonomia en el disseny de les polítiques d'ocupació per a guanyar en eficàcia i eficiència. Uns serveis públics, coordinats i articulats territorialment, amb una dotació de personal adequada per a poder atendre de forma personalitzada tots els demandants d'ocupació, que comptin amb potents instruments d'informació sobre el mercat de treball, utilitzant la IA, per a determinar les millors opcions per a cada individu, amb metodologies i protocols contrastats, i que tinguin la capacitat per a oferir una intermediació real i efectiva vers l'ocupació.

2.4.- COMPORTAMENTS SALUDABLES I QUALITAT DE L'ATENCIÓ SANITÀRIA

L'atenció a la salut de la població és una de les prioritats de les demandes socials de tota societat desenvolupada. L'allargament de l'esperança de vida, de l'esperança de vida en bona salut, l'envelliment de la població i els avenços científics en biomedicina han situat la salut com un dels valors més preuats de la població i ha obert unes expectatives d'atenció sanitària elevades que incideixen sobre els sistemes de salut i sobre els sistemes d'atenció social. Fer-hi front de forma universal per a tota la població s'ha convertit en un dels pilars fonamentals de les societats del benestar.

Cal reconèixer, en primer lloc, que el sistema sanitari català se sosté per l'excel·lent nivell dels seus professionals amb uns salaris injustament distants dels que haurien de tenir per la complexitat de la seva tasca, dedicació esforç que han esmerçat per assolir la seva acreditació professional. Aquesta excel·lència no pot amagar la situació de tensió en la qual està immers el sistema de salut, per la manca de recursos, només pal·liada per l'esforç dels seus professionals, un fet que implica que el sistema actual no sigui viable a mitjà i llarg termini. Sens dubte, les causes són múltiples i haurien haver estat abordades fa dècades, tot i que la manca de recursos i d'inversions que ha anat augmentant després de la crisi econòmica, en un moment en el qual calien importants inversions per a fer front als canvis que la revolució digital i la medicina personalitzada estan aportant a molts processos i actes clínics. Un sistema sanitari d'excel·lència requereix fugir de la utilització demagògica de la sanitat i requereix de polítiques d'estat per assumir els reptes de la medicina del segle XXI.

Tenim un model de sanitat pública d'excel·lència, però amb llistes d'espera excessives, un temps elevat perquè entrin dins del finançament públic nous medicaments amb eficàcia, seguretat, efectivitat i índex de cost-efectivitat ben demostrats, així i un baix índex de penetració de noves tecnologies diagnòstiques i terapèutiques, tant mèdiques com quirúrgiques. Aquesta sèrie de fets no poden amagar que és imprescindible la col·laboració entre el sistema públic i el privat, facilitant l'accés dels ciutadans a l'ús d'aquests recursos, però que ha d'encarar els reptes d'una atenció de qualitat a tota la població amb l'increment dels costos que significa la seva gestió. No en va, la despesa en salut per càpita a Catalunya es de les més baixes de tot l'Estat, el que està contribuint a un forafebliment del sistema. La inversió en prevenció i promoció de comportaments saludables entre la població, en tecnologia, les millores en la gestió o el consens sobre la cartera de serveis són algunes de les principals vies que fan possible combinar qualitat i costos.

Els èxits aconseguits en els canvis en els comportaments saludables de la població, com en el cas de l'addicció al tabac o les taxes de cobertura vacunal a Catalunya consoliden les estratègies de prevenció i de promoció de la vida saludable per tal de reduir els impactes d'algunes malalties o a aconseguir la seva detecció precoç que permeten un tractament i un resultat mèdic més positiu. Cal intensificar les campanyes de prevenció i canvis de comportament per aconseguir un major control de la prevalença de certes malalties que poden ser eliminades, reduïdes o bé convertides en malalties cròniques, reduint la seva discapacitat i mortalitat.

La inversió en tecnologia, el desenvolupament de la telemedicina i l'aplicació de la intel·ligència artificial podran contribuir a estendre la qualitat de l'atenció mèdica a tot el territori i transformaran en el futur la tipologia d'equipaments mèdics i de centres d'atenció mèdica.

Els èxits aconseguits en els canvis en els comportaments saludables de la població, com en el cas de l'addicció al tabac, consoliden les estratègies de prevenció i de promoció de la vida saludable per tal de reduir els impactes d'algunes malalties o a aconseguir deteccions precoç que permeten un millor tractament i un resultat mèdic més positiu. Cal intensificar les campanyes de prevenció i canvis de comportament per aconseguir un major control de la prevalença de certes malalties que poden ser radicades, reduïdes o bé convertides en malalties cròniques, reduint la seva mortalitat.

Al mateix temps, la cronificació de moltes malalties i l'avenç científic en el tractament d'altres patologies ha incrementat la despesa farmacèutica, la qual caldrà sotmetre a un major control i aplicar criteris de racionalització, prioritització i gestió eficient, evitant la sobremedicació, l'acumulació excessiva de medicaments o la venda de medicaments en dosis desproporcionades. Cal un mecanisme més transparent de fixació dels preus de compra dels medicaments a les empreses farmacèutiques i un càlcul més acurat de la relació cost-eficiència en les prestacions.

La millora de l'accés a la informació i de la participació per part del pacient i la millor coordinació de la informació existent en el conjunt del sistema de salut sobre les persones contribuiria també a reduir la repetició de proves cada vegada més costoses i facilitaria els diagnòstics i tractaments.

Una medicina molt més tecnificada i especialitzada haurà de complementar-se amb una atenció més integral que faci front de forma coordinada a la plurimaltita i als factors d'entorn amb equips pluridisciplinars que atenguin el conjunt de factors socials, culturals, econòmics i laborals que tenen una incidència directa en la salut de la població. Equips de metges, infermers, psicòlegs, treballadors socials, dietistes... que des de l'atenció primària puguin

atendre globalment la situació personal i familiar dels pacients i mobilitzar el seu entorn comunitari en la resolució dels problemes que els afecten, amb una concepció humanitzada de la medicina que equilibri el tractament cada cop més tecnificat de la malaltia.

Aquesta perspectiva implica una revalorització del paper dels equips mèdics i de les seves condicions laborals, dotant als equips d'atenció primària de més recursos i alliberant als metges de càrregues administratives que poden ser automatitzades o resoltes per altres professionals, així com dels processos de formació i aprenentatge per tal d'atreure cap a les professions mèdiques el millor talent amb vocació de servei.

L'allargament de la vida i alguns dels avenços científics punters en biomedicina han obert un debat sobre els límits ètics de l'acció mèdica que caldrà consensuar i establir sistemes de seguiment i control per tal que no es produeixin pràctiques que poden posar en perill equilibris bàsics de la humanitat.

Es pot concloure que posant la vista en l'horitzó, són necessàries polítiques per continuar assegurant que el sistema sanitari català sigui un sistema equitatiu, eficient, solvent, sostenible i amb alts índexs de qualitat. Uns reptes que exigeixen revisar la cartera de serveis amb pragmatisme, millorar la governança i la gestió del sistema considerant el canvi del paradigma sanitari; acotar els temps d'autorització de fàrmacs innovadors; potenciar la col·laboració públic privat, conscienciar i assolir la corresponsabilització dels ciutadans en l'ús de recursos, invertir en teleassistència i en medicina preventiva i incrementar les inversions, de forma notòria per dotar els centres sanitaris de les noves eines tecnològiques.

2.5.- L'ENVELLIMENT DE LA POBLACIÓ I L'ATENCIÓ A LA GENT GRAN

La tendència a l'envelliment de la població és una constant en tot el món desenvolupat que també afecta Catalunya⁵¹, especialment per un allargament de l'esperança de vida i unes baixes taxes de natalitat. L'impacte d'aquest fenomen és molt divers i en alguns casos genera disruptcions importants en la vida social. Els que més preocupen a la població són els referents al finançament de les pensions, però els seus efectes es fan sentir en molts altres aspectes, com la pèrdua de dinamisme i capacitat d'innovació, els canvis en les pautes de consum i d'activitat cultural, la manca de mà d'obra en el mercat de treball, l'atenció a la gent gran, les necessitats d'adaptació dels habitatges, l'atenció sanitària de la gent gran, els problemes ètics de l'allargament de la vida... De fet, es tracta d'una revolució silenciosa que avança de forma irreversible i que obliga a repensar algunes de les bases sobre les quals s'han constituït les societats occidentals i els nivells de benestar de la població.

El tema més tractat és el del finançament de les pensions, peça clau de l'estat de benestar de la població amb un gran impacte en la dinàmica econòmica que, malgrat la seva importància, no acaba de tractar-se de forma decidida, transparent i global entorn de consensos molt amplis per aplicar les reformes necessàries als sistemes de finançament actuals. Com més es retardin les solucions més dificultats hi haurà per aplicar-les.

En aquest context, gairebé ningú no qüestiona que és requerit que els pensionistes tinguin una pensió digna i que aquestes estiguin assegurades. Ara bé, no es pot oblidar que hi ha una relació directa entre salaris i pensions, i que el nombre de treballadors en actiu, els baixos salaris i la precarietat del mercat laboral, que comporta baixes cotitzacions, ara com ara, no permeten afrontar amb tranquil·litat les noves altes de pensionistes que es produeixen en un marc de deficient piràmide poblacional. Alhora s'ha de tenir present que el nombre d'actius també és un factor determinant, actualment, tot i l'increment notori d'afiliats a la Seguretat Social, el nombre d'afiliats per cada perceptor d'una pensió es situa al voltant de 2,2 cotitzants per pensionista. Xifra que seguirà disminuint. Un equilibri insuficient que s'agreuja en considerar que els salaris post crisi han disminuït. Un fet que se certifica amb dades de l'OCDE que expliquen que a l'Estat, gairebé el 15% de les llars, en

⁵¹ Any 2030 però sobretot, any 2050, Catalunya pot ser una de les comunitats més envellides del món quant a persones de més de 65 anys. Aquests aspecte tindrà enormes repercussions en aspectes com el model econòmic o polític. Els pensionistes seran el col·lectiu més gran i per tant, més important políticament parlant.

què hi ha almenys un membre treballant viuen sota el llindar de la pobresa. Un conjunt de fets que qüestionen la viabilitat de l'actual model de pensions basades en les aportacions intergeneracional.

En conseqüència, la reforma del sistema de pensions requereix un enfocament global de la regulació del seu finançament, de la regulació laboral, de la regulació de l'estalvi, de les prioritats de la despesa pública i de les pautes culturals de la població sobre activitat laboral, consum i estalvi, de la qualitat de l'ocupació. El col·lapse del sistema actual basat en mecanismes de distribució amb elevades taxes d'atur i baixos salaris és evident, però també és evident que els nivells de riquesa i de benestar aconseguits a Catalunya i a les societats del nostre entorn tenen la capacitat per a organitzar un sistema de rendes suficient per mantenir una vida digna per a quan desapareguin les capacitats per obtenir ingressos mitjançant el treball. Cal evitar mesures a curt termini que tinguin efectes negatius d'empobriment i marginalització de les persones grans en el futur.

L'allargament de l'esperança de vida i de la qualitat de la vida en edats avançades planteja el debat sobre el temps dedicat al treball al llarg de la vida de les persones. El desbloqueig de l'edat de jubilació per a les persones que vulguin continuar treballant mentre els permeti la seva salut, en una perspectiva de necessitat de mà d'obra en el mercat de treball, ofereix avantatges tant per al finançament de les pensions, com per la contribució activa de la gent gran a l'activitat econòmica i a una vida saludable. La flexibilització de les formes contractuals per a les persones ocupades que ho desitgin per compaginar activitat laboral adaptada als interessos, possibilitats i condicions de salut de les persones grans també ajudaria a dissenyar la contribució laboral de les persones durant més anys de la seva vida. La incentivació dels esforços de formació i de reciclatge de les persones ocupades en edats avançades contribuiria a incrementar la seva aportació laboral basada en l'experiència.

Les fórmules per mantenir actives laboralment més persones en edats avançades són variades i totes elles contribuirien a reduir la despesa de les pensions i a beneficiar el conjunt de la societat amb la seva activitat. En aquest sentit, hi ha molt de marge per superar la rigidesa laboral de la societat industrial i obrir una etapa de major flexibilitat i acomodació als interessos i necessitats de la població.

L'allargament dels períodes no actius laboralment de la població en condicions de salut acceptables també suposa repensar el compromís d'aquestes persones amb temps lliure a disposició per a una millora de la qualitat de les relacions socials i comunitàries del seu entorn. A través del voluntariat i d'altres formes de col·laboració comunitària es pot potenciar la qualitat de vida

col·lectiva amb impactes positius tant d'ordre cultural, com social i també econòmic.

Amb la mirada posada a mitjà i llarg termini, cal considerar alhora l'aplicació de fórmules que solucionin els problemes de fons. En aquesta línia, caldrà actuar per a evitar el col·lapse del model, actuar en diversos fronts, des de incrementar els gravàmens a allargar l'edat de jubilació. Però per si soles aquestes actuacions no resoldran el problema. Les solucions de fons per assegurar les pensions impliquen incrementar els salaris dels treballadors en actiu, gràcies a increments molt importants de la productivitat del treball, mercès a processos d'innovació, formació i desenvolupament d'activitats en sectors d'alt valor afegit. Incrementar els salaris implica, per tant, les cotitzacions, un fet que ajuda a superar les deficiències demogràfiques. Una segona línia imprescindible d'actuació és la reducció de forma significativa l'economia submergida, milions d'hores treballades sense cotitzar, una malaltia crònica en la nostra societat atès que Espanya és un dels Estats de la UE amb més frau laboral. Reforçar els mecanismes associats a la inspecció de Treball és, per tant, una altra de les línies d'actuació requerida. Una tercera línia d'actuació hauria de centrar-se en la cotització a la Seguretat Social dels robots i les cadenes de producció automàtiques, atès que el seu impacte sobre el mercat laboral és i serà molt significatiu.

Tres línies d'actuació basades en una economia forta, competitiva i altament productiva, les quals no haurien d'ignorar el foment dels sistemes de pensions mixtos, de la mateixa manera que es desenvolupa en diversos Estats de la Unió Europea. És a dir, facilitar un model en el qual l'Estat garanteixi una quantitat, però els pensionistes puguin articular un pla de pensions privat, el qual està a bonificat fiscalment. Tot i que aquesta visió pot entrar en contradicció quan el període de temps de vida laboral s'escurça i impossibilita el pagament de pensions privades com a complementació.

Finalment, cal recordar que l'impacte de l'envelliment en la despesa sanitària és una de les qüestions que cal abordar per a donar una qualitat d'atenció sanitària a les persones grans, però també per exigir comportaments saludables a la població que minimitzin al màxim els riscos de malaltia. Les polítiques intensives per afavorir un envelliment actiu saludable tenen un gran recorregut que cal iniciar amb urgència.

2.6.- HABITATGE ACCESSIBLE PER A TOTHOM

Les dificultats d'accessibilitat a l'habitatge constitueixen un dels reptes més importants per a mantenir el benestar de la població. L'habitatge avui suposa la principal despesa de les famílies. En un context de previsió d'increment reduït de les rendes salarials per a les properes dècades, l'augment de la despesa en habitatge tindrà un impacte en l'empobriment d'àmplies capes de la població entre les classes mitjanes i populars, i en especial, en les perspectives de futur de les noves generacions. No serà possible mantenir societats de benestar sense una política decidida per a fer efectiu el dret a l'habitatge amb unes condicions d'accessibilitat acceptables.

La regulació inadequada del mercat de l'habitatge i, sobretot, la manca durant dècades de polítiques públiques d'inversió en habitatge social han generat una situació que en algunes ciutats és urgent revertir.

La recuperació del ritme de la construcció d'habitatges a Catalunya, tant pel que fa als inicis d'habitatges nous com els que es posen a disposició dels ciutadans en els darrers anys, permet avançar en l'ajust de la disponibilitat d'habitatge a les necessitats reals de la població. Especialment a les àrees metropolitanes, s'observen tensions de preus, una alta densitat d'ocupació, dificultats d'emancipació del joves o la manca d'habitatge de lloguer.

El reduït mercat de lloguer d'habitatge i el predomini del mercat de compra d'habitatge que caracteritza el país dificulta trobar un consens prou ampli per a una nova regulació d'aquest sector, però és imprescindible abordar-lo mitjançant la regulació, la inversió pública fonamentada en el lloguer i la rehabilitació i els mecanismes del mercat de l'habitatge.

Les polítiques d'habitatge accessible han d'estar coordinades entre totes les administracions públiques, seguint una estratègia de reequilibri territorial en ciutats sostenibles connectades per xarxes de comunicació i de serveis eficients, entorn dels espais metropolitanos en els quals s'agrupa l'activitat econòmica de la població.

Al mateix temps s'ha de tenir un rigorós control dels ajuts econòmics que es van en determinades ocasions. No es pot atorgar un ajut econòmic per accés a l'habitatge lligat a una determinada condició d'edat o econòmica i no monitoritzar i fer el seguiment de la persona a qui se li atorga l'ajut per tal de veure si ja no compleix les condicions.

En el cas de les zones rurals, amb perill real a curt termini de despoblament, cal desplegar programes integrals de promoció de la vida rural que incloguin la promoció econòmica local, la defensa del patrimoni rural, paisatgístic i

cultural, i la rehabilitació de l'habitatge, per a facilitar el reassentament de població en aquestes àrees.

2.7.- PER A UNA PROTECCIÓ SOCIAL EFICAÇ

L'increment de les desigualtats socials en les darreres dècades ha augmentat les distàncies socials entre una minoria cada cop més rica i uns percentatges de persones en risc d'exclusió social massa elevats amb el deteriorament i reducció de les capes mitjanes de la societat. La ruptura dels equilibris que han protagonitzat una de les èpoques de major benestar en les societats desenvolupades durant part del segle XX augura períodes de conflicte i tensió social i està posant en crisi la convivència democràtica en un nombre cada cop més elevat de països.

Les frustracions d'àmplies capes socials que veuen deteriorada la seva situació econòmica, social i cultural, unides a les pors provocades per les incerteses dels impactes dels processos de transformació tecnològica, econòmica, mediambiental, social i cultural estan, a hores d'ara, generant tensions en la governabilitat de un nombre creixent de països.

Les xarxes de seguretat construïdes en els períodes precedents dels estats de benestar que compensaven certs nivells de desigualtat per a algunes classes socials s'han deteriorat o han perdut la seva capacitat de contenció de les desigualtats. El redisseny de les societats del benestar del segle XXI requereix reconstruir els pilars de seguretat davant de l'infortuni i la reducció de les desigualtats amb el reforç del principi d'igualtat d'oportunitats i d'equitat estesa a tota la població. La universalització de l'estat de benestar és el gran repte pel funcionament de les societats avançades del segle XXI. En un context de poca mobilitat social vertical per a la majoria de la població, la cohesió social necessària per a una convivència pacífica requereix la participació de tota la població dels fruits del benestar col·lectiu.

Això significa la democratització i universalització dels serveis bàsics d'educació, sanitat, cultura, habitatge, però també repensar les xarxes de serveis socials adaptades a les noves necessitats socials. Serveis socials basats en drets de les persones que han vist reduïdes les seves capacitats per a procurar-se els mitjans de vida digna. Formar part de la ciutadania ha de poder comportar el reconeixement dels drets necessaris per a cobrir les necessitats socials sobrevingudes, però alhora també ha de comportar el compromís amb les obligacions que significa la contribució al benestar col·lectiu en funció de les capacitats disponibles.

Els serveis socials avui estan tensionats pels augments de la desigualtat, pels efectes socials, encara no superats, de la crisi del 2008-2013, i per la transformació de les necessitats socials i dels col·lectius que les pateixen, produint greus deficiències en la cobertura de les necessitats i demandes socials que també afecten el malestar dels professionals que hi participen.

El desplegament de les xarxes de serveis socials en les darreres dècades ha comportat, malgrat un increment de la professionalització i la qualitat de l'atenció social, també una creixent burocratització i parcel·larització que minva la seva eficàcia i redueix el reconeixement social necessari per una tasca de contenció silenciosa no prou valorada col·lectivament.

És necessari repensar les xarxes de serveis socials revisant la cartera de serveis, les ràtios de professionals, les formes organitzatives i de relació amb la població, en la perspectiva d'uns serveis socials universals, no burocratitzats, que atenguin integralment i de forma personalitzada les demandes i necessitats socials, dirigits a la resolució de les problemàtiques socials, amb una major dedicació a la prevenció social i a la seva vinculació comunitària. En aquesta tasca de repensar i actualitzar, cal considerar que per gestionar amb eficiència i eficàcia les polítiques socials, és imprescindible la participació de totes les Administracions, ara bé, quant al relatiu als serveis socials de proximitat, és imprescindible la participació de l'Administració local per assegurar la gestió òptima, En aquest context cal millorar substancialment el seu finançament i, alhora, avançar amb els serveis amb criteris de cooperació municipal per guanyar eficiència.

En les darreres dècades, ha sorgit una proposta per a garantir un salari de ciutadania o la fixació d'unes rendes universals mínimes de la població en funció del nivell de riquesa dels països, com a forma per a reduir les desigualtats i reformar tot el sistema de serveis socials. En alguns països s'estan experimentant fórmules similars, encara amb resultats poc conclouents, que encara que milloren la qualitat de vida de les persones afectades no queda clar la seva contribució a superar les situacions de vulnerabilitat. Altres propostes defensen posar l'èmfasi a assegurar treball digne per a tothom com a forma per a generalitzar rendes per a tota la població. A l'espera d'obtenir resultats més clars d'aquestes propostes, la iniciativa d'aplicar criteris de rendes mínimes com a mínim per a certs col·lectius, especialment per aquells que no tenen les capacitats suficients per poder assegurar-se els mitjans de vida dignes, ja sigui per raons, d'edat, físiques, o psíquiques, o en certes condicions socials, significaria un replantejament dels criteris de prestacions socials que comportaria una millora substancial dels mecanismes de protecció social, si són gestionades de forma no burocràtica, eficient i que incentivin la inserció laboral i social en la mesura de les seves capacitats. Una prestació d'aquest tipus es podria aplicar a les persones grans amb pensions que no permeten una vida digna, a persones amb situació de malaltia o amb malalties cròniques, les persones amb diversitat funcional, els aturats de llarga durada en certes situacions de precarietat, i també es podria assajar en els infants i joves durant la seva minoria d'edat o en el període de transició al mercat de treball al finalitzar la seva escolarització. En el cas dels infants suposaria una

contribució a les polítiques per incentivar la millora de les taxes de natalitat, i en el cas dels joves facilitaria les noves propostes de suport a una transició escola-treball enriquidora.

La població immigrant constitueix un important focus de població vulnerable en els països desenvolupats. Les fortes desigualtats planetàries i la desestabilització de molts països sota l'efecte de la competència mundial pels recursos naturals aguditzada pels efectes del canvi climàtic han fet augmentar els moviments migratoris de la població generant tensions que sacsegen la major part dels països desenvolupats. Aquest procés de mobilitat poblacional només pot ser afrontat amb una decidida actuació global conjunta a nivell planetari per a reduir les desigualtats entre països, per a promoure la governança democràtica, que estabilitzi les zones de conflicte mundials i programes generosos i eficients de desenvolupament econòmic i social dels països més endarrerits. I que lluiti i minimitzi el canvi climàtic per a mantenir la vida i la població en els països on hi ha moviments migratoris.

Mentrestant, cal evitar els espectacles denigrants i esfereïdors d'indiferència humanitària davant dels perills per a les seves vides dels immigrants que intenten arribar als països desenvolupats, com la incapacitat de la Unió Europea de coordinar una política de distribució coherent de quotes entre els països membres. La proposta del Govern Basc d'acordar a nivell mundial una distribució de quotes a nivell regional, en funció dels nivells de riquesa, el volum de població i els nivells d'atur, sembla una opció equilibrada i assenyada, que acompanyada d'una política de regulació dels permisos de treball i residència coherent ajudaria a obrir oportunitats per aquestes persones i a compensar els efectes de l'envelliment de la població en el mercat de treball.

3.- Eix Valors⁵²

Definició

3.1.- Entorn

El debat públic a Catalunya està avui molt centrat en els temes estrictament polítics, especialment en la forma de govern i en la governança. I molt focalitzat en les relacions amb l'Estat espanyol amb una deriva específicament historicista. Podríem dir que quan Catalunya es mira a ella mateixa ho fa exclusivament en relació a Espanya i a la seva història. **En l'actual debat polític, la cultura i els valors ocupen un lloc subsidiari.** Apareixen, però ho fan de manera instrumental, en funció de les posicions polítiques que es defensen. I ho fan també de manera descontextualitzada, és a dir, sense vincular la dinàmica catalana a la dinàmica general europea i occidental. Aquesta perspectiva resulta reduccionista per construir el país de demà, un país per a tothom, on importi més el projecte de futur que la diversitat en els orígens. La identitat és, per exemple, un debat molt viu avui en les societats occidentals avançades. Un debat que va lligat a definir quins haurien de ser els valors compartits per una comunitat política i com aquests valors, a més d'inspirar les lleis i les normes jurídiques, fonamenten la cohesió social com a garantia del benestar individual i col·lectiu. La seqüència identitat-valors-cohesió no és altra cosa que el conjunt de maneres de veure el món que comparteixen els que viuen en un mateix espai i en un mateix temps i es constitueixen en comunitat política, o sigui, en nació. El debat sobre la sortida de la Gran Bretanya de la Unió Europea no deixa de ser res més que la traducció en termes econòmics d'aquests maldecaps propis del segle XXI, com ho han estat abans la polèmica a França entorn dels joves dels *banlieue*, a Àustria o als Països Baixos en relació a la immigració magrebí o a Itàlia en les dinàmiques entre el nord i el sud del país. Cada realitat i cada dinàmica és diferent, però hi ha un mínim comú denominador des del qual *en aquest document volem mirar la realitat catalana avui pel que fa als valors i a la cultura.*

Abans de res caldria definir que entenem per cultura i valors. Per cultura ens referim a dos coses diferents. Per un costat, en un sentit més general, la cultura és el conjunt de pràctiques, rutines, creences o referents que són compartits entre les persones i que donen un marc de referència i d'actuació a l'individu. La cultura és una cosa etèria, difícil de definir i d'influenciar i que

⁵² Aquest document desenvolupa les manifestacions, opinions, dades i propostes efectuades pel grup de treball d'economia dels assistents a la sessió de treball del dia 29 de juny de 2019, al palau Macaya de Barcelona, així com també les aportacions posteriors telemàtiques dels participants a la iniciativa d'El país de demà'

rarament es té en consideració, encara que té una immensa influència en l'esdevenir a llarg termini d'una societat. Per altre costat, en un sentit més restrictiu, la cultura és la producció artística d'una societat, que produeix gaudi per a les persones i contribueix a definir una identitat compartida.

Un cop definida la cultura cal definir que entenem per valors. Els valors no són res més que els conceptes més o menys abstractes que expliquen les nostres prioritats en la vida col·lectiva i en la individual. Parlem de valors per definir què posem davant de què; són certs principis que ens ajuden a definir la nostra identitat, configuren les nostres creences i guien la nostra presa de decisions. Els valors són conceptes difusos i de difícil accés i modificació; uns fonaments molts cops invisibles i els quals donem per suposats. Al mateix temps els valors tenen un efecte profund en la vida de les persones i en l'evolució de les societats; ja que percolen en tots els elements de la vida diària.

En la seva manifestació col·lectiva els valors donen una identitat i uns referents compartits, faciliten les relacions socials i donen predictibilitat i confiança a les persones de l'entorn social on viuen. La necessitat o no de tenir uns valors compartits és una de les controvèrsies de fons en la societat, especialment quan es vinculen amb el tema de la immigració. L'existència d'uns valors compartits és imprescindible per al bon funcionament d'una societat. Una altra qüestió és quins han de ser aquests valors i fins a quin punt es tolera la divergència d'aquests.

Abans d'entrar a fer prescripcions, però, cal entendre el present. Quins són els valors que dominen en la societat actual? L'observació principal és que actualment hi ha multiplicitat de valors convivint en una mateixa societat i que els valors tradicionals que en el passat actuaven com a valors compartits estan cada vegada més erosionats. Tot i així hi ha alguns patrons que són força generalitzats en la societat, especialment en les noves generacions. En primer lloc la importància de tenir una experiència personal i vital de qualitat i el definir un camí vital sota criteris propis; aquests valors estan passant per sobre de valors tradicionals com el benestar econòmic o la cerca d'un bon estatus social. Aquesta tendència post-materialista té també una manifestació en els patrons de consum (els viatges d'oci es prioritzen a tenir cotxe propi per exemple).

En segon lloc hi ha una tendència creixent de centrar-se en l'existència individual i reduir l'interès pel funcionament de l'àmbit col·lectiu. Això no vol dir necessàriament un major egoisme. L'altruisme segueix existent però aquest està més vinculat a les preferències individuals i a problemes concrets i no tant com a conseqüència de sentir-se part d'un col·lectiu.

3.2.- Problemes

Un cop definit de forma breu l'entorn actual, cal analitzar quins són els problemes als quals els valors han de fer front. Per començar cal destacar que la societat contemporània defuig el debat dels valors. Els té, però no sempre els vol reconèixer ni en vol parlar obertament. Preferim culpar la publicitat o la política de les prioritats que, en realitat, establim individualment. Ens volem irresponsables en un temps que prima l'individualisme per sobre del comunitarisme.

3.2.1.- Trencament dels entorns tradicionals de socialització de les noves generacions

Avui, **ni l'escola ni la televisió tenen la força socialitzadora** que tenien a finals del segle XX. Vivim, com va dir el savi Lluís Duch, una crisi de transmissions. Els pares i la mares, massa vegades, i no cal dir els mestres no es senten legitimats per educar els infants, especialment, per fer-ho d'una manera coercitiva, sinó merament propositiva. Una actitud que afavoreix els drets dels infants, però que els converteix en éssers emancipats de la seva comunitat, especialment, de la seva comunitat territorial. Ni la família, ni l'escola ni la televisió garanteixen prou un mínim comú denominador de les persones que viuen en un mateix territori i que, d'una o altra manera han de conformar una comunitat política. Els desplaçaments migratoris contribueixen també a la manca de valors comuns.

3.2.2.- Xarxes socials i bombolles ideològiques

La manca de valors compartits i l'absència de mecanismes legitimats per afavorir-los té conseqüències que en el cas de Catalunya són especialment determinants en el moment polític que viu des de la crisi institucional del 2010 fins a la crisi judicial del 2017. Com dèiem, hi ha una tendència general a generar bombolles a l'interior de les societats complexes a partir de la creació de **comunitats virtuals basades en plantejaments ideològicament extrems**, homogenis, i per tant, rígids. Les xarxes socials ho afavoreixen per la dinàmica que creen els algorismes de les plataformes com Facebook o Twitter que inciten als usuaris a vincular-se amb aquells que mantenen unes determinades afinitats. Una dinàmica que ens predisposa a no acceptar la diferència, simplement, perquè moltes vegades no en tenim coneixement, i molt menys experiència de proximitat. D'aquesta manera tendim a la "cosificació" de l'alteritat, a la que en masses ocasions condemnem a la irrellevància i en determinades circumstàncies a la inexistència.

Les bombolles ideològiques també han anat acompanyades d'una degradació de la cultura política tradicional. Aquesta cultura incloïa aspectes com la responsabilitat col·lectiva o certs fonaments morals. Enmarcava i, en cert sentit, limitava la competència política i la lluita del poder i facilitava un debat productiu i la generació de grans acords que contribuïssin al progrés col·lectiu.

No és fàcil en aquest context **generar mecanismes de cohesió social**. Sobretot, els que no estiguin basats en l'estricta legalitat. El desconeixement o el no reconeixement de l'altre genera desconfiança i, per tant, manca d'empatia i de solidaritat. La polarització ideològica és una dinàmica compartida per les societats avançades. Als Estats Units de Donald Trump o al Brasil de Jair Bolsonaro és tant o més evident que ho pot ser a Catalunya. Aquí, la manca d'un Estat que tota la població senti plenament com a propi val a dir que afavoreix mecanismes de mutualització, tant institucionals com a informals, que podrien ser la base de la creació d'una comunitat política que superés algunes de les mancances dels models vigents arreu del món. Fenòmens com *La Marató* de Televisió de Catalunya o l'oenagé Open Arms en podrien ser exemples en positiu.

Identitat individual i col·lectiva

Tant o més difícil que la construcció de la cohesió social és avui **la definició de la identitat**. A nivell individual, perquè les persones aspiren a tenir una identitat múltiple, deslligada de la seva tradició familiar o nacional, adaptativa als diversos entorns de relació. El món digital ens ha donat la possibilitat a les persones de simular diverses identitats simultàniament sense elements aparentment patològics. En paral·lel, a nivell col·lectiu defugim els compromisos que no siguin estrictament imprescindibles.

En aquest sentit, **la catalanitat, la identitat nacional catalana, passa per moments de precarietat**. No té al darrera la força coercitiva d'un Estat que en permeti la banalització, es a dir la seva expressió en tot tipus d'àmbits de la vida quotidiana. Arriba a aquesta cruïlla històrica amb una base poc elaborada, generada a partir de dos eslògans establerts durant la Transició: "es català qui viu i treballa a Catalunya" i "dues llengües, un sol poble". El que va servir a finals del segle XX, no serveix entrat el segle XXI. ¿Deixen de ser catalans els joves professionals o científics que marxen a treballar a Europa o als Estats Units a la recerca de llocs de treball qualificats? ¿Es pot ser català i parlar una tercera llengua que no és el català ni el castellà sinó l'urdú o l'àrab? Són preguntes que es fan avui les societats avançades. Però que són imprescindibles en una comunitat política que pretén exercir alguna forma d'autodeterminació. Perquè en aquest assumpte no hi valen dreceres. ¿És català qui ho vol ser? ¿És català només qui accepta el debat sobre la

independència? Són preguntes incòmodes, perquè segons quines siguin les respostes, es pot entrar en escenaris irreversibles de divisió política, encara que no cívica, de la societat.

No és gens fàcil en aquest context refer els consensos bàsics en les societats avançades com la catalana. Les dinàmiques individualistes i globalitzadores actuen simultàniament contra la supervivència de les comunitats polítiques lligades al territori. I massa vegades la solució que es planteja és fugir d'estudi, sigui per la via del cinisme -com passa tantes vegades en el cas de les institucions de la Unió Europea- o sigui per la via de la manca de realisme. Ho hem vist en el cas del *brexit* o, fins i tot, del brot proteccionista que pateixen els Estats Units amb el "*Make America Great Again*" de Donald Trump. A Europa, el populisme -de dretes o d'esquerres- amaga una manera semblant d'actuar. Mantenir els mínims valors compartits en un món global i incert sense caure ni en el xovinisme ni el totalitarisme no és fàcil. Els que acusen la versió independentista del catalanisme de tenir components "supremacistes" pretenen provocar aquesta mateixa dinàmica en el que passa a Catalunya. **L'esperit del "nosaltres sols" no ha estat mai l'eix vertebrador del catalanisme**, ni en la seva accepció autonomista ni en la seva versió sobiranista, perquè el seu esquelet intel·lectual ha estat cívic i no pas ètnic, cultural abans que lingüístic, comunitari abans que estatal. Catalunya, com la resta de societats avançades, necessita refer els seus consensos bàsics de manera realista, mantenint els valors de les democràcies liberals i preservant la convivència en la diversitat. Per fer-ho ha de superar alguns reptes.

3.3.- Reptes i solucions

3.3.1.- Definició d'uns nous valors

Els valors actuen com a un ideal a aspirar, que guien la nostra presa de decisions i ens marquen un camí. L'explicitació d'un conjunt de valors que una gran majoria de la societat pugui assumir com a propis és d'una gran importància; però a la vegada només pot ser producte d'un diàleg públic el més inclusiu possible. La definició d'aquests valors es pot inspirar en els valors liberals clàssics que al seu torn s'inspiren en els filòsofs de l'antiga Grècia com Aristòtil. Un període molt més proper a Catalunya i que ens pot servir d'inspiració en el moment actual és el noucentisme, en que els valors del progrés, l'enginy i la creativitat van esdevenir centrals; fet que es va traduir en un gran impuls de Catalunya a nivell econòmic, social, polític i cultural. A continuació farem una primera proposta de quins podrien ser aquests valors, encara que aquest punt requereix d'un tractament més acurat i exhaustiu en un futur.

1. **Reconeixement de la dignitat de la persona:** L'existència humana es el fi (ampliable de forma progressiva a la resta d'èssers vius) la resta d'entitats (Estats, corporacions, religions) són instruments per a contribuir a la prosperitat humana i mai a l'inrevés. La prosperitat i el desenvolupament personals són el més important i la resta de valors els estan subordinats. En el liberalisme clàssic la llibertat individual ja és el principal valor a perseguir. Tot i així aquesta visió parteix d'una comprensió simplista de la naturalesa humana. La llibertat ha d'anar acompanyada d'eines que permetin a l'individu fer un ús efectiu d'aquesta llibertat. Aquí elements com l'educació, les oportunitats econòmiques, l'obertura al món i la producció cultural tenen un paper important.
2. **Igualtat:** La igualtat és una derivació natural del principi d'individu; totes les existències tenen el mateix valor. El concepte d'igualtat ha estat històricament un dels més controvertits, possiblement perquè diferents grups li donaven un significat diferent. Igualtat no vol dir homogenització ni tampoc absència de jerarquia. La igualtat té diferents concrecions. Un primer element és el concepte de no discriminació de les persones per qualsevol raó. En el futur recent s'han fet progressos importants en la discriminació per gènere o orientació sexual, tot i així encara queda molt per fer. Un segon element és la protecció i reinserció en el sistema de les persones desafavorides
3. **Deures vers el col·lectiu:** Per al bon funcionament de qualsevol societat és necessari que els seus integrants assumeixin certes responsabilitats col·lectives. Això no s'hauria de veure com una càrrega sinó com una

- contribució; un compromís vers la resta d'integrants de la societat i el medi natural que habitem. Aquests deures es concreten en accions simples com ara no embrutar l'espai públic, pagar impostos o participar d'una manera civilitzada i constructiva en el debat públic.
4. Responsabilitat: Assumir la responsabilitat sobre els propis actes i les pròpies circumstàncies, encara que aquestes siguin injustes o no hagin estat provocades per un mateix. Aquest principi és d'especial importància per les persones en posicions de poder, ja sigui en el sector públic o privat. El poder no és un privilegi a ser utilitzat per al benefici propi, sinó a ser utilitzat per a fer una major contribució a l'entorn.
 5. Tolerància: La tolerància implica acceptar i conviure amb les creences, preferències i estètiques dels altres encara que internament ens generin malestar; a la vegada que s'evita forçar les pròpies preferències sobre els altres.
 6. Transparència: Principi que aplica especialment, però no exclusivament, al sector públic. Ser transparent en les raons i anàlisis que porten a certa presa de decisions, especialment en l'assignació de recursos i la despesa.
 7. Cultura de l'esforç i de cerca de l'excel·lència: Motivació per a donar el màxim d'un mateix en les tasques i projectes que té entre mans. La feina ben feta com una forma de realització personal, de responsabilitat i contribució als altres.
 8. Pensament crític i ciència: Les creences i solucions imperants no s'han de donar per suposades, sinó que s'han d'avaluar de forma periòdica amb un esperit crític. Aquest principi també implica que la presa de decisions ha d'estar fonamentada en la ciència i l'evidència empírica.
 9. Consideració del llarg termini: Tenir en compte horitzons temporals llunyans a l'hora de prendre decisions, especialment si són importants. Això implica anticipar escenaris futurs i dissenyar solucions que aguantin el pas del temps.

La definició d'uns valors qüestiona de forma implícita el concepte del multiculturalisme. La tolerància i fins hi tot la promoció i celebració de la diversitat cultural són aspectes positius en la societat. Això però no significa que totes les pràctiques culturals siguin igual de desitjables i acceptables. Les pràctiques culturals que entren en conflicte amb els valors compartits i amb els drets humans no són acceptables en la societat.

En parlar de valors i principis ètics no podem obviar el paper de la religió, que en el passat era el mecanisme que permetia cohesionar la societat en un codi ètic compartit. En el present la religió ha tornat a guanyar rellevància degut a

Versió *Post sessió de treball del 21/9/2019 a Poblet*

la immigració de persones de diferents religions i creences i els reptes associats a gestionar aquesta diversitat. La separació de religió i Estat és un dels principis bàsics de la democràcia liberal, tot i així no s'ha de menystenir el paper que poden tenir les religions en contribuir a l'establiment de certs valors ètics compartits. Tant l'humanisme secular -d'arrel cristiana- com el cristianisme i la gran majoria de religions tenen en el seu nucli uns principis ètics que poden ser compartits. Aquesta coincidència s'ha de fomentar, tant per la idoneïtat d'aquests principis com per la capacitat que pot tenir per millorar la relació entre religions i contribuir a la integració i sentit de pertinença en la societat de les persones de les diferents confessions.

Els valors compartits es manifesten en qüestions concretes que són diferents de les de fa un segle. La lluita contra el masclisme i contra l'emergència climàtica són valors axials en les societats avançades. No tenen, com volen fer veure els corrents il·liberals, una contaminació ideològica. Són l'equivalent actual del que en la segona meitat del segle XX van ser el dret a la sanitat i a l'educació universal. Al costat d'aquests valors axials, considerem que els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) que promou l'Organització de les Nacions Unides (ONU) podrien ser una bona concreció dels valors en objectius tangibles.

L'equilibri territorial és des d'aquest punt de vista, un valor generador de valors doncs abraça tant el compromís equitatiu de l'administració pública amb la diversitat com la necessitat de preservar el medi ambient i de promoure un desenvolupament harmònic amb la natura. En aquest sentit Catalunya té un repte addicional degut a la gran desequilibri en la distribució de la població. Per tant és necessari establir mesures per afavorir l'economia, la vitalitat cultural i els serveis de les regions en risc de despoblació, incentivant així una distribució més equitativa de la població en el territori.

3.3.2.- Europa i ordre global

L'establiment d'uns valors que es poden englobar dins l'etiqueta d'humanistes juntament amb un sistema polític que es fonamenti en aquests valors (la democràcia liberal) és molt probablement el millor sistema que coneixem per organitzar la societat. Les raons però no són suficient per a que aquest sistema prosperi, és necessiten societats de cert pes que hi apostin clarament; aquí Europa juga un paper fonamental.

La Unió Europea, amb els seus encerts i errors, pot ser un patró institucional, una referència, per a establir una institució de governança global que permeti fixar un marc cooperatiu que abordi els urgents problemes globals que se'ns

presenten (canvi climàtic, progrés tecnològic, ciberseguretat) i faciliti la resolució dels conflictes entre Estats.

La mida d'Europa fa inviable que Catalunya hi tingui directament una gran influència. Però en la mesura de les seves possibilitats ha de contribuir a donar resposta als problemes Europeus, a enfortir i guiar en la bona direcció el projecte Europeu i a incentivar la influència positiva d'Europa en els afers mundials: contribuir al construcció europea ha de formar del projecte de futur de Catalunya.

Catalunya també pot jugar un paper important en la vertebració del mediterrani i en l'establiment d'unes relacions més fluides entre els països riberenys. Barcelona és la segona metròpolis en habitants i la primera en pes econòmic del mediterrani i per tant pot erigir-se com un punt de referència.

3.3.3.- Nou concepte de catalanitat

Necessitem refer un nou concepte de la catalanitat que tingui presents les arrels—llengua, història, cultura, dret—però que sobretot es basi en un projecte de futur en el que tots els catalans hi puguin fer aportacions i realitzar el seu projecte personal. Les societats madures són les que construeixen futurs compartits a partir de passats diversos. La catalanitat no ha d'anar necessàriament lligada a una sola identitat nacional, cultural o lingüística sinó a una manera de fer i de forjar la convivència en l'espai polític, en l'espai comú i aquí la cultura i els valors hi juguen un paper fonamental. Per tant, la catalanitat hauria d'anar lligada a uns valors cívics i aspiracionals compartits i no tant a una identitat nacional clàssica.

Això també fa referència a la vinculació històrica de l'independentisme amb la identitat catalana. Voler ser un Estat no hauria de ser al preu de deixar de ser un sol poble, que no exclouï ningú per raons de la seva identitat lingüística, cultural o nacional. De fet, igual que durant dècades des del catalanisme s'ha reclamat una Espanya plurinacional, és el moment d'acceptar una Catalunya plurinacional, especialment si efectivament es proposa ser un Estat. Durant massa temps, el tema de la identitat ha estat un tabú a la societat catalana. Les diverses sensibilitats nacionals, lingüístiques o culturals quedaven subjugades a l'estricta debat polític que plantejava la qüestió des d'una perspectiva utilitarista, renegava de la qüestió de fons en nom de la convivència, però al mateix temps l'atiava en moments d'excitació electoral. Ha arribat el moment de trencar aquesta dinàmica i cal fer-ho des d'una perspectiva que defugui tots els tòpics, tant els optimistes des del punt de vista antropològic com els més fatalistes des del punt de vista polític. El que vulguem definir com a identitat catalana haurà de començar per reconèixer la diversitat

en els orígens que ha tingut històricament, però també la seva capacitat integradora, inclusiva si ho volem dir en la terminologia actual. La identitat catalana és essencialment mestissa si és que és alguna cosa.

Tant o més complicat que establir una identitat en aquest món incert, ho és establir un marc de convivència lingüística. Conceptes com el de "llengua materna" o "normalització" han estat superats per la dinàmica de la globalització, entre d'altres. Hem de passar a parlar de llengua "comuna" que sense ser la pròpia de tots els que formen una mateixa comunitat política, esdevé la compartida, la que vertebrava la convivència. I hem de defensar també la diversitat lingüística, en el sentit de preservar una llengua que es podria perdre, com és català, per les dificultats objectives que pateix avui la diversitat cultural com a conseqüència dels corrents homogeneïtzadors a escala global, no pas per l'existència d'una persecució política. Pensar en una Catalunya monolingüe, avui, sigui en la llengua que sigui, és un greu error, perquè, entre d'altres coses, la sociolingüística ha de variar els seus indicadors de la salut d'una parla en funció de nous paràmetres, especialment les possibilitats que s'obren pel multilingüisme efectiu en els entorns digitals. En aquest sentit, la vinculació de la supervivència del català a la consecució de la independència pot fer un flac favor a la salut de la llengua, en atribuir-li un valor polític que no ha tingut històricament. Molts ciutadans han acceptat la llengua catalana com un element més de la de democràcia. Vincular-la a una sola idea política pot aconseguir els efectes contraris als desitjats. La intolerància lingüística d'una part de la cultura política de l'Estat espanyol no ens pot arrossegar a generar la mateixa dinàmica a escala catalana, simplement perquè significaria la mort del català.

Com podem doncs, en aquest entorn advers, contribuir l'èxit social i cultural del Català? La preeminència social i cultural de la llengua catalana, i en última instància la seva supervivència, no vindrà només de la protecció legislativa o la militància activa dels seus parlants, sinó d'aconseguir que el català sigui una llengua de referència i de prestigi dins la societat i que les persones de forma voluntària la vulguin adoptar. Això passa, entre altres coses, per a que el catalanisme sigui capaç d'oferir un projecte de progrés que inclogui i integri la totalitat de la societat catalana.

3.3.4.- Àmbits concrets on els valors han d'actuar

Immigració

Un dels fenòmens que visualitza millor els reptes de les societats avançades com la catalana és la immigració. Per múltiples raons. Dóna ales al populisme

en la mesura que moltes vegades és el canvi social més visible i al qual se li poden atribuir casi tots els problemes. Els mateixos que fan de la reducció dels impostos la seva bandera política, després es lamenten de la manca de recursos públics per atendre tota la població i en culpen als nouvinguts. Des de la banda del "bonisme", sovint es tendeix a forçar un debat en termes de justícia universal sense parar esment en la limitació dels recursos econòmics de tota comunitat política que pot, com a molt, repartir la riquesa que crea. En l'àmbit de la immigració és fonamental el paper exemplificador de l'administració pública que ha de garantir els drets de tothom atenent tant als drets individuals com a l'equitat i la necessitat de preservar els valors compartits que, com dèiem, no són gens fàcils d'identificar.

Per tant es tracta de, per un costat, tenir fermesa en defensar els valors de fons que ha estat producte d'un acord social; deixant clar que no hi ha motius religiosos o ideològics que justifiquin l'incompliment d'aquests valors. Per altre costat, es tracta de ser tolerant amb la resta de pràctiques que no entren en contradicció amb aquests fonaments.

Pacte generacional

Però hi ha altres reptes menys visibles que avui són tan o més importants. Necessitem un nou pacte generacional, que ha de ser un dels fonaments d'un nou pacte social. Els desequilibris a nivell de rendes entre les diverses generacions són matèria de debat ideològic. Però en l'àmbit de la cultura i els valors també es reproduïxen situacions similars que tenen impacte en la convivència i que afecten a les normes comunes, i van des de temes lligats a la protecció de la intimitat com a qüestions relacionades amb l'ús de l'espai públic o d'altres vinculades a les normes alimentàries o a les pràctiques sanitàries. L'acceleració del coneixement ha multiplicat la distància cognitiva entre les generacions i això provoca la necessitat de refer alguns consensos bàsics. Si abans els rebesavis no havien de conviure amb els besnèts simplement perquè morien, ara resulta que el diferencial de coneixement entre pares i fills pot ser el mateix. I han de conviure, a més durant més anys, perquè uns allarguen la vida biològica i els altres allarguen el període emancipat de la seva existència.

3.4.- Mitjans per a construir valors

Tan o més important que la definició d'uns nous valors és l'establiment de mecanismes per a promocionar i fer efectius aquests valors: els valors tenen entitat no només pel fet de proclamar-los o enunciar-los, sinó en la mesura que esdevenen pràctiques i maneres d'actuar. Per a que sigui possible l'establiment d'un conjunt de valors compartits és imprescindible que prèviament es generi una cultura política que permeti debatre de forma civilitzada aquesta qüestió i permeti assolir un acord que compti amb un ampli suport en la societat. En el clima polític actual és molt difícil que això es pugui assolir.

Administració pública

L'administració pública té una capillaritat que ja no tenen ni la família, ni l'escola ni els mitjans de comunicació i que les xarxes socials no poden garantir per la seva forma de distribuir el coneixement. L'espai públic és avui el principal terreny de joc de la convivència i l'administració n'ha de ser referent. De manera que ha d'excel·lir en els serveis públics que ofereix, però també en la preservació de les identitats individuals sense renunciar als mínims compartits. L'administració pública és la principal garantia per a la igualtat efectiva, però també ho ha de ser per a la preservació de determinats valors que considerem bàsics per a la convivència democràtica. Escoles, hospitals, centres esportius, centres cívics, festes populars,.. aquests és el magma en la que s'ha de generar la nova catalanitat que no pot ser definida només per les majories polítiques sinó per un nou pacte social sobre els valors que entenem que constitueixen el mínim comú denominador compartit pels que viuen en un mateix territori. En aquests sentits, els serveis públics haurien de dotar-se d'unes "cartes de valors" que esdevinguessin un compromís entre l'administració i els usuaris.

Aquest lideratge de l'administració pública no serà possible si la política no recupera una part del l'autoritat moral que ha perdut. I per fer-ho necessita almenys tres elements: desempallegar-se del virus de la corrupció, tenir capacitat per captar talent professional i crear una cultura administrativa basada en el mèrit i no en la mera adscripció partidista. Només una classe política exemplar pot dirigir l'administració en el sentit que els nous temps exigeixen i els qui la dirigeixen han d'assumir les seves responsabilitats. En aquest punt és molt important recuperar la distinció entre l'autoritat i el poder. La primera parteix del reconeixement, el segon de la imposició. Catalunya ha avançat quan ha posat el poder en mans de l'autoritat, com va passar amb la Mancomunitat de Prat de la Riba o amb la Generalitat i els ajuntaments dels

primers anys de la Transició. Ara, vivim temps en el qual molts volen, amb ideologies ben distintes, imposar l'autoritat des del poder.

La convivència democràtica no pot basar-se només en el compliment de les lleis. Tota norma jurídica es basa en una norma social, en un comportament considerat com a adequat, però no tota norma social ha d'esdevenir llei, simplement perquè això infla l'administració i converteix els estats en estats policials. La política no es pot basar únicament en la proliferació de lleis i reglaments, ha de ser capaç de generar consensos bàsics i convertir-los en efectius gràcies al prestigi de les institucions i dels seus dirigents.

De la mateixa manera, l'administració no pot actuar només dins del paradigma del que anomenem "bonisme", una visió antropològica excessivament optimista que tracta de justificar certs comportaments a partir de denunciar determinades injustícies. L'equitat és un valor fonamental de la cultura democràtica però no pot emparar ni la impunitat ni la injustícia derivada d'una homogeneïtat mal entesa. La justícia és tractar diferent als diferents no pas tractar igual als diferents. En aquest sentit, l'administració pública ha de vetllar pel compliment de les normes i això ho ha de fer precisament practicant l'exemplaritat i l'economia legislativa. Poques normes i que es puguin fer complir.

L'administració ha de fomentar igualment, el respecte per la diversitat dels seus ciutadans. I això no vol dir acceptar aquestes bombolles o guetos que provoquen les xarxes socials o la globalització. A l'espai compartit, a la plaça pública i als serveis públics no es poden permetre cap mena d'espais d'impunitat, però això només és creïble si l'administració, ala vegada, és escrupolosa en la defensa dels drets individuals. L'equilibri entre aquests dos vectors no pot quedar en mans de la capacitat dels ciutadans de defensar els seus espais sinó d'una administració pública que tingui autoritat i sigui referent. En aquest punt el paper de la política és fonamental per ajudar a l'administració a complir aquest paper i per establir un equilibri entre tolerància i discrepància, fomentant que en tot cas els conflictes es centrin en els comportaments individuals de les persones i no en la seva adscripció a un determinat col·lectiu o comunitat.

Mitjans de comunicació

Els mitjans de comunicació, encara que hagin perdut el monopoli de la transmissió d'informació en la societat, segueixen essent una peça clau en els corrents d'opinió i les tendències culturals. Les pressions econòmiques sobre els mitjans tradicionals, juntament amb l'emergència d'internet com la via d'accés a la informació, han degradat la seva funció tradicional quart poder i

de referent cultural de la societat. Per tant cal trobar formules per a que els mitjans puguin tornar a fer una major aportació a la definició dels fonaments culturals de la societat; especialment els que estan relacionats amb el debat públic.

Escola

L'escola i l'educació en general son la via per inculcar certa cultura i valors a les noves generacions. No es tracta d'ensenyar de forma explicita aquests valors com si fossin una lliçó a aprendre, sinó implementar mecanismes que de forma implícita fomentin i incentivin aquests valors en el dia a dia de l'escola. Això també passa per a revaloritzar la figura del mestre; dotar-la de major autoritat i donar-li un major recolzament.

Esport

L'esport escolar i l'esport de base també té una gran importància per a la formació de nens i joves. És important reforçar la funció que l'esport fa en la transmissió de valors positius com el treball en equip, l'ambició sana, el saber guanyar i perdre o l'esportivitat i empatia vers el rival.

Món associatiu

Catalunya ha tingut històricament un dens teixit associatiu que ha tingut un paper fonamental en la vitalitat de la societat, la cohesió social i la integració en la societat de les noves generacions i de les persones nouvingudes. L'associacionisme també és clau en el manteniment d'una cultura catalana vibrant i l'adopció en aquesta de persones de tota procedència. La globalització i el progrés tecnològic poden tenir un impacte negatiu en aquest teixit, sobretot en el món urbà. Per tant cal posar en valor aquest teixit associatiu, augmentar la seva visibilitat en la societat i donar-li suport des de l'administració.

3.5.- Conclusions

- Pel que fa a la cultura i els valors, Catalunya viu problemes i reptes molt similars als països del seu entorn.
- El debat polític ha d'integrar aquests problemes i reptes en el debat general sigui quina sigui la forma de governança que finalment s'adopti.
- La cultura i els valors públics defineixen el mínim comú denominador que comparteixen les persones que esdevenen comunitat política.
- En les societats avançades, l'administració pública és la institució que de manera inexcusable ha de mantenir la capil·laritat necessària per gestionar els valors compartits per persones que formen part de comunitats amb identitats molt rígides, sigui per raó dels seus orígens o per raó de les seves formes de vida en l'entorn global i digital. Però això no exclou el compromís i la responsabilitat de les institucions econòmiques, cíviques i socials en aquest sentit
- L'administració pública ha de basar-se més en l'autoritat (meritocràcia, excel·lència, honestat) que no en el control del poder a través de les lleis. L'administració ha de tenir en compte les majories, però també les minories, a partir d'unes cartes de valors que afavoreixin la convivència.
- L'administració pública necessita que des de les institucions polítiques s'afronti una nova definició de la catalanitat, basada en un projecte compartit de futur a partir d'una diversitat d'orígens. Catalunya s'ha de reconèixer a si mateixa com a plurinacional.
- Cal activar el concepte de llengua comuna aplicada al català, sense imitar les imposicions que han tingut al castellà i acceptant que el seu futur depèn també de la dinàmica de la diversitat en temps de globalització que té elements positius i negatius com són la homogeneïtzació dels mercats o les possibilitat que la digitalització ofereix al multilingüisme.

- La igualtat de gènere i la lluita contra l'emergència climàtica són valors axials en les societats avançades. De la mateixa manera que pensem que ho poden ser els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) definits per les Nacions Unides.

4.- Eix Governança i Política⁵³

4.1.- EL CONFLICTE ENTRE CATALUNYA I ESPANYA: EL PROCÉS

4.1.1.- Un acte de valentia

En els darrers anys la societat catalana ha perseguit un objectiu de gran envergadura i complexitat. La voluntat que Catalunya es constitueixi com un Estat independent en el marc de la Unió Europea és un anhel que, en relativament poc temps, ha quallat en gran part de la ciutadania. Les causes que això hagi passat són diverses, però no hi ha dubte que el fracàs de l'Estatut de 2006 n'és probablement una de les més importants. El nou Estatut va voler superar els dèficits que el desenvolupament de l'autogovern català va palesar durant la primera etapa d'aplicació de la Constitució i del primer Estatut de 1979. Però aquest intent de reforma va fracassar estrepitosament a causa d'un context polític molt hostil i d'una decisió del Tribunal Constitucional que va posar en crisi el nou pacte polític entre Catalunya i l'Estat. La societat catalana va considerar aquest fet com una gran deslleialtat per part de l'Estat.

La sentència del Tribunal Constitucional de 2010 sobre el nou Estatut no es pot veure com una decisió estrictament jurídica i això explica el rebuig social i polític que va tenir des de Catalunya. Amb l'Estatut de 2006 la majoria dels partits catalans, les institucions de la Generalitat i una àmplia majoria de la societat catalana havien confiat que establien un nou *pacte polític* per l'autogovern referendat a tres bandes: pel Parlament, per les Corts Generals i pels propis ciutadans. Una expressió democràtica de grans dimensions que va quedar frustrada per la decisió d'un òrgan jurisdiccional que no va saber calibrar ni entendre el que estava en joc darrera del nou Estatut.

La crisi de confiança entre Catalunya i l'Estat va aflorar amb força i va generar un desencís que va propiciar que bona part dels catalans i catalanes consideressin esgotat el marc constitucional i fessin una aposta per la independència. En fixar-se aquest objectiu polític afirmaven amb plenitud d'efectes el caràcter nacional de Catalunya i l'anhel de ser els únics responsables del seu destí en un estat propi integrat en la Unió Europea.

La crisi constitucional que suposa la sentència contra l'Estatut que és el detonant de la crisi institucional, política i social existent, s'ha d'emmarcar, necessàriament, en la llarga i problemàtica relació entre Catalunya i l'Estat. Les fractures emocionals i els conflictes polítics han estat continuats,

⁵³ Aquest document desenvolupa les manifestacions, opinions, dades i propostes efectuades pel grup de treball d'economia dels assistents a la sessió de treball del dia 29 de juny de 2019, al palau Macaya de Barcelona, així com també les aportacions posteriors telemàtiques dels participants a la iniciativa d'El país de demà'

especialment en les etapes, a partir de l'any 2000, en les que el PP ha gaudit de majories absolutes a les Corts. En la recerca de solucions i sortides al conflicte cal fer un breu i esquemàtic repàs a aquesta crònica dels greuges acumulats per la societat catalana.

En aquest sentit algunes d'aquestes fractures, fins i tot, són més de fons i tenen a veure amb una profunda divergència sobre el reconeixement de la pluralitat nacional, cultural i lingüística de la realitat de l'Estat espanyol i sobre el repartiment del poder polític en el si d'aquest Estat i en l'aposta per la concentració a Madrid del màxim poder econòmic, financer i simbòlic en detriment de Barcelona i no només de Barcelona.

La societat catalana comparteix la idea que l'esforç fiscal dels contribuents catalans no és correspost amb les transferències de recursos econòmics i les inversions en infraestructures que han de garantir el progrés i la prosperitat del país; que els marges d'acció d'un autogovern ambiciós i dotat d'una capacitat efectiva de respondre a les preferències dels catalans s'ha anat empentint cada vegada més; i que la llengua i la cultura pròpies de Catalunya són menystingudes per les institucions de l'Estat. En el context de la intensificació dels processos d'integració econòmica globals, els desafiaments derivats de les disruptcions tecnològiques en marxa i del reptes associats a l'escalfament global, al costat de les transformacions socials derivades de l'envelliment de la societat, l'increment de les desigualtats socials i l'auge dels moviments migratoris, la sensibilitat catalana és que no podia comptar amb l'Estat per fer-hi front de manera eficaç. Que calia un Estat que respongués millor i de manera més propera a les demandes, inquietuds i preocupacions de la societat catalana.

Tot plegat, a més ha vingut emmarcat per la utilització de l'anticatalanisme, com arma política que ha donat bons fruits en diverses conteses electorals als partits que han optat per aquesta estratègia i han condicionat de manera important als partits més proclius a cercar respostes a les demandes catalanes; uns partits que han optat per desqualificar les aspiracions democràtiques en favor de la independència i aprofitar aquesta situació per introduir més divisió en la societat catalana.

La independència és un objectiu legítim i, com a tal, ha de ser respectat com una opció plenament democràtica. No només com ideologia política, sinó també perquè que no és contrària a la Constitució, ja que aquesta no exigeix militància ni adhesió. La creació d'un nou Estat implica superar dificultats de gran envergadura. Pot originar un conflicte greu amb l'Estat al qual pertany la comunitat política que es vol independitzar, pot originar un conflicte social intern de gran dimensió i greus conseqüències si l'opció independentista no és clarament majoritària i pot tenir importants conseqüències en el pla

internacional, especialment en la Unió Europea. Així mateix, per garantir la convivència, cal que les societats democràtiques assegurin que el consens social al voltant dels mecanismes col·lectius de presa de decisió sigui el més ampli possible.

Qualsevol procés d'independència té dificultats per reeixir i encara que sembli paradoxal, aquestes dificultats poden augmentar quan més normalitzat està un Estat. En absència de situacions crítiques (per exemple, violació greu de drets de les minories per raons culturals, ètniques o religioses) la defensa i promoció de la independència és una tasca especialment complexa i requereix grans dosis de realisme, paciència i perseverança. Davant d'aquest panorama, no hi pot haver solucions simples i expeditives, sinó que cal una estratègia complexa i subtil que pugui superar els nombrosos obstacles que inicialment es poden oposar a la realització del projecte.

La independència en el món modern és un objectiu difícilment assolible per la via unilateral i la confrontació, especialment quan no compta amb un suport social clarament majoritari ni amb un suport important de la comunitat internacional. És un procés que només pot tenir viabilitat cercant fórmules negociades que combinin el principi democràtic, l'Estat de dret i els drets de les minories. Un equilibri certament difícil però necessari, com posen en relleu les experiències en les quals Catalunya s'ha enmirallat en ocasions: Unes experiències, com les del Canadà-Quebec o Gran Bretanya-Escòcia que posen en evidència les dificultats que té un procés d'independència que confronti les emocions i els sentiments a la percepció real del funcionament de la política en clau estatal i internacional. L'ex primer ministre escocès Alex Salmond va reconèixer públicament que arribar a un acord polític per convocar el referèndum d'independència d'Escòcia de 2014 no havia estat gens fàcil i que havia calgut esperar dècades. Això va passar en un dels països més democràtics que existeixen i en què ambdues parts (Gran Bretanya i Escòcia) van demostrar una pulcritud democràtica impressionant. També Escòcia, que va saber esperar la seva oportunitat.

La Sentència de l'Estatut i un context social de crisi profunda ha portat molta gent al convenciment que Catalunya no té altra opció que la d'emancipar-se d'Espanya perquè ja no és possible mantenir un projecte comú que respecti els drets de Catalunya com a comunitat nacional amb capacitat d'exercir un autogovern suficient per al seu desenvolupament. L'incompliment per l'Estat del pacte estatutari abocava a fer un pas endavant per assolir la plenitud nacional i el poder d'actuar com a Estat sobirà. Es va obrir així un nou escenari que va il·lusionar molta gent, convençuda que aquest era l'únic camí que li quedava a Catalunya per assegurar el ple desenvolupament del seu autogovern. No la independència com a objectiu en si mateix, sinó com a solució per garantir el futur de Catalunya com a realitat nacional. El moviment

Versió *Post sessió de treball del 21/9/2019 a Poblet*

ciudadà a favor de la independència ha estat un dels més importants a nivell europeu, i fins hi tot mundial, dels últims anys; l'identifica no només la voluntat d'assolir la independència sinó de construir un país i una societat des de zero amb la intenció de corregir els problemes que arrosseguen la societat actual.

Però és evident que en aquells moments el camí es va emprendre sense una estratègia adequada i possibilista. Amb la perspectiva temporal que tenim ara, és difícil arribar a una conclusió que no sigui que el *procés* ha estat una gran oportunitat perduda. Cal tenir la valentia de dir-ho, sens perjudici de la gravetat i anomalia que suposen la reacció de l'Estat l'1 d'octubre de 2017 i la judicialització del *procés* ambles greus i injustes acusacions penals, la presó i l'exili. L'Estat ha reaccionat d'una manera repressiva que ha fet trontollar els seus fonaments liberals i la divisió de poders, amb l'agregant de la voluntat de càstig i revenja que denoten les seves accions vers els el moviment independentista i els líders independentistes injustament empresonats.

El *procés* no només ha estat mancat d'una estratègia sòlida, sinó que ha patit el tacticisme imposat per les forces polítiques que l'han impulsat. Unes forces polítiques que molt sovint han avantposat els seus propis interessos electorals al bon fi del *procés* i que tampoc han estat capaces de canalitzar adequadament la pressió de les entitats cíviques constituïdes per impulsar i promoure el moviment independentista. La fortalesa de les institucions catalanes també ha quedat sotmesa a una dura prova en la conducció del *procés*.

El decantament del *procés* cap a la via unilateral no era la millor opció, com després s'ha pogut constatar. No es donaven les condicions necessàries per seguir aquesta via ni era prudent llençar un missatge a la societat que era un camí exempt d'importants obstacles. I en aquest cas no val a dir, com a argument a favor, que era l'única via possible davant un Estat espanyol que no en deixava cap altra. Això és cert, però també ho és que en política no hi ha mai res fix i permanent, la societat canvia avui amb més rapidesa que mai i no es pot descartar cap escenari a condició de saber esperar l'oportunitat. La via unilateral tenia masses elements en contra que calia haver valorat amb més profunditat. Perquè també va situar Catalunya en una lògica allunyada de la seva trajectòria històrica.

Una lògica que trencava amb una llarga tradició pactista. Perquè el projecte d'independència que es va acabar de definir amb la Resolució 1/XI del Parlament aprovada a l'inici de la onzena legislatura incorporava també una filosofia política que podia situar Catalunya a les portes d'un sistema polític molt allunyat del model de democràcia que coneixem. La necessitat d'aliances polítiques en pro del fi perseguit es va prioritzar fins al punt de vincular el

procés a un model polític i social que ens podria haver allunyat del nostre entorn i que afegia un handicap més al *procés*:

En el moment present és difícil ignorar els camins que van portar a confondre principis i valors bàsics. Com, per exemple, la dissociació entre democràcia i llei, que són dos principis inseparables i que no es poden anul·lar entre si. L'apel·lació al principi democràtic com a dogma absolut va ésser un greu error, perquè la democràcia no és possible sense el respecte a les lleis i això ha tingut, com malauradament hem pogut constatar, efectes molt greus per al *procés* i per als seus promotors. La unilateralitat té aquests problemes, que es fan més evidents quan menys consistent és la majoria social que impulsa el *procés* per la independència. Les eleccions de 2015 es van presentar com un plebiscit, però aquest no es va guanyar. Per poc, però no es va guanyar. /// (punt i a part)

Hauria estat honest haver-ho reconegut en aquell mateix moment i haver treballat per ampliar la base social favorable a la independència i haver cercat mentrestant altres alternatives. Perquè no era prudent presentar el *procés* com una opció viable, possible i únicament dependent de la voluntat dels catalans sense considerar les dificultats a les quals es podia enfrontar. Significativament, l'ha de vincular al *procés* a un referèndum d'autodeterminació al qual no es sentia convocada una part molt important de la societat. Un referèndum que no podia garantir que la consulta complís els requisits mínims per ser considerada una expressió democràtica inapel·lable de la voluntat de la ciutadania. Encara que el referèndum de l'1-0 va acabant essent una expressió enorme de mobilització ciutadana en defensa del dret a la independència i del dret a votar sobre la independència, que les carregues dels forces i cossos policials de l'Estat van conferir consistència i credibilitat, enfortint el capital polític de les institucions catalanes i recuperant, si s'actuava amb intel·ligència, la capacitat negociadora, sense haver de posar en risc l'autogovern.

El que s'acaba d'explicar és necessari dir-ho per tenir plena consciència del què ha passat a Catalunya en els darrers anys i per què ha passat. Persistir en una estratègia errònia no és la solució. Ja hem patit la suspensió de l'autogovern i no podem arriscar a que torni a passar. Persistir en l'error només incrementarà la frustració i perpetuarà el cercle viciós que actualment ens tenalla. Amb costos en el terreny personal, econòmic i social molt negatius per a Catalunya i per a la seva imatge històrica com a societat oberta i cosmopolita. Una Catalunya que, potser sense ser-ne plenament conscient, ha deixat de costat alguns valors europeus en la seva manera de fer i es pot convertir en un problema per a Europa. Una Catalunya que amb la seva història recent ha jugat clarament la carta europeista i que no pot córrer el risc de caure en posicions euroescèptiques.

Versió Post sessió de treball del 21/9/2019 a Poblet

Document pendent revisió final

Les formes i els procediments són importants en democràcia i la manera de portar el *procés* no ho ha tingut sempre en compte. Qui esperava que la causa catalana tingués la simpatia d'Europa no va calcular-ho bé. . I amb més raó si pensava guanyar-se-la mitjançant la via unilateral.

En el seu discurs del passat mes de juliol de presentació de candidatura davant el Parlament Europeu, la nova presidenta de la Comissió Europea, Ursula von der Leyen va tenir especial interès de fer referència a la defensa dels valors europeus i va recordar de manera significativa el valor del dret com a fonament de la civilització europea. Les seves paraules no s'haurien d'ignorar: *"The cradle of our European civilisation is Greek philosophy and Roman Law (...) The Rule of Law is our best tool to defend these freedoms and to protect the most vulnerable in our Union. This is why there can be no compromise when it comes to respecting the Rule of Law"*.

Un valor del dret que no és altra cosa que el valor de la mateixa democràcia, car aquell és el resultat de l'exercici d'aquesta. Les regles de joc s'han de respectar perquè no són destriables del principi democràtic. El binomi democràcia-estat de dret actua com una garantia de la mateixa democràcia perquè una decisió majoritària no es democràtica per sí mateixa si no respecta les condicions establertes perquè es pugui produir. En democràcia cal respectar el "contracte social" que representen les constitucions i els drets i llibertats que en deriven per a tots. La relació entre democràcia i dret també exigeix d'un sistema de contrapesos del qual en forma part un poder judicial independent, no influenciat per interessos polítics. Malauradament aquest requisit presenta en el nostre cas uns dèficits notables que fan imprescindible reformes profundes per garantir una real i efectiva separació de poders.

Tot això fa que s'hagi de donar un equilibri molt delicat per preservar la qualitat democràtica d'un país. Es evident que Espanya ha resolt malament la qüestió i no ha volgut canalitzar per les vies democràtiques i legals possibles les demandes que compten amb un amplíssim suport en la societat catalana. El "contracte social" no pot ser interpretat com una foto fixa i permanent, ni tampoc interpretat sesgadament. En un Estat plurinacional, ha de ser un marc obert i evolutiu que permeti donar sortida a qualsevol demanda social, fins i tot, d'aquelles que promouen reformes estructurals d'ampli abast. La qüestió catalana, en el context espanyol, es una qüestió fonamentalment democràtica. La sentència de l'Estatut ja en fou un bon exemple si ens atenem al context en que va produir. Com també ho son les actuacions judicials relacionades amb el *procés* que estan posant en evidència l'extrema gravetat d'aquest problema. Però la posició catalana tampoc pot quedar exempta d'autocrítica quan es va decidir seguir el camí que ens ha portat fins on som ara.

A Catalunya es va pensar que podia ser així posant en dubte el caràcter democràtic de l'Estat, una posició maximalista que confonia l'existència de greus i persistents dèficits democràtics (objectivament existents i indiscutibles) amb una fallida del sistema democràtic en general i que no va tenir en compte que per a la Unió Europea Espanya és i continua essent una democràcia.

Encara que costi de reconèixer, és necessari que des de Catalunya es faci un exercici de responsabilitat i d'autocrítica imprescindible perquè el patriotisme significa voler el millor per al país i treballar per superar la crisi en què està immers. Només la inacceptable situació que pateixen els presos pot temperar aquesta crítica i és comprensible. Però això no treu que hagi arribat el moment que la societat catalana faci el seu propi judici polític i prengui consciència de l'atzucac en què es troba i de la urgència que té sortir-ne.

4.1.2.- Curar les ferides

Els fets succeïts en els darrers anys han propiciat la crisi més greu de la història recent de Catalunya. Una crisi que ha causat perjudicis molt importants a la societat catalana a les relacions entre Catalunya i l'Estat. Uns perjudicis agreujats per la reacció de les institucions estatals (la violència de l'1-O, l'aplicació de l'article 155 de la Constitució, la causa penal jutjada pel Tribunal Suprem), que molts catalans veuen com un escarment i una humiliació. Tot això fa que el cercle viciós no es pugui trencar i que la imminent sentència del *procés* plani com una amenaça que pot radicalitzar encara més la situació i les posicions de cada part. Són ferides obertes que encara poden aprofundir-se segons com es desenvolupin els esdeveniments en el futur.

Per una banda, en aquest context, la societat catalana segurament haurà de tornar a afrontar proves d'estrès importants. Si s'imposa la lògica de la unilateralitat, es confirmarà que la base emocional que ha impulsat el *procés* persisteix i, amb ella, el conflicte, que pot adoptar una forma encara més radical i provocar el deteriorament del prestigi de les institucions que ens representen. Si així fos, els riscos serien molt alts, perquè es confirmaria que el relat que s'imposa no és el del seny, el realisme i la voluntat de trobar una sortida, sinó el de defensar a qualsevol preu un projecte pel sol fet de considerar-lo just, sense tenir en compte cap altre factor. Una visió molt allunyada de la política real i molt propera a l'autoengany i el victimisme que ens tornarà a abocar a un camí sense sortida i complicarà encara més la situació. Serà també el moment en què caldrà vèncer la temptació d'entrar en el terreny del "com pitjor, millor", una actitud populista i antipolítica.

Per altra banda, la situació pot agreujar-se i el conflicte es pot enquistar en la mesura que les institucions de l'Estat i els partits polítics espanyols siguin incapaços de proposar i activar mecanismes i formules que permetin canalitzar les legítimes demandes de la societat catalana. Si a més, s'imposés la lògica dels sectors més radicalitzats del nacionalisme espanyol, el panorama per a Catalunya i Espanya seria extremadament dolent.

El procés que havia de servir per avançar ens ha fet retrocedir, i ho podem fer més encara si la societat catalana no pren consciència d'on és i de la necessitat de reorientar la seva política. De fet, més que reorientar caldria dir "fer política" amb majúscules i defugir els discursos fàcils.

La societat espanyola en el seu conjunt, i els partits espanyols, en particular, també han de ser conscients que el preu pagat per la democràcia espanyola per impedir el procés ha estat extremadament alt en termes del respecte als drets i les llibertats fonamentals i que sense una solució democràtica a les demandes catalanes, la democràcia espanyola no gaudirà d'estabilitat i continuarà patint un procés de degradació. Catalunya és massa important per pretendre governar contra ella o ignorant-la.

Si s'analitza amb objectivitat el desenvolupament final del *procés* (des de l'aprovació de la Revolució 1/XI fins l'1-O i la declaració d'independència del 27-O), és difícil no arribar a la conclusió que la declaració d'independència va ser un acte més gestual que real i efectiu. El camí iniciat després de les eleccions del 27 de setembre de 2015 (les eleccions "plebiscitàries") ha estat, vist en perspectiva, una mala estratègia. Una fugida cap endavant que va superar els seus promotors en no tenir capacitat per replantejar la seva estratègia a temps. Això ha produït l'efecte pervers de convertir un projecte que havia de ser la solució per Catalunya en el seu principal problema dels últims temps. Una crisi política d'extraordinària envergadura que perjudica els catalans i catalanes i que no serà fàcil superar a curt termini.

El *procés* ha profunditzat en la desconfiança mútua. No podia ser d'altra manera. La integritat territorial d'un país no és una qüestió secundària. La història demostra que molts conflictes s'han produït per discrepàncies sobre aquesta qüestió. L'opció per la via unilateral s'ha percebut des d'Espanya com una gran deslleialtat que ha posat en crisi els fonaments polítics i jurídics de l'Estat. Si el projecte independentista ja genera per si mateix anticossos, haver-lo volgut materialitzar de la manera en què s'ha fet ha incrementat aquest efecte. I és evident que aquesta no és la situació més idònia per reconstruir ponts. I la virulenta reacció de l'Estat, d'altra banda, després d'anys d'ignorar les demandes democràtiques i legítimes de la majoria de la societat catalana, ha acabat provocant la desconexió emocional d'una part molt gran del país amb la idea d'Espanya com a projecte possible.

El resultat del *procés* ha debilitat la posició de Catalunya i ha consumat la ruptura sentimental amb l'Estat. Això complica i probablement restringeix el marge de maniobra per sortir de la situació en la que ens trobem. Cal ser plenament conscients de la dificultat de bastir en aquests moments un acord amable i amistós entre Catalunya i Espanya després d'un xoc de la magnitud i conseqüències del *procés* i de la reacció de l'Estat.

En aquest context és absolutament imprescindible que des de Catalunya es faci un gest clar. Però també és imprescindible que la política espanyola sigui receptiva a aquest gest, cosa que no sembla fàcil en alguns dels seus sectors. El *procés* català no ha tingut un efecte neutre en la configuració del panorama polític a Espanya, caracteritzat, majoritàriament, per a posicions contràries a la idea de la plurinacionalitat i la pluriculturalitat. Ans al contrari, s'ha notat especialment en l'emergència de nous partits o en la radicalització d'alguns dels existents que, si poguessin, ens aplicarien permanentment l'article 155 de la Constitució. En aquest clima de desconfiança és imprescindible cercar escenaris que permetin restablir un nou clima de confiança. Uns escenaris que requereixen que Catalunya i Espanya es respectin mútuament i que aquest respecte inclogui necessàriament la voluntat expressada per la majoria de la societat catalana en cada moment.

Catalunya i Espanya no poden continuar ni un moment més girades d'esquena. Els conflictes polítics només es superen si hi ha interacció entre les parts, perquè aquest és el requisit necessari per poder dialogar sincerament. Aquesta és la grandesa de la política, que també comporta saber transigir i cercar compromisos. Un diàleg obert i honest ha de perseguir solucions encara que això impliqui fer cessions per les dues bandes. La situació de bloqueig que tenim s'ha de superar urgentment i aquesta és una responsabilitat compartida que, com s'exposa més endavant, no és impossible ni està abocada al fracàs permanent si hi ha voluntat política d'avançar.

Una altra ferida del *procés* és interna. Una ferida que té dues projeccions: la desafecció i la polarització de la societat.

El *procés* ha portat molts catalans i catalanes a desconnectar emocionalment d'Espanya. Aquest és un fet molt perceptible en determinades parts del territori. La desconexió emocional no pot ser criticada com a tal. És una actitud vital que s'ha de respectar. Però objectivament presenta problemes, singularment que aquesta desconexió es converteixi en frustració, si no es troba cap via de sortida. Una part molt important de la societat catalana vol la independència i no està disposada a renunciar-hi. Per a molta gent aquest objectiu ha estat a tocar de la mà perquè ha cregut que el *procés* podia assolir el seu objectiu amb relativa facilitat. Ja sabem que aquesta creença no era fundada, però això no desactivarà sense més les percepcions i els desitjos de

la gent. Però sí que es pot fer un esforç per convèncer-la que la independència va per llarg i que és un objectiu molt més complex del que sembla. Els desitjos o el mateix ideal de justícia no sempre es poden fer realitat immediatament, perquè estan condicionats per molts altres factors.

No s'ha de demanar ni es pot demanar a ningú que renunciï al projecte de la independència de Catalunya. Com s'ha dit abans, és un projecte legítim que es pot promoure i defensar i en el qual creu una part molt important de la societat catalana. Però si en aquests moments no és possible, la pura i simple desafecció emocional pot esdevenir perillosa, perquè no canviarà les coses i portarà a la cronificació de la situació. Un enroc que se'ns pots girar en contra, perquè ens privarà de tot marge de maniobra. La desafecció pura i dura ens impedirà cercar solucions que millorin la nostra situació política, no ens permetrà fer política "transitòria" per sortir del pas, mentre es continua treballant per l'objectiu de la independència. No són coses incompatibles si es vol actuar amb intel·ligència.

El *procés* ha provocat també que avui coexisteixin a Catalunya dues societats fins a cert punt "independents". Negar que el *procés* ha polaritzat la societat catalana seria absurd. De fet, tots els processos d'independència en societats plurals i complexes tenen aquest risc. Un problema que empitjora pel fet que aquesta polaritzat pràcticament ho es en dues parts iguals, l'una a favor, l'altra en contra de la independència. Haver optat per la unilateralitat agreujava aquest problema. Una segona desafecció, aquesta contra la causa independentista, és la dels qui se senten vinculats a Espanya i van veure en la convocatòria del referèndum de l'1-O una amenaça al seus drets com a ciutadans espanyols.. Això palesa que en un context social com el de Catalunya només un referèndum acordat amb l'Estat pot ser l'instrument adequat per conèixer l'opinió de la ciutadania i perquè tota aquesta, sense exclusions, accepti la consulta. Una solució que és la única que pot actuar com a antídoto front a una reacció de defensa i radicalització que ha donat ales a l'emergència i consolidació de forces polítiques d'inspiració espanyolista. També s'ha perjudicat el resultat de molts anys de política integradora. Quan es va recuperar l'autogovern es van poder fer amplis pactes polítics amb la voluntat d'assegurar la cohesió de la societat catalana i evitar la creació de compartiments estancs. La política lingüística n'és probablement l'exemple més paradigmàtic. La capacitat de consens que fins fa poc temps es considerava prioritària per sobre de les divergències partidistes quan es tractava de temes "de país", ha desaparegut, la qual és una gran pèrdua de capital polític i social. Un pas enrere que costarà molt revertir.

A aquest fenomen de ruptura interna ha contribuït també un ús no sempre apropiat de les institucions. Per definició, les institucions estan al servei de tots els ciutadans i aquests s'hi han de veure reflectits, han de sentir-les com a

pròpies, com a defensores de l'interès general, de l'interès de tots. Una part de la societat catalana se n'ha distanciat. Les institucions no s'han protegit com a tals i hi ha gent que ho ha vist com una colonització de les institucions per determinats moviments cívics, fins al punt de produir-se una confusió de rols poc saludable entre el poder públic i part de la societat civil. S'ha perdut, en gran mesura, el respecte per les opinions contràries i les persones que les defensen. L'esperit de diàleg s'ha afeblit perquè no hi ha matisos, tot és blanc o negre. Massa incomprensió, masses blocs i trinxeres, poc espai per a un debat obert i constructiu. En aquests darrers anys

Un debat estèril, perquè no és més patriota el que es deixa portar per les emocions que el que es guia per la templança i la prudència. En política la prudència sempre és necessària. El millor servei que es pot fer al país és no posar en risc el seu futur de manera irreparable.

Una altra de les seqüeles del *procés*, especialment greu i preocupant és la reacció de l'Estat, que ha contribuït decisivament a aprofundir la crisi política i social i a l'aparició d'elements distorsionadors.

La decisió de voler impedir per la força el referèndum de l'1-O va ser impròpia d'un Estat democràtic, a banda d'absurda i irresponsable. El referèndum tenia fonaments febles per les mancances que arrossegava d'origen. Ja ho hem comentat i cal recordar que la mateixa Comissió de Venècia, òrgan de referència del Consell d'Europa en aquesta matèria, ja ho havia advertit. Amb l'actuació de la policia el dia 1-O l'Estat va perdre la raó democràtica, fàcil d'associar per a alguns amb èpoques predemocràtiques.

Però aquest no ha estat l'únic error de l'Estat. L'error més greu ha estat el no haver volgut escoltar una demanda social i tancar-se en banda a obrir vies negociades de solució. Aquesta actitud es una renúncia a fer política i un menys teniment d'una expressió democràtica i legítima de gran part de la societat catalana. Un error que ha portat a un de pitjor com és la judicialització del "procés". La renúncia a fer política ha tingut aquest efecte pervers que ha agreujat encara més el conflicte perquè la resposta judicial ha estat clarament desproporcionada respecte als fets objectius.

L'actuació de la justícia s'ha guiat més per la voluntat d'escarmentar que per la de fer justícia. Les injustificades acusacions per rebel·lió o sedició i la presó provisional han contribuït a reforçar la imatge de la repressió en gran part de la societat catalana, més enllà de l'àmbit independentista i més enllà fins i tot de les fronteres; per això, una part important de la societat catalana considera que els polítics empresonats són presos polítics. Malgrat que Europa no està disposada, com s'ha vist, a facilitar la independència de Catalunya, és evident que tampoc se sent còmoda amb els excessos coercitius i repressius de l'Estat espanyol, que en mostren la pitjor cara i fan pensar justificadament que en la

causa penal no aflora tant la voluntat d'aplicar el dret penal d'acord amb els seus principis naturals com la d'enviar un missatge per a navegants. Caldrà veure quin impacte tindrà la sentència en la societat catalana i com aquesta hi donarà resposta si finalment és condemnatòria. Segurament serà un moment de noves mobilitzacions, però ja no és tan clar quin efecte real podrà tenir més enllà d'uns actes de protesta massiva. En qualsevol cas s'ha d'aspirar a que la resposta ciutadana sigui la més àmplia i consensuada possible. Encara que també ha de ser el moment de fer una avaluació política i social del que ha passat en aquests darrers anys i treure'n les conclusions pertinents. És inevitable que molts catalans percebin una sentència amb penes de presó com un acte d'humiliació. Aquest fet però, no ens hauria de portar a l'immobilisme. Ja ho hem dit quan hem parlat de la desafecció emocional. Aquesta situació s'ha de superar ni que sigui per sobreviure, per mirar cap al futur.

La gestió de la sentència s'ha de plantejar en dues direccions. S'ha de fer tot el possible per solucionar la situació personal dels afectats i s'ha d'aprofitar com a punt de partida per redefinir el projecte polític catalanista amb un enfoc que necessàriament ha de prescindir dels radicalismes, però no de les idees i les aspiracions nacionals, que és obvi que s'han de reorientar, com proposem més endavant. Des de Catalunya s'ha de fer tot el que estigui en les nostres mans per revertir l'actual situació de presó. L'indult o la reforma del Codi Penal serien dues opcions a considerar en la hipòtesi d'una sentència condemnatòria. Unes vies que les institucions i els representants de les forces polítiques catalanes haurien d'impulsar i negociar amb les autoritats estatals perquè és difícil solucionar el conflicte polític mentre aquesta situació no es resolgui.

4.2.- LA RECONSTRUCCIÓ NACIONAL

4.2.1.- Repensar l'estratègia política Catalunya necessita fer una reflexió profunda per repensar l'estratègia política. Cal un nou enfocament que sigui plenament conscient de les dificultats que presenta la independència i prengui consciència que aquest és un procés de llarg recorregut que requereix paciència, perseverança, intel·ligència i, per què no dir-ho, fredor. En efecte, implica un recorregut i una planificació a mig i llarg termini incompatibles amb la impulsivitat, ha de perseguir el major suport democràtic possible, ha de cercar solucions acordades i ha de convèncer de la conveniència i necessitat a la comunitat internacional. És una tasca molt difícil, però no impossible. No es pot simplificar ni ser ingenu respecte en això. Les conseqüències ja les coneixem.

En aquesta nova direcció cal, en primer lloc, incrementar la confiança ciutadana sobre les possibilitats de resoldre un conflicte que és essencialment polític. Cal recuperar, en la mesura del possible, els grans consensos del catalanisme que sabem per experiència que es poden assolir al Parlament de Catalunya. Cal promoure un nou entorn de confiança i lleialtat que permeti crear les condicions necessàries per establir un nou pacte polític; perquè només així podrem sortir de l'atzucac actual. Un pacte polític franc a dues bandes que permeti explorar noves opcions i arribar a acords encara que obligui a fer renúncies temporals; sempre mútues; en benefici del bé comú.

Portem masses anys de convulsions polítiques amb conseqüències negatives en el pla polític i social. I també, no ho oblidem, en l'àmbit de l'economia. ja sabem que les incerteses i la inseguretat no són ambients propicis per atraure noves inversions.

Catalunya necessita amb urgència recuperar un marc d'estabilitat política amb nous lideratges que no tinguin por de parlar clar sense estar pendents de les enquestes, que no confonguin el realisme amb l'immobilisme, ni l'idealisme amb el voluntarisme. Uns lideratges que retorni a les institucions el seu prestigi, que parli amb tots i governi per a tothom. Uns lideratges que superi l'actual diàleg de sords entre Catalunya i l'Estat, que defensi els interessos de Catalunya, però sense renunciar a influir en la política espanyola perquè, encara que no agradi a alguns, també és "la nostra" política i no hi hem de renunciar.

4.2.2.- Repensar el camí cap a la independència

Repensar l'estratègia no significa renunciar a la independència. Ara ja sabem les dificultats que presenta i quin són els resultats de seguir la via unilateral i de la confrontació amb l'Estat. No cal insistir-hi. La independència és un

objectiu legítim i desitjat per una part molt important dels catalans i catalanes. Però ja sabem que és difícil d'assolir, perquè crea un conflicte amb l'Estat que no es pot minimitzar i, d'entrada, incomoda a la Unió Europea, sobretot en un moment en què aquesta té molts desafiaments (com és el cas del Brexit o del capteniment poc democràtic i poc respectuós amb l'estat de dret que mostren alguns països membres). Encara que això no significa que s'hagin de cercar solucions per tal que el projecte de la independència sigui considerat "normal" en un Estat plurinacional i pugui tenir vies de sortida. Una constitució democràtica ha de trobar mecanismes per canalitzar eventuales demandes independentistes. Encara que l'Estat percebi la independència d'una part del seu territori com un atac contra la seva integritat, el més raonable i convenient és assumir-ne l'existència com un fet i tractar de donar-li una resposta civilitzada. Si la democràcia es fonamenta en la voluntat de la majoria, hauria de ser normal que aquestes vies existissin.

Després del que ha succeït a Catalunya en els darrers anys, s'han de dirigir tots els esforços possibles a aconseguir el reconeixement del "dret a la independència" i bastir amb imaginació el marc jurídic que permeti exercir-lo. En un estat democràtic cal assumir que la independència pot ser difícil, però no ha de ser impossible. El fet nacional català i el d'altres territoris de l'Estat justifica disposar de vies per canalitzar els anhels de les minories nacionals quan són majoritàries en el seu territori. Per raons òbvies, això no es va poder articular en la Constitució de 1978, però la societat ha evolucionat molt des d'aleshores, s'ha tornat més complexa i han caigut, o si més no flexibilitzat, valors i dogmes que en altres èpoques eren intocables.

Una constitució que no és "militant" ni imposa adhesió, com ha reconegut el mateix Tribunal Constitucional, és sempre reformable i permetria el reconeixement del dret de secessió tot establint-ne les condicions per exercir-lo. Aquest marc jurídic ens acostaria al que disposa el Canadà amb el que es coneix com la doctrina de la "claredat". Una doctrina establerta per llei i inspirada pel Tribunal Suprem d'aquell país, que permet l'exercici del dret de secessió a partir d'un acord polític que estableixi les condicions d'un referèndum d'independència que, si és positiu, obliga a negociar com implementar-la.

Pot ser fàcil criticar aquesta proposta qualificant-la d'ingènua. Una ingenuïtat fonamentada en la naturalesa de l'Estat espanyol i la dificultat de reformar la Constitució. Però s'hauria d'acceptar que a aquesta ingenuïtat s'hi pot oposar la d'haver pensat que el *procés* podia haver funcionat per la via unilateral. Avui més que mai les coses evolucionen molt ràpidament, també la política. El que fa uns anys semblava impossible, pot esdevenir factible amb menys temps del que sembla. Tot depèn de les circumstàncies i ara aquestes són molt més variables que dècades enrere. El que cal és treballar amb constància i

intel·ligència per conscienciar quanta més gent millor que existeix un problema i que és millor canalitzar-lo que tornar a córrer el risc que es desbordi. Un treball que tindrà el cost afegit de restablir un clima de confiança i lleialtat entre Catalunya i l'Estat, però que s'ha d'intentar.

Propiciar un escenari que permeti exercir el dret de secessió pot portar temps. Però això no exclou que des de Catalunya es faci tot el possible perquè aquest debat es mantingui viu i en el centre del debat polític, si més no per prendre consciència de l'existència d'una demanda que té el suport d'una gran part de la societat catalana que en el futur es pot incrementar i a la qual serà necessari donar una sortida.

En la sentència de 2014 sobre la declaració de sobirania de Catalunya el Tribunal Constitucional va recordar que el Parlament de Catalunya té iniciativa per promoure una reforma constitucional i que, si l'exerceix, les Corts han d'entrar a considerar-la. La dinàmica posterior del *procés* ha deixat en l'oblit aquesta declaració. Tanmateix, ara pot ser un bon moment per recuperar-la. Òbviament, exercir una iniciativa no assegura que aquesta prosperi, però no hauríem de menystenir els efectes que aquesta via pot tenir per generar un debat polític i jurídic plenament democràtic, legal i transparent, primer al Parlament i després davant les Corts Generals. Un debat que també podria afectar molt positivament la imatge de Catalunya cara enfora. La iniciativa i els efectes de la seva tramitació, també a Madrid, depenen de nosaltres.

Una altra via a considerar, que pot ser independent o prèvia a l'anterior és la d'assolir un pacte amb l'Estat per convocar un referèndum que permeti als catalans i les catalanes expressar la seva opinió sobre la independència de Catalunya. Aquest no pot ser un referèndum d'autodeterminació com erròniament es planteja des d'algunes instàncies. Un referèndum d'aquesta naturalesa no té suport en el dret internacional ni tampoc es emparat per les constitucions de cap democràcia liberal. El referèndum del 1-O es va plantejar erròniament en base al dret d'autodeterminació dels pobles, però tots sabem a hores d'ara que aquest dret exigeix que es donin unes condicions polítiques, socials i jurídiques que no existeixen a Catalunya.

Tanmateix això no exclou que es consulti als ciutadans perquè puguin expressar la seva opinió. El Tribunal Constitucional ha negat que es pugui fer un referèndum consultiu el resultat del qual pugui entrar en contradicció amb la Constitució. Però aquesta doctrina pot tenir excepcions, com han posat en relleu eminents constitucionalistes, i una d'elles bé podria ser una consulta per verificar si existeix o no una majoria social a favor de la independència abans d'iniciar un procés polític de negociació amb l'Estat que permetés canalitzar aquesta demanda. I en darrera instància sempre es podria presentar aquest referèndum com una consulta adreçada als ciutadans sobre la conveniència de

reformar la Constitució per reconèixer el dret a la independència. Un referèndum que, en el cas d'una resposta positiva, atès el seu valor democràtic i l'obligació de donar-hi resposta, tindria sens dubte uns efectes polítics molt importants per al futur immediat.

Aquestes opcions permeten comprovar que existeixen altres alternatives per promoure el projecte de la independència. Alternatives més complexes i incertes que certament no garanteixen resultats ràpids ni fàcils, però que demostren que hi ha marge de maniobra i que no es podrien desqualificar amb l'argument que no respecten els procediments i són inconstitucionals. La clau de volta està en apostar pels escenaris "bilaterals", perquè són els únics que, en les circumstàncies polítiques i socials actuals poden fer viable un projecte com aquest. I també apostar per aconseguir una àmplia majoria social que permeti que aquest camí prosperi de la ma del principi democràtic i faci difícil que es mantinguin posicions tancades o inamovibles per part de l'Estat.

La reorientació de l'estratègia per assolir la independència vers unes vies noves més pragmàtiques ha de ser vista com una estratègia de persistència en l'exercici del principi democràtic, que pugui desgastar la credibilitat democràtica de l'Estat si aquest es nega sistemàticament a donar resposta a una demanda social ampla i persistent. També com una estratègia que pugui atraure les simpaties a nivell internacional si es desenvolupa correctament i si es fa evident que el suport social a la independència s'incrementa i se situa clarament per sobre del llindar del cinquanta per cent de la població.

4.2.3.- Proposta per un acord de "conveniència"

Els esforços que s'han de fer per reconduir l'estratègia que ha de permetre als catalans i catalanes poder decidir lliurement sobre l'estatut polític i jurídic que majoritàriament volen assolir, no haurien de ser incompatibles amb la necessitat de construir des d'ara mateix unes bases per recomposar urgentment la relació entre Catalunya i l'Estat. És una qüestió de supervivència que ens obliga a cercar solucions a curt termini per sortir de l'actual cercle viciós que ens tenalla. Cal vèncer la desafecció i la desconfiança per donar oxigen a la política. Si més no, per poder respirar una mica.

No és fàcil defensar aquesta via quan l'Estat no ha fet cap esforç per comprendre la situació catalana. És comprensible que molta gent pensi que no hi ha res a fer amb qui ja ha incomplert un pacte (l'Estatut de 2006). Però quina alternativa tenim, si no? I també hem de tenir en compte dues coses més: que no sempre hi haurà a l'altra costat el mateix interlocutor polític i que cal presumir que l'Estat també ha après dels seus errors i no li interessa que el problema "català" es cronifiqui i s'agreugi encara més. Per això, com dèiem

abans, és necessari que hi torni haver interacció entre les dues parts, condició necessària per al diàleg i l'acord.

Hi ha bones raons per pensar que a les dues bandes interessa trobar una sortida a l'actual situació ni que sigui per mitjà d'un *pacte de conveniència* (la "conllevància", utilitzant la terminologia orteguiana) a l'espera de nous escenaris. Un acord que és imprescindible que es fonamenti en el respecte mutu i en una posició d'igualtat entre Catalunya i Espanya mentre arriben moments menys tensos malgrat les diferències i les disputes no resoltes. Una sortida que també pot servir per recomposar ponts en el sí de la societat catalana.

És necessari que entre Catalunya i Espanya es recuperi la sintonia o "freqüència" que permeti la interacció i el diàleg mutu. Catalunya ho ha d'intentar i l'Estat també ho necessita, encara que per això hagi de superar el context hostil envers Catalunya en que s'ha instal·lat la política espanyola. L'Estat també ha de fer un acte de valentia que permeti veure i cercar solucions que tinguin el contingut adient a l'envergadura del problema.

La Constitució ha sofert des de fa molts anys un greu problema d'apropiació per part d'aquells que en neguen la capacitat potencial de desenvolupar l'autogovern territorial. La referència que fa als "pobles" d'Espanya i a la necessitat de protegir-ne la cultura, la llengua i les institucions, ha estat sistemàticament ignorada. I el mateix es pot dir de la important diferència que recull entre nacionalitats i regions. S'ha sublimat el principi d'unitat sense reconèixer que la unió espanyola no significa ni requereix uniformitat, sinó que exigeix el respecte i el reconeixement de la pluralitat. La idea d'Espanya com a "*nación de naciones*" no és una idea nova ni concebuda des de Catalunya.

En l'elaboració de la Constitució el "problema" català i el basc van ser molt presents i això va propiciar que el disseny de l'autonomia territorial es plantegés de forma especialment oberta i flexible. És a dir, amb un marge de decisió especialment gran per a l'acció política perfectament compatible amb el reconeixement de situacions singularitzades. Contra el que s'ha afirmat erròniament, la Constitució no obliga a solucions territorials homogènies ni uniformadores. Aquesta ha estat una tendència volguda per interès polític, però no l'única possible. Després del que ha passat a Catalunya recentment, ja seria hora que tothom reflexionés sobre on ens ha portat la política del "café para todos".

Catalunya ha de defensar i exigir de l'Estat una reorientació urgent d'aquesta política. Una reorientació en la qual també es poden cercar aliances amb altres territoris de l'Estat per reforçar lligams i establir, si escau, estratègies comunes. El marc constitucional permet cercar fórmules inspirades amb principis com el de la multinacionalitat i la asimetria. També seria hora de

revisar el principi de sobirania, un principi que s'ha mitificat, però que en el marc actual ja no es concep com un poder absolut, independent i inalienable. La sobirania tendeix a ser cada cop més un poder relatiu, divisible i transferible i això val tant per a Espanya com per a Catalunya.

El marge de maniobra existeix i el que cal fer és utilitzar-lo i fer propostes clares per obrir un procés de negociació franc i lleial. Aquest pacte ha de comprendre i anticipar d'entrada la importància del que es coneix com a *política del reconeixement*. El reconeixement clar i sense embuts per part de l'Estat que Catalunya és una realitat nacional. Aquest reconeixement és necessari perquè la societat catalana que se sent independentista, o almenys una part important de la mateixa, pugui entendre que existeix de veritat un espai de negociació política, ni que sigui com a solució temporal o provisional fins que no s'assoleixin nous objectius.

Des de Catalunya s'ha de lluitar perquè sigui així i s'han de tenir clares quines poden ser les bases d'aquest acord. Unes bases possibilistes que no es puguin rebutjar amb el fàcil i recurrent argument que a la Constitució no les permet. No és aquest un exercici teòric, perquè de propostes concretes n'hi ha per avançar en aquesta direcció. A continuació en destaquem algunes de les més rellevants:

- La *recuperació* de les previsions i disposicions de l'Estatut de 2006 que van ser declarades inconstitucionals o objecte d'interpretació restrictiva per part del Tribunal Constitucional. En general, les objeccions fetes en aquest cas no es refereixen a les previsions com a tals, sinó a la capacitat de l'Estatut d'adoptar-les. Això no exclou, per tant, que es puguin recuperar i fer efectives per vies legislatives o per uns altres mitjans jurídics diferents. És una assignatura pendent del Govern de l'Estat que ara seria perfectament lícit exigir. Seria també una bona manera de restituir el pacte polític que l'Estat no va respectar.

El reconeixement que Catalunya és una realitat nacional, el valor efectiu dels seus drets històrics o de les clàusules econòmiques de compensació estatutàries, son alguns del exemples a destacar en aquest àmbit.

- La segona proposta és la d'assolir un acord per *transferir* més competències en educació, llengua, cultura, dret civil i immigració, eixos essencials per a la preservació de la nació catalana. Els catalans han de tenir garanties que el fet de continuar formant part d'una nació més gran, sigui Espanya o Europa, no ha de posar en perill la pervivència de la seva comunitat nacional.

Els drets lingüístics, l'exclusivitat de les competències culturals, la capacitat expansiva del dret civil i les polítiques d'immigració són aspectes essencials sobre els quals la Generalitat hauria de poder legislar amb amplitud i disposar de les garanties perquè aquesta legislació sigui respectada.

En aquest àmbit també s'hi hauria d'incloure el reconeixement d'un espai propi d'organització institucional, especialment de l'organització administrativa. Un espai en el qual quedés garantida la plena capacitat per poder regular i determinar els aspectes més interns (per exemple, la funció pública) com sobretot els que afecten a les relacions amb els ciutadans i el món empresarial (per exemple, el règim jurídic, els procediments administratius o la contractació pública).

I també un espai que permetés definir d'una vegada per totes un model d'organització territorial propi, no supeditat a la pervivència de la divisió provincial. Una organització territorial local concebuda, en definitiva, com una qüestió interna de Catalunya no necessàriament condicionada per esquemes o models externs.

- La tercera proposta és la d'establir el *principi d'integritat competencial* en l'exercici de la potestat legislativa. Aquest principi s'ha de referir al conjunt de les competències que defineixen el contingut material de l'autogovern i tindria essencialment dos objectius: garantir els àmbits de competència exclusiva de Catalunya que determina com a tals l'Estatut, d'una banda, i redefinir la legislació bàsica estatal per tal que actuï de manera similar a com ho fan les directives comunitàries, és a dir, com a normes que només fixen principis o estàndards generals, com a normes que deixen un espai suficient per implementar polítiques legislatives pròpies. El Tribunal Constitucional ha estat incapaç de resoldre aquesta qüestió, però això no exclou que ho pugui fer un acord polític que, al mateix temps, articuli els instruments de col·laboració entre l'Estat i la Generalitat. per garantir la integritat competencial sense quedar exposat a les decisions del Tribunal Constitucional.
- Una proposta d'especial rellevància concerneix el *finançament* de la Generalitat. És una mancança crònica que ha creat a Catalunya un sentiment de greuge comparatiu que va molt més enllà de l'àmbit social que dona suport a la independència. L'objectiu seria articular una fórmula que combini la cessió dels tributs estatals a la Generalitat, el reconeixement d'una capacitat normativa important i la corresponent gestió dels tributs també des de Catalunya per mitjà d'una Agència Tributària única. Una fórmula propera a la del concert o del conveni

sense excloure, però, mecanismes d'anivellament interterritorial justos, clars i transparents.

La reformulació del sistema de finançament hauria d'anar acompanyada d'una altra mesura molt important a la qual no sempre es dona l'atenció que es mereix. Ens referim al que es coneix com a *spending power*, la capacitat de despesa de la qual l'Estat disposa segons els seus pressupostos. En la mesura que aquesta despesa tingui relació amb competències de la Generalitat, es tractaria de garantir que l'aplicació i la gestió d'aquestes partides fos transferida a la Generalitat. Una mesura com aquesta tindria un impacte més que notable en relació amb les polítiques sobre sectors especialment sensibles i en els quals estan implicats drets fonamentals bàsics (per exemple, polítiques d'habitatge o de serveis socials) perquè suposaria que la Generalitat gestionaria tota la despesa pública sobre aquests àmbits.

- Una cinquena proposta ha de plantejar de manera directa la reivindicació d'un sistema de *relació bilateral* amb l'Estat. Catalunya ha de disposar del seu àmbit propi d'autogovern, però també ha de poder projectar la seva incidència política sobre el govern de l'Estat. La idea de govern compartit està en la base d'aquesta qüestió i també el recurrent debat entre la multilateralitat i la bilateralitat.

És evident que en aquest àmbit els dèficits són molt grans, com ho demostra el Senat que tenim o la relació amb el Poder Judicial i el Tribunal Constitucional. Però això no significa que no es puguin establir fórmules per eliminar o pal·liar aquestes mancances. Per exemple, per reforçar els òrgans bilaterals a nivell de les relacions entre els governs o introduir en les lleis judicials la lògica organitzativa d'adequació territorial que és habitual en els models federals.

- La sisena proposta afecta la participació de Catalunya en la *Unió Europea*. Disposar d'un estatut que atorgui veu i vot dins la Unió Europea és imprescindible. El marge de maniobra per establir una relació directa entre Catalunya i la Unió Europea és limitat, però és molt més ampli si aquest estatut s'estableix en el marc de la relació entre Catalunya i l'Estat i, per mitjà d'ell, es reserva a Catalunya un paper rellevant de participació en la conformació de les polítiques comunitàries. Un estatut singular com aquest també serviria per compensar la pèrdua de competències efectiva que pateixen les institucions catalanes per l'impacte que té el dret europeu en nombroses matèries.

Una qüestió relacionada amb l'anterior és la presència de Catalunya en el concert internacional. Catalunya ha de tenir garantida la capacitat per

poder projectar-se a l'exterior de manera individual i pròpia, també en allò que afecta a la seva als seus interessos polítics mes enllà dels econòmics o culturals. Aquesta projecció pot tenir també un reconeixement singular.

Aquestes propostes no són exhaustives, sinó només indicatives. N'hi pot haver d'altres que les complementin en el context del pacte de conveniència que defensem en aquests moments. Una solució que, com ja s'ha dit, no obliga a renunciar al projecte per la independència en els temes que també es defensem en aquest document. Una solució que tampoc exclou altres escenaris intermedis com podria ser una reforma constitucional que reconegués un estatut singular de Catalunya com a comunitat nacional; una fórmula que podria ser especialment efectiva per blindar a nivell constitucional el reconeixement nacional de Catalunya i un règim singular i clarament diferenciat d'altres territoris; una fórmula que podria donar també al desplegament estatutari unes garanties addicionals per ser respectat per tots, inclòs el Tribunal Constitucional.

En política s'ha de ser sempre conscient de les dificultats objectives a què s'enfronten els projectes que es volen desenvolupar. Hem de ser ambiciosos però al mateix temps imposar-nos una dosi de pragmatisme. I també hem de saber transigir i negociar segons les circumstàncies concurrents i els marges de maniobra disponibles. I els primers que ho han de fer són els responsables polítics, que també tenen l'obligació de dir-ho als ciutadans amb sinceritat i transparència. Uns ciutadans que haurien de tenir també l'oportunitat de ser consultats sobre les opcions que se'ls puguin oferir.

Les dificultats per impulsar aquestes propostes no són poques. El clima polític espanyol actual no sembla propici per un procés de descentralització com el que es planteja. Cal ser conscients que ens els propers anys caldrà resistir a més atacs a l'autogovern. La millor manera de resistir-hi és sens dubte guanyar força i suports electorals, reforçar la capacitat d'influència a l'estat esdevenint necessaris i no marginals a la política de Madrid i per últim, entendre que el patrimoni de la defensa de l'autogovern va molt més enllà de les forces independentistes i que per tant, s'han de poder generar consensos molt amplis en la política catalana per defensar i fins i tot reforçar l'autogovern.

4.3.- RECUPERAR LA QUALITAT DEMOCRÀTICA

4.3.1.- Els dèficits democràtics

1.1. La democràcia no és un concepte formal ni retòric. Perquè existeixi, requereix que concorrin uns determinats requisits, sense els quals la democràcia com a forma de govern esdevé inexistent o deficient. En els darrers temps s'han produït determinats fets que han afectat la qualitat democràtica de molts països i dels quals Espanya i Catalunya tampoc no se n'han escapat. De fet, les circumstàncies que han envoltat el procés n'han evidenciat l'existència i han contribuït a agreujar-lo.

Des d'una perspectiva general, la política ha patit la irrupció del fenomen "populista". Un fenomen que, entre altres efectes, banalitzava el valor de la democràcia llançant a la ciutadania un missatge primari i simple que apel·la a les emocions i sentiments més bàsics dels ciutadans en perjudici de la informació, la reflexió i la responsabilitat. El populisme ha tingut camp abonat en un entorn propi de l'anomenada "societat líquida" que ha relativitzat els fonaments de la democràcia i ha fet possible la irrupció en escena de corrents com la postmodernitat o la postveritat. Un còctel demolidor que, amb el concurs i mal ús de les xarxes socials ha establert una espècie de "democràcia paral·lela". En aquest context, la societat s'ha tornat especialment vulnerable per la preeminència dels missatges sobre els continguts, la distorsió de la realitat i la voluntat deliberada, induïda des de determinats àmbits (polítics i no polítics), de manipular i modelar l'opinió pública en funció d'interessos particulars i allunyats de l'interès comú.

Els moviments populistes sorgits en l'entorn que s'acaba de descriure creen un gran problema a la democràcia. Molts politòlegs associen aquest fenomen a la idea de democràcia "iliberal", una democràcia sense límits ni contrapesos institucionals que emfasitza la capacitat de decisió dels líders polítics per sobre de qualsevol altra circumstància. És un pendent perillós, perquè la democràcia no s'exerceix en brut. Les democràcies liberals funcionen d'acord amb uns procediments i unes garanties jurídiques. Les institucions exerceixen la democràcia segons l'abast de les funcions que els pertoquen i els ciutadans tenen la garantia que això es respectarà per l'existència d'un poder judicial independent que controli els eventuais excessos dels altres poders. És el sistema de contrapesos que ens dona a tots la seguretat que estem sotmesos per igual a la llei i no als interessos d'una majoria governamental particular.

Aquest sistema de contrapesos pot quedar superat pel missatge simple que la "democràcia" permet passar per sobre de la llei si cal o per una politització excessiva del poder judicial que en comprometí la independència. L'experiència del *procés* és un bon exemple d'aquest dos excessos i posa en evidència que en els darrers anys s'ha produït un deteriorament greu dels valors en què s'ha

de fonamentar una veritable democràcia. I la responsabilitat que això hagi succeït és més compartida del que molts pensen.

Ara més que mai és necessari recuperar i incrementar la legitimitat i el prestigi de les institucions que ens representen. Unes institucions que estan en risc de quedar desfigurades a causa d'una mala comprensió de la divisió de poders, l'existència d'un "gap" cada vegada més gran entre el discurs polític i d'un conflicte també cada vegada més acusat entre la política institucional i la política informal; una política informal inspirada molt sovint per falsos lideratges (polítics, econòmics, de la mateixa societat civil) que distorsionen i afebleixen la democràcia. Una manera de fer que no respecta l'espai "deliberatiu" natural de la democràcia, que és el de les seves institucions, especialment la parlamentària.

Les institucions representatives són la base de la democràcia i és molt perillós que estiguin patint el descrèdit i la falta de respecte. Les institucions no poden ser substituïdes per la democràcia de les "xarxes" o la democràcia participativa. Sobretot si aquesta no actua de manera complementària a la representativa i pretén erigir-se com una democràcia alternativa. Vista des d'aquesta perspectiva, la participació popular pot posar en qüestió la legitimitat dels representants polítics electes o pot esdevenir una eina de què s'aprofiten els activistes o els més espavilats en benefici dels seus propis interessos. La participació ciutadana ha d'anar de la mà i no contra la democràcia representativa. La democràcia representativa s'ha de preservar perquè és la que ofereix més garanties, malgrat que el sistema electoral i el de partits sigui millorable. Per la seva part, la democràcia participativa també ha de complir uns requisits formals i materials mínims per tenir credibilitat i no s'ha de confondre, com sovint succeeix, amb qualsevol forma o miratge de participació.

Tanmateix, perquè les institucions recuperin el seu prestigi és necessari que millori la qualitat de la deliberació i del mateix sistema representatiu. Els partits polítics "clàssics" no han evolucionat i la seva imatge social és clarament deficient. En els partits polítics s'ha instal·lat des de fa temps una dinàmica de captació de dirigents endogàmica que desincentiva l'aproximació a la política de persones vàlides que tenen vocació de servei públic. És un cercle tancat que no afavoreix la captació de talent i que propicia l'ascens dins els partits de les persones més submises o fidels a la cúpula dirigent.

Existeix avui una important separació entre la política i la societat que fa que ambdues actuïn com a compartiments estancs. I això tampoc no és positiu per a la qualitat dels càrrecs polítics, que molt sovint són persones que no tenen experiència ni han exercit responsabilitats de nivell superior (directiu, professional, empresarial) en l'àmbit públic o privat. Això té el risc de crear

una bombolla perillosa, un exercici del poder públic allunyat del coneixement del món real, del seu funcionament i dels seus problemes. També un risc d'un cert "*amateurisme*" en la presa de decisions incompatible amb un govern responsable.

Aquest problema s'agreuja quan el líders polítics no són conscients de les seves mancances i confonen la legitimitat del seu càrrec amb disposar de les condicions i de la capacitat de gestionar adequadament les seves funcions. Aquesta postura té quelcom de prepotent, sobretot si no està compensada per l'existència d'un entorn professional que assessori en la presa de les decisions de major rellevància i sigui escoltat. Les decisions polítiques, especialment les grans decisions, corresponen als polítics. Ell són els que les han de prendre i responsabilitzar-se, però és un error pensar que, pel fet de ser càrrecs electes, poden per si sols adoptar qualsevol decisió. Entendre l'exercici de la democràcia sense aquest contrapès pot tenir conseqüències greus. És una Qüestió que també té relació amb la qualitat de l'administració com a instrument d'actuació del poder públic.

La legitimitat i la fortalesa de les institucions també depèn del fet que aquestes assumeixin el seu paper davant la societat, entesa en el seu conjunt, sense exclusions. Això implica la necessària diferenciació, quan es tracta de governar, entre els interessos de partit i la gestió dels interessos generals. I també implica la necessària separació entre els poders públics i la societat civil. Les institucions han de ser fortes i assumir el paper que els correspon sense ser excessivament permeables a influències externes i menys encara supeditar-se als activismes cívics.

Quan això succeeix, no només es confonen els papers, sinó que les institucions perden el respecte d'una bona part de ciutadans i ciutadanes. És una confusió entre el poder públic i la societat civil que també afecta la qualitat democràtica. Les institucions han de col·laborar amb la societat civil i han de ser sensibles a les demandes socials, però mai han de perdre de vista quin és el seu rol i que es deuen a l'interès general i han de procurar que la seva legitimitat no sigui qüestionada per una part important de la societat. Les institucions són i ha de ser de tots i aquest és un requisit decisiu per a la seva legitimitat. I també ho es perquè es donin les condicions necessàries per poder establir els "acords de país" que ara trobem tant a faltar.

Catalunya no s'escapa de tots aquests dèficits, tot i que no els tinguem en exclusiva ni potser tampoc en la seva expressió més greu. Però és innegable que el que ha succeït en aquests darrers anys és un bon test per comprovar que tenim un problema seriós que cal reconduir amb urgència. Les apel·lacions a les emocions, la contraposició entre la democràcia i el dret, la incapacitat de l'Estat de canalitzar per les vies democràtiques les demandes catalanes han

posat en evidència les mancances estructurals del nostre sistema democràtic i han afeblit el nostre sistema institucional.

És absolutament necessari, per tant, adoptar mesures que reforcin les nostres institucions, que les facin més neutrals i transparents, que regenerin la política, i que garanteixin que les nostres institucions tornin a ser considerades com a pròpies de tota la societat catalana i que retornin el seu àmbit propi la deliberació i el debat polític que és l'essència de la seva funció.

4.3.2.- Mesures per millorar la qualitat democràtica

Les principals mesures que s'han de considerar i implementar, són les que tot seguit s'exposen:

4. Democratització dels partits

L'organització interna i el funcionament dels partits han de ser democràtics. Des del punt de vista formal aquest requisit es compleix, però la praxi demostra molt sovint que es fa de manera limitada o insuficient. Els partits no han d'actuar com a compartiments estancs i és del tot imprescindible que disposin d'espais transversals de participació i debat que també permetin una regeneració permanent. Els partits han d'estar oberts a la societat i mantenir amb ella el contacte necessari per copsar les seves inquietuds i que això tingui el corresponent retorn cap el debat intern. Un debat que ha de ser especialment participatiu i acceptar que tingui el major grau de crítica possible. Els partits han de flexibilitzar la seva organització per evitar una excessiva preeminència de les cúpules directives en benefici del seu funcionament democràtic.

Els partits també han d'estar atents i tenir instruments de relació permanent amb el món empresarial, professional i acadèmic. Amb la societat "real". Han d'estar receptius a les seves aportacions per tal d'integrar aquest capital humà o científic en els projectes polítics corresponents.

També es necessari superar la disciplina de vot i promoure la llibertat de vot dels parlamentaris. Hi ha hagut un excés de disciplina de partit que ha estat útil per a les elits dirigents, però negativa per a la qualitat del debat. Els representants polítics no estan subjectes a mandat imperatiu dels electors, però ho estan en la pràctica a la disciplina del partit, que restringeix la llibertat efectiva del mandat. Quan es plantegi el debat sobre la llei electoral i l'organització institucional de Catalunya caldrà intentar dissenyar un model que inverteixi l'actual sistema de lleialtats dels representants electes, assegurant que la supervivència

dels representants depengui més de la valoració de la seva tasca que en faci la ciutadania que no pas de les lleialtats als partits.

L'obertura i regeneració dels partits també té relació amb la limitació dels mandats. Aquesta és una mesura important per evitar que la cúpula directiva dels partits es perpetui i s'origini al seu voltant un cercle clientelar. I pel que fa a les bases, és imprescindible promoure mesures que permetin trencar l'aïllament que existeix entre els partits i la societat. Cal introduir la cultura de la participació política dels ciutadans i ciutadanes com un servei en interès de la societat. Quanta més gent es compromet amb la política, més oberts seran els partits i menys "professional" la política. Per aquesta raó també caldrà promoure mesures que facilitin el trànsit del món professional al de la política sense causar perjudicis als qui facin aquest pas amb caràcter temporal.

La qualitat dels lideratges és un aspecte fonamental. Per això, els partits han de ser molt escrupolosos i promoure les persones de més talent. Persones competents i pragmàtiques, amb capacitat de dissenyar i desenvolupar polítiques públiques sòlides a llarg termini. Catalunya necessita persones preparades que facin política tocant de peus a terra. Persones de mirada llarga que no es guiïn per impulsos, per les emocions i per les urgències.

El finançament dels partits polítics també té molt a veure amb la seva qualitat democràtica i la del sistema polític en general. El finançament necessita ser transparent i restar subjecte al corresponent control, ja que és bàsicament públic i una excessiva dependència del diner públic també pot ser problemàtica. Caldria explorar una possible "despublicació", però evitant caure en el risc d'una democràcia de "mercat". Seria oportú considerar exemples d'altres països que han apostat per aquest model mixt. En matèria de finançament no es pot eliminar la despesa de les campanyes electorals, però sí restringir-la i convertir-la en un incentiu a l'aparició de noves opcions electorals, que necessiten tenir un mínim de presència en els mitjans de comunicació durant la campanya.

5. *El bon ús de les noves tecnologies de comunicació*

Per millorar la qualitat democràtica és imprescindible fer un bon ús de la tecnologia. Les noves tecnologies i les xarxes socials tenen avui una enorme capacitat per incidir en el desenvolupament de l'acció política. Aquest nou entorn tecnològic és positiu com a eina de comunicació i informació, però també és un terreny on hi cap la manipulació, les falsedats i la informació interessada (o desinformació). No és d'estranyar, doncs, que sigui un hàbitat natural per a praxis

inapropiades, ja que pot generar confusió ambiental i uns efectes perniciosos per a la política institucionalitzada.

Una democràcia de qualitat requereix que la deliberació es faci en els espais adequats. El Parlament és la seu principal on s'ha de realitzar el debat polític i verificar els procediments de control i responsabilitat política tot garantint els drets de l'oposició. El debat institucional no pot ser substituït per les xarxes, ni per altres espais que no facilitin un debat i un contrast transparent i amb garanties. Els polítics no poden substituir els canals de comunicació amb els ciutadans per vies alternatives a les institucionals a mode de comunicació "messiànica" amb el poble. Els catalans i catalanes haurien de recordar sempre el que va passar el dia 26 d'octubre de 2017 per no perdre de vista el poder que tenen les xarxes socials sobre la decisió política.

6. *Política i societat civil*

L'experiència viscuda en els darrers anys ens ha de fer molt més cautelosos pel que fa a saber diferenciar entre els actors polítics que governen les institucions i altres actors que promouen projectes cívics. És una diferenciació que sempre cal tenir present, car l'activisme és legítim i necessari, però no s'ha de poder confondre amb el poder. Les institucions han de ser receptives a tots els moviments organitzats de la seva ciutadania, però mantenir alhora les distàncies que els imposa el seu rol. Traspasar aquesta línia, a vegades massa fina o invisible, pot tenir conseqüències negatives.

Les institucions han d'escoltar la societat i les majories polítiques tenen el dret d'implementar la política que han defensat a les urnes. Però mai han d'oblidar que governen en interès de tothom i que són les responsables de les polítiques públiques. La "colonització" de la política per l'activisme social (de manera directa o indirecta) no és un signe de qualitat democràtica, sinó tot el contrari.

7. *Els processos electorals i participatius*

Catalunya no ha estat capaç encara d'aprovar la seva llei electoral. Aquest fet és demostratiu de la incapacitat de bastir grans acords de país i és també demostratiu d'un cert conformisme per part dels partits polítics actuals.

Tanmateix, l'absència d'una llei electoral és un obstacle molt important a l'hora d'adequar el dret de participació política als requeriments actuals del país, perquè les regles electorals són determinants per al disseny de la representació que volem i també per a la qualitat democràtica a la qual aspirem. Aspectes com la proporcionalitat i la

representació del territori, les circumscripcions electorals o les llistes obertes són essencials des d'aquesta perspectiva. Com també disposar de la nostra pròpia administració electoral. O establir un règim d'incompatibilitats que garanteixi la plena dedicació dels electes a la tasca parlamentària, qüestió que no resol de manera correcta l'actual normativa. És necessari afrontar aquesta mancança i donar-li solució al més aviat possible.

També ha de ser un objectiu prioritari millorar els processos de democràcia participativa. Aquests no han de pretendre substituir la democràcia representativa, sinó ser-ne el complement. És el model més equilibrat dins d'una democràcia liberal. Les consultes populars i els instruments de participació han de ser rigorosos en les seves garanties i també clars i transparents en els seus objectius i efectes. No poden ser eines llançívols contra les institucions i els seus representants al servei d'interessos particulars. Per això és necessari que la seva regulació sigui molt escrupolosa i eviti la confrontació de legitimitats. La democràcia representativa és la base del sistema democràtic, la més fiable i la que té més garanties. També la que s'expressa pels canals institucionals. Per tant, no ha de perdre mai la seva condició central i prevalent.

8. *Recuperar la política institucional*

Governar exigeix un cert ritual. La democràcia també són les formes i els procediments. En aquest aspecte la vida política catalana ha patit un greu deteriorament en les relacions entre partits, entre el Govern i el Parlament i en el funcionament d'aquest últim, que és la institució principal de Catalunya. Una involució que ve de lluny i que s'ha agreujat a causa de les tensions viscudes recentment, en les que massa vegades l'oposició ha tingut enormes dificultats per fer valdre els seus drets.

Però la democràcia no és la imposició de les majories, és l'exercici del poder respectant les minories i els seus drets. Les regles de funcionament del Parlament s'han de respectar en benefici de tots, perquè les majories d'avui poden ser les minories de demà i a l'inrevés. Per això cal que s'instal·li una praxi en el funcionament dels òrgans parlamentaris que ho garanteixi. Els partits polítics han de ser capaços d'establir entre tots aquestes regles mínimes. I també han de ser capaços de recuperar la dignitat malmesa de la institució parlamentària.

4.4.- LA REFORMA DE L'ADMINISTRACIÓ I LA GOVERNANÇA

4.4.1. Superar els dèficits organitzatius

L'Administració pública catalana pateix un problema d'origen, a saber, l'escàs interès a construir una administració forta, moderna i professionalitzada. La mitificació del sentit privatista de la societat catalana ha actuat en perjudici del reforçament dels instruments públics, que s'han vist sempre com quelcom subsidiari. Això també ha provocat que no s'hagin esmerçat els esforços necessaris en el disseny d'un sistema públic modern.

Un problema especialment greu és la excessiva politització de l'administració pública, una de les principals conseqüències de la qual ha estat que no s'hagi donat el degut encaix entre la presa de decisions polítiques, especialment les més transcendents, i el corresponent assessorament tècnic. Els professionals de l'Administració s'han vist reduïts al paper de mers gestors de decisions en què no participen. Això ha provocat que els polítics decideixin assessorats només pel seu cercle de confiança, amb els inconvenients de diversa índole que això comporta.

L'Administració catalana necessita amb urgència resoldre aquest problema amb fórmules que permetin un equilibri entre l'actuació política i la professional. No es tracta que els professionals imposin el seu criteri, sinó de garantir que la decisió política s'adapti als requisits que exigeix una bona gestió pública. També que les decisions no obeeixin a interessos de partit o clientelars, perquè l'administració catalana, com totes, ha de servir amb objectivitat els interessos generals. Des de l'època de la Mancomunitat, Catalunya disposa de l'Escola d'Administració Pública. La seva influència ha estat gran, però també és cert que aquest important instrument no s'ha aprofitat com caldria per generar i integrar a l'administració perfils professionals d'alt nivell com han fet altres països.

La professionalització de l'administració obliga a debatre el model de funció pública del que es vol disposar. La burocràcia té mala premsa i caldria superar els motius que la justifiquen. Els professionals de l'administració han de ser seleccionats pel seu mèrit i capacitat, però això no obliga a fer-ho mantenint els models noucentistes de l'oposició. Cal cercar noves fórmules més flexibles que trenquin amb el paradigma de la ineficiència associada a una feina "de per vida". Al mateix temps, també cal introduir elements que facilitin la carrera professional per mitjà de l'avaluació objectiva de la feina feta i no per l'antiguitat. També caldria pensar en fórmules que permetin atraure talent des del sector privat cap a la funció pública i retenir-lo. Una reforma de la legislació en aquesta matèria hauria d'abordar necessàriament aquests aspectes.

L'administració pública catalana té un problema important d'organització territorial. En l'encaix entre la Generalitat i el món local. Molta gent percep que existeix una inflació de nivells i això és objectivament cert. El debat històric sobre les diputacions i les comarques mai no s'ha pogut superar, com tampoc l'articulació entre l'Administració de la Generalitat i els ens locals. Aquesta és una gran assignatura pendent en què està en joc la simplificació de les estructures administratives, la clarificació de les competències i les funcions i la solució a encavalcaments d'actuacions que els ciutadans no entenen.

Aquest problema també es suscita des de la perspectiva de les relacions entre l'Administració de la Generalitat i la de l'Estat. La simplificació i racionalització de les estructures administratives també ha de considerar aquest vessant amb l'objectiu final que els catalans i catalanes disposin dels mínims interlocutors administratius possibles.

En una societat complexa on cal una interacció constant entre el poder públic i la societat civil, és absolutament necessari que l'administració pública tingui assegurada la capacitat per adaptar-se de manera ràpida als canvis socials i tecnològics que cada cop es produeixen amb més rapidesa. La reforma de l'administració pública, no es pot concebre avui com una tasca a realitzar de manera periòdica, sinó com una exigència d'actuació constant i permanent. Catalunya ha de disposar d'una administració d'excel·lència, una administració que ha de fugir d'esquemes organitzatius encarcerats, que ha de ser dinàmica i proporcionada en la seva dimensió a les necessitats del país.

4.4.2. Simplificar els procediments

Des del punt de vista del ciutadà, el principal problema de les seves relacions amb l'Administració és la complexitat dels procediments. No es pot negar que s'han fet passes importants en la simplificació, però no els suficients, i molt sovint aquests canvis han quedat en mandats legals que després no s'han desenvolupat com caldria.

La simplificació dels procediments ha de tenir una doble direcció: el disseny del procediment en si mateix i l'objectiu que sigui el mínim i indispensable per garantir l'interès general. El ciutadà no ha de suportar càrregues innecessàries per exercir els seus drets. Al mateix temps, ha de poder resoldre en un mateix procediment les qüestions que estan interrelacionades per tal d'evitar excessos burocràtics. Òbviament, la potenciació de l'administració digital per a la gestió dels expedients i dels serveis d'orientació ciutadana i empresarial són determinants per aconseguir tots aquests objectius.

4.4.3. Reforçar el retiment de comptes (*accountability*)

Versió Post sessió de treball del 21/9/2019 a Poblet

Document pendent revisió final

Una bona governança implica l'existència d'instruments de transparència i avaluació dels serveis públics. Aquest és un aspecte determinant per a la relació de confiança que ha d'existir entre la societat i el poder públic. L'avaluació de l'actuació pública també inclou la responsabilitat en el sentit polític i jurídic. La corrupció ha contribuït, amb raó, al descrèdit de la política i no n'hi ha prou en lluitar contra ella per la via penal. És imprescindible que s'articulin instruments de verificació i control intern que permetin prevenir riscos i detectar comportaments sospitosos. És una qüestió on es dirimeix la confiança entre les institucions i els que les dirigeixen i els ciutadans. Es tracta, doncs, d'una qüestió essencial sobre la qual s'han de bolcar esforços per millorar els instruments d'avaluació i exigència de responsabilitats.

El retiment de comptes també depèn de les polítiques de transparència i de l'accés a la informació pública. És indubtable que encara s'han de fer passos importants en aquesta direcció perquè aquest és un instrument essencial de coneixement i de control que ha d'estar a disposició dels ciutadans.

4.4.4. Millorar els serveis públics i la qualitat normativa

L'accés als serveis públics col·loca els ciutadans en la situació d'usuaris o titulars del dret a rebre unes prestacions. La qualitat dels serveis és determinant i és necessari potenciar els instruments que permetin avaluar-la, com és el cas de les "cartes de serveis". Aquestes cartes han d'establir clarament els drets dels usuaris, els estàndards mínims de qualitat dels serveis, així com les vies de reclamació que correspongui. Els serveis públics han de ser acuradament escrutats de manera continuada i això ha d'incloure necessàriament la consulta als usuaris.

Amb relació a la prestació dels serveis públics cal afrontar de manera clara i decidida el debat sobre quina és la millor opció de gestió sense prejudicis previs. Estem vivint un procés de "republicació" dels serveis que obeeix més a plantejaments ideològics que d'eficàcia perquè enlloc està escrit que la millor gestió sigui la directa per la pròpia administració o mitjançant una empresa pública. La gestió indirecta de serveis es basa en la col·laboració amb el sector privat i aquest equilibri és una bona solució que cal potenciar en lloc de restringir, perquè els interessos del servei poden quedar igual de protegits, o més, en el marc de contractes de gestió o altres fórmules de col·laboració entre el sector públic i el privat. La economia, la qualitat i la eficàcia dels serveis depenen de quelcom més que de la seva forma de gestió.

L'activitat normativa de l'Administració (i també del Parlament) s'ha de portar a terme de manera responsable i clarificadora. Les lleis han de ser només les indispensables i tenir darrera seu un estudi rigorós que n'examini la

conveniència, l'impacte sobre els sectors corresponents i els costos que suposen tant a l'Administració com als seus destinataris. Tots aquests requisits s'haurien de complir en teoria, però en la pràctica normalment no es compleixen o ho fan sense l'exigència que caldria. Hi ha un excés normatiu i un excés de complexitat normativa. És un aspecte a millorar amb urgència, com també ho és l'establiment de mecanismes que permetin fer una avaluació continuada dels efectes de la norma per tal de verificar-ne el grau de compliment o la necessitat de modificar-la. Cal així doncs establir mecanismes reals d'avaluació de les polítiques públiques mitjançant estudis independents, tant en l'etapa de disseny, durant la implantació i de forma periòdica en el seu funcionament posterior. D'aquesta manera es podrien millorar de forma continuada les polítiques públiques i simplificar o eliminar les que no estiguin complint els objectius esperats.

4.4.5. Implementar el Govern obert

L'era digital permet articular sobre unes noves bases el funcionament de l'Administració i les seves relacions amb els ciutadans. Davant de la separació tradicionalment existent entre els dos àmbits, el govern obert permet una interacció permanent que es pot obtenir per diferents vies, entre elles el reforçament dels mecanismes de participació i col·laboració ciutadana en la definició i la avaluació de les polítiques públiques, la transparència i el retiment de comptes.

La llei de transparència, accés a la informació pública i bon govern de 2014, estableix les directrius del govern obert, unes directrius que, convenientment desenvolupades, poden significar un canvi substantiu en la manera d'entendre el funcionament de l'Administració, car superaria una inèrcia i una falta de cultura en aquesta matèria que juga encara juga avui en contra de la implementació de la llei. Tot això, en el benentès que el govern obert ha de trobar sempre l'equilibri necessari per protegir l'àmbit de decisió última, que correspon a l'Administració.

4.4.6. Actualitzar l'estatut dels alts càrrecs

La responsabilitat principal de la gestió administrativa recau en els alts càrrecs que integren el Govern o ocupen els llocs de direcció política. La seva influència és determinant, així com el seu àmbit de poder. Per això la transparència i el control de la seva gestió són essencials, especialment pel que fa a la existència de possibles conflictes d'interessos, el règim d'incompatibilitats i compliment dels principis ètics i de conducta.

En aquest sentit, cal potenciar el valor normatiu dels codis de conducta, així com els seus instruments de verificació; també s'ha d'assolir un major rigor en les especificacions de les declaracions d'activitats i establir un mecanisme d'actualització permanent. La transparència es fonamental en aquest àmbit.

Els alts càrrecs són càrrecs de designació política, però això no hauria d'excloure establir condicions perquè acreditin objectivament uns mèrits tècnics i de vàlua personal adequats al lloc ocupat. Aquesta és una assignatura pendent de l'Administració catalana que contrasta amb la d'altres països que combinen molt millor la confiança política amb el perfil tècnic dels alts càrrecs. El component polític no hauria de prevaldre sobre el professional o el tècnic. A Catalunya tenim un dèficit important en aquest àmbit que cal resoldre el més aviat possible.